

МОНГОЛ УЛС
МОНГОЛБАНК

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу 3, Утас: 31-03-92, Факс: (976-11) 31-14-71,
<http://www.mongolbank.mn>

2021.05.07 № А-1/459

танай _____-ны № _____-т

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу Монголбанкны 2020 оны жилийн эцсийн аудитлагдсан санхүүгийн тайланг хүргүүлж байна.

Хүндэтгэсэн

ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Б.ЛХАГВАСҮРЭН

14 1521

A5-2021.doc

МОНГОЛБАНК (Тов банк)

**Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан
2020 оны 12 дугаар сарын 31**

МОНГОЛБАНК

АГУУЛГА

БАНКНЫ ТУХАЙ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ.....	1
ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДУГНЭЛТ	3
АШИГ, АЛДАГДАЛ БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН.....	6
САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН.....	7
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН.....	8
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН.....	9
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГУУД	
1. Банкны тухай ерөнхий мэдээлэл.....	11
2. Санхүүгийн тайлангийн тогтолцоо, тайлан бэлтгэх үндэслэл болон толилуулга.....	11
3. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон толилуулгад орсон өөрчлөлтүүд.....	12
4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд.....	13
5. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд.....	25
6. Хүү, түүнтэй адилтгах орлого.....	26
7. Хүү, түүнтэй адилтгах зардал	27
8. Алт, үнэт металын арилжааны болон үнэлгээний цэвэр ашиг.....	27
9. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн цэвэр алдагдал.....	27
10. Гадаад валютын арилжааны болон ханшийн тэгшитгэлийн цэвэр (алдагдал)/ашиг	27
11. Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал.....	27
12. Үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын арилжааны ашиг.....	28
13. Өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	28
14. Үйл ажиллагааны бусад орлого	28
15. Үйл ажиллагааны болон бусад зардал	28
16. Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	29
17. Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө.....	29
18. Дотоодын банкуудад олгосон зээл	30
19. Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт.....	33
20. Өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт	35
21. Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл.....	36
22. Алт, үнэт метал.....	37
23. Эрдэнэсийн сан.....	37
24. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл.....	38
25. Засгийн газрын үнэт цаас	38
26. Бусад хөрөнгө	39
27. Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгө	43
28. Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө.....	44
29. Төв банкны үнэт цаас.....	44
30. Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	45
31. Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж.....	46
32. Гадаад өр төлбөр	46
33. Бусад өр төлбөр.....	47
34. Дүрмийн сан болон бусад нөөц сангууд	47
35. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага	48
36. Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ	50
37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага	51
38. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт	67
39. Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг толилуулах нь	70
40. Өрийн хөрөнгийн удирдлага.....	72
41. Тайлант хугацааны дараах үйл явдлууд.....	73
42. Монгол хэл дээрх орчуулга.....	73

МОНГОЛБАНК

БАНКНЫ ТУХАЙ ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

ЗАХИРЛУУДЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮД:	Б. Лхагвасүрэн	Ерөнхийлөгч
	Г.Долгөөн	Тэргүүн Дэд Ерөнхийлөгч (2020.05.07-нд томилогдсон)
	Г.Энхтайван	Дэд Ерөнхийлөгч (2020.05.07-нд томилогдсон)
	Д.Ган-Очир	Ерөнхий эдийн засагч
	Н.Батсайхан	Ерөнхийлөгчийн эдийн засгийн зөвлөх
	Б.Гантуяа	Ерөнхийлөгчийн хуулийн зөвлөх
	Б.Баярдаваа	Мөнгөний бодлогын газрын захирал
	А.Энхжин	Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газрын захирал
	Ц.Нарандалай	Хяналт, шалгалтын газрын захирал
	Н.Ариунбат	Банкны бүтцийн өөрчлөлт, бодлогын газрын захирал
	Р.Саранцэцэг	Мөнгөн тэмдэгтийн газрын захирал
	Д.Аюуш	Хууль, эрх зүйн газрын захирал
	Б.Батдаваа	Судалгаа, статистикийн газрын захирал
	Э.Анар	Төлбөр тооцооны газрын захирал
	Т.Амарсайхан	Дотоод аудитын газрын захирал
	Ж.Батхуяг	Тамгын газрын захирал

Санхүү бүртгэлийн газрын захирал
Эрсдэлийн удирдлагын албаны захирал
Мэдээллийн технологийн газрын захирал

АЛБАН ХАЯГ: Монголбанкны төв байр
Бага тойруу-3, 15160
Улаанбаатар-46, Монгол Улс

АУДИТОРУУД: Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

ЗАХИРЛУУДЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ТАЛААРХ МЭДЭГДЭЛ

Монголбанк (цаашид “Банк”)-ны санхүүгийн тайланг бэлтгэх нь Захирлуудын зөвлөлийн үүрэг мөн.

Бид энэхүү тайлангийн 6-73 дугаар хуудсанд үзүүлсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартуудын дагуу үнэн зөв, материаллаг зөрүүгүй илэрхийлсэн болохыг үүгээр мэдэгдэж байна.

Захирлуудын зөвлөл нь Банкны санхүүгийн байдлыг үнэн зөв, үндэслэлтэй толилуулах нягтлан бодох бүртгэлийг хөтлөн явуулах, санхүүгийн тайлангуудыг Тодруулга 2-т толилуулсан шаардлагад нийцэж байгааг харууцах үүрэгтэй.

Мөн Банкны хөрөнгийг хамгаалах, залуулан, бусад зөрчил дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх арга хэмжээг эрх мэдлийнхээ хүрээнд авч хэрэгжүүлэх нь Захирлуудын зөвлөлийн ерөнхий үүрэг болно.

Захирлуудын зөвлөл нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ нягтлан бодох бүртгэлийн зохистой бодлогыг тууштай баримталж, үндэслэлтэй бөгөөд оновчтой үнэлгээ, тооцооллыг хийж, нягтлан бодох бүртгэлийн холбогдох бүх стандартыг дагаж мөрдсөн гэж үзэж байна.

Захирлуудын зөвлөлийг төлөөлөн гарын үсэг зурсан:

Б. Лхагвасүрэн
Монголбанкны Гэрэнхийлөгч

Огноо: 2021 оны 3 дугаар сарын 31

Building a better
working world

Ernst & Young Mongolia Audit LLC
Suite 200, 8 Zovkhis Building
Seoul Street 21
Ulaanbaatar 14251
Mongolia

Tel: +976 11 314032 / +976 11 312005
Fax: +976 11 312042
ey.com

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлд

Хязгаарлалттай дүгнэлт

Бид Монголбанк (“Банк”)-ны 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон жилийн ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр аудиторын тайлангийн Хязгаарлалттай дүгнэлтийн үндэслэл хэсэгт дурдсан асуудлаас үүсч болох үр нөлөөнөөс бусдаар дээрх санхүүгийн тайлангууд нь 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал болон тухайн өдрөөр дуусгавар болсон жилийн санхүүгийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу материаллаг алдаагүй, үнэн зөв толилуулсан байна.

Хязгаарлалттай дүгнэлтийн үндэслэл

Санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 23-т толилуулснаар Банкны эрдэнэсийн санд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 916,278 сая төгрөгийн (2019 онд 916,278 сая төгрөг) дансны үнэтэй зооснууд багтсан. Эдгээр нь ихэвчлэн 1925 онд тухайн үеийн төв банкнаас анх гүйлгээнд гаргасан мөнгөн болон зэс зооснууд (цаашид “Зоос”) юм.

Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн дагуу Банк нь эрдэнэсийн санд багтах хөрөнгийг орлогодох эрхтэй ба Банкны дотоод бодлого, журмаар дараах шаардлагыг хангасан хөрөнгийг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар баталж, эрдэнэсийн сангийн хөрөнгө гэж үзнэ.

- Тухайн үнэт зүйлийн ач холбогдлын зэргээс хамаарч Соёлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийн зэрэглэл, үнэлгээ тогтоох мэргэжлийн зөвлөлийн тодорхойлолттой байх;
- Үнэт зүйл нь эрдэнэсийн чулуу болон үнэт металаар хийгдсэн бол итгэмжлэгдэж, хүлээн зөвшөөрөгдсөн лабораторийн сорилтын дүгнэлттэй байх; эсвэл
- Үнэт зүйлийн түүх, соёлын өндөр ач холбогдолтой болохыг батлах Эрдэнэсийн сангийн мэргэжлийн зөвлөлийн санал, дүгнэлт гэх мэт тухайн чиглэлийн мэргэжилтний тодорхойлолт, судалгааны болон бусад баримтуудтай байх.

Бид дээрх Зооснуудыг Банкны дотоод бодлого, журмын дагуу эрдэнэсийн сангийн хөрөнгө гэж үзсэн хангалттай, зохистой аудитын нотлох баримт олж авах боломжгүй байсан тул уг Зооснууд нь Эрдэнэсийн сангийн хөрөнгөөр бүртгэгдэж, ангилагдах зохих хууль, журмын шалгуурыг хангаж байгаа эсэхийг тодорхойлох боломжгүй байсан. Иймд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх эрдэнэсийн санд бүртгэлтэй байгаа 916,278 сая төгрөгийн дансны үнэ (2019: 916,278 сая.төг) бүхий Зооснуудыг эрдэнэсийн сангийн хөрөнгө хэмээн зохистой ангилсан эсэх, үүнтэй холбоотойгоор Банкны өөрийн хөрөнгийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх эцсийн үлдэгдэл болон 2020 оны 1 дүгээр сарын 1 өдрөөрх эхний үлдэгдэл дэх бусад нөөц санд Зооснуудыг бодит үнэ цэнээр илэрхийлэхэд үүссэн тэг төгрөгийн (2019: 914,539 сая.төг) дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бүртгэх нь зүйтэй байсан эсэхийг тодорхойлох боломжгүй байлаа. Банкны 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн санхүүгийн тайланд 2020 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдөр өгсөн бидний дүгнэлт мөн адил шалтгааны улмаас хязгаарлалттай дүгнэлт агуулсан болно.

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын олон улсын стандарт (“АОУС”)-уудын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн бидний үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан Мэргэжсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрмийн (Олон улсын хараат бус байдлын стандартууд багтана) дагуу Банкнаас хараат бус бөгөөд уг дүрэм болон тэдгээр шаардлагад заасан бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Building a better
working world

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ (Үргэлжлэл)

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлд

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС-ын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайланг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг гаргахдаа удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй.

Захирлуудын зөвлөл нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу тайлагналуудаас санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч АОУС-ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу тайлагналуудыг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу тайлагналууд нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

АОУС-ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу тайлагналуудын эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу тайлагналыг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу тайлагналыг ирүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг.
- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцооллууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлтэй эсэхийг үнэлэх.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторын тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь зөв толилуулгын шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Building a better
working world

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ (Үргэлжлэл)

Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлд

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага (Үргэлжлэл)

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг Захирлуудын зөвлөлд мэдэгддэг.

Бусад

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын Төв банкны тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу Захирлуудын зөвлөлийн хүсэлтээр аудитыг гүйцэтгэн Банкны Захирлуудын зөвлөлд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд аливаа гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

Доржбатын Мандахбаяр
Захирал

Баталсан

Адриан Чу
Партнер

Улаанбаатар хот, Монгол улс
Огноо: 2021 оны 3 дугаар сарын 31

МОНГОЛБАНК

2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН АШИГ, АЛДАГДАЛ БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН

	Тодруулга	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Хүү, түүнтэй адилтгах орлого	6	694,862	724,318
Хүү, түүнтэй адилтгах зардал	7	(1,095,830)	(1,182,320)
Цэвэр хүүгийн зардал		(400,968)	(458,002)
Алт, үнэт металын арилжааны болон үнэлгээний цэвэр ашиг	8	879,608	499,822
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн цэвэр алдагдал	9	(381,196)	(227,872)
Гадаад валютын арилжааны болон ханшийн тэгшнтгэлийн цэвэр (алдагдал)/ашиг	10	(459,090)	85,335
Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал	11	(81,355)	(14,521)
Үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын арилжааны болон үнэлгээний цэвэр ашиг	12	3,171	771
Өрнийн бичгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	13	(27,707)	(88,524)
Үйл ажиллагааны бусад орлого	14	29,623	28,847
Үйл ажиллагааны болон бусад зардал	15	(65,464)	(55,735)
Тайлант жилийн алдагдал		(503,378)	(229,879)
Бусад дэлгэрэнгүй орлого:			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого:</i>			
-Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогоор илэрхийлэгдэх санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн ашиг	34	95,661	66,702
-Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогоор илэрхийлэгдэх санхүүгийн хөрөнгийг борлуулах үед ашиг, алдагдлын тайланд илэржүүлсэн	34	(3,262)	3,833
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого:</i>			
-Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	34	-	137,035
Тайлант жилийн бусад дэлгэрэнгүй орлого		92,399	207,570
ТАЙЛАНТ ЖИЛИЙН НИЙТ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ АЛДАГДАЛ		(410,979)	(22,309)

Зарирлуудын зөвлөлийг төлөөлж энэхүү тайланг нийтлэхийг хүлээн зөвшөөрөв.

Ц. Гарьд
Санхүү бүртгэлийн газрын захирал

Тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК
2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРИЙН БАЙДЛААРХ
САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

	Тодруулга	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
ХӨРӨНГӨ			
Бэлэн мөнгө	16	233,373	214,244
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	17	4,517,392	4,458,508
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	18	461,314	442,918
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	19	5,275,129	3,873,142
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	20	6,595	11,734
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	21	4,816,068	3,254,437
Алт, үнэт метал	22	1,785,857	3,108,684
Эрдэнэсийн сан	23	1,071,665	1,068,860
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	24	156,419	260,778
Засгийн газрын үнэт цаас	25	227,407	134,028
Бусад хөрөнгө	26	423,673	492,322
Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгө	27	115,201	94,149
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө		6,280	1,003
НИЙТ ХӨРӨНГӨ		19,096,373	17,414,807
ӨР ТӨЛБӨР			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	28	991,470	897,417
Төв банкны үнэт цаас	29	7,952,438	4,629,293
Засгийн газрын хөрөнгө	30	2,132,025	2,201,585
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	31	3,871,397	6,038,704
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	24	303,501	545,040
Гадаад өр төлбөр	32	5,789,508	4,969,684
Бусад өр төлбөр	33	365,317	31,388
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР		21,405,656	19,313,111
ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ			
Дүрмийн сан	34	60,000	60,000
Хуримтлагдсан алдагдал		(4,327,545)	(3,698,110)
Бусад нөөц	34	1,958,262	1,739,806
ӨӨРИЙН ХӨРӨНГИЙН ДУТАГДАЛ		(2,309,283)	(1,898,304)
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ		19,096,373	17,414,807

Захирагчуудын зөвлөлийг төлөөлж энэхүү тайланг нийтлэхийг хүлээн зөвшөөрөв.

Ц. Гарьд
 Санхүү бүртгэлийн газрын захирал

Тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК

2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН

	Дүрмийн сан Сая.төг (Тод 34)	Бусад нооц Сая.төг (Тод 34)	Хуримтлагдсан алдагдал Сая.төг (Тод 34)	Өөрийн хоронгийн дутагдал Сая.төг
2019 оны 01-р сарын 01-ний өдрөөр	60,000	1,135,840	(3,071,835)	(1,875,995)
Тайлант жилийн нийт дэлгэрэнгүй алдагдал	-	207,570	(229,879)	(22,309)
Хуримтлагдсан алдагдлаас бусад нөөцөд шилжүүлсэн	-	396,396	(396,396)	-
2019 оны 12-р сарын 31 болон 2020 оны 01- р сарын 01-ний өдрөөр	60,000	1,739,806	(3,698,110)	(1,898,304)
Тайлант жилийн нийт дэлгэрэнгүй алдагдал	-	92,399	(503,378)	(410,979)
Хуримтлагдсан алдагдлаас бусад нөөцөд шилжүүлсэн	-	126,057	(126,057)	-
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	60,000	1,958,262	(4,327,545)	(2,309,283)

Тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн саллигүй нэг хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК
2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

	Тодруулга	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Үйл ажиллагааны мөнгө гүйлгээ			
Тайланг жилийн алдагдал		(503,378)	(229,879)
<i>Тохируулгууд:</i>			
Өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	13	27,707	88,524
Алт, үнэт металын арилжааны болон үнэлгээний бодит бус ашиг, цэвэр	8	(151,293)	(382,855)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн цэвэр (ашиг)/алдагдал	9	(138,813)	136,512
Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн цэвэр алдагдал/(ашиг)	10	584,891	(13,541)
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн элэгдэл, хорогдол	15	6,090	4,793
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийг борлуулсны гарз	15	–	1,144
Үндсэн хөрөнгийг данснаас хассан болон борлуулсны гарз	15	5	70
Өмчийн үнэт цаас борлуулсны гарз	12	84	–
Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал	11	81,355	14,521
Мөнгөн бус хандив	27	(111)	–
Хүүгийн орлого	6	(694,862)	(724,318)
Хүүгийн зардал	7	1,095,830	1,182,320
Үйл ажиллагааны хөрөнгө, өр төлбөрийн өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ		307,505	77,291
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгө, өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Алт, үнэт металын цэвэр бууралт/(өсөлт)		1,474,120	(540,172)
Эрдэнэсийн сангийн цэвэр өсөлт		(2,805)	(584)
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн цэвэр өсөлт		(1,546,820)	(783,553)
Дотоодын банкуудад олгосон зээлийн цэвэр өсөлт		(25,233)	(2,928)
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалтын цэвэр (өсөлт)/бууралт		(680,150)	164,877
Бусад хөрөнгийн цэвэр бууралт		20,295	262,037
Төв банкны үнэт цаасны цэвэр өсөлт/(бууралт)		3,316,148	(386,102)
Засгийн газрын хөрөнгийн цэвэр (бууралт)/өсөлт		(166,179)	1,041,240
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламжийн цэвэр (бууралт)/өсөлт		(2,310,184)	1,732,796
Бусад өр төлбөрийн цэвэр өсөлт/(бууралт)		331,892	(85,783)
Үйл ажиллагаанаас орсон хүүгийн өмнөх цэвэр мөнгөн гүйлгээ		718,590	1,479,119
Хүлээн авсан хүү		637,014	664,423
Төлсөн хүү		(1,097,097)	(1,150,735)
Үйл ажиллагаанаас орсон цэвэр мөнгөн гүйлгээ		258,507	992,807
Хөрөнгө оруулалтын мөнгөн гүйлгээ			
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	27	(44,069)	(32,619)
Үндсэн хөрөнгө борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		11,756	58
Өмчийн үнэт цаас борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		5,055	–
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		–	2,154
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогоор илэрхийлэгдэх санхүүгийн хэрэгсэл болон хорогдуулсан өртгөөр илэрхийлэгдэх урт хугацаат өрийн хэрэгслийн худалдан авалт		(1,589,766)	(2,943,376)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогоор илэрхийлэгдэх санхүүгийн хэрэгсэл болон хорогдуулсан өртгөөр илэрхийлэгдэх урт хугацаат өрийн хэрэгсэл борлуулснаас хүлээн авсан мөнгө		933,596	3,635,984
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанаас орсон/(зарцуулсан) цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(683,428)	662,201

Тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

МОНГОЛБАНК
2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Тодруулга	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Санхүүгийн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгөнний өсөлт/(бууралт)	28	94,053	(71,201)
Гадаад өр төлбөрийн цэвэр өсөлт/(бууралт)		<u>238,598</u>	<u>(1)</u>
Санхүүгийн үйл ажиллагаанд орсон/(зарцуулсан) цэвэр мөнгөн гүйлгээ		<u>332,651</u>	<u>(71,202)</u>
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө		<u>171,961</u>	<u>148,533</u>
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт		<u>79,691</u>	<u>1,732,339</u>
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		<u>4,672,580</u>	<u>2,940,241</u>
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	16	<u>4,752,271</u>	<u>4,672,580</u>
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн өөрчлөлт:			
		2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
2020 оны 01-р сарын 01-ний өдрөөр		4,969,684	4,906,130
<i>Мөнгөн гүйлгээ</i>			
Татан авалт		284,364	—
Эргэн төлөлт		(45,766)	(1)
<i>Мөнгөн бус гүйлгээ</i>			
Ханшийн тэгшитгэлийн цэвэр алдагдал		<u>581,226</u>	<u>67,552</u>
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр		<u>5,789,508</u>	<u>4,969,684</u>

Тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

1. Банкны тухай ерөнхий мэдээлэл

Танилцуулга. Монголбанк (цаашид “Банк”) нь Монгол Улсын Төв банк бөгөөд Үндсэн хууль, Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль болон бусад холбогдох хуулиудын дагуу үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Монгол Улсын Засгийн газрын 1924 оны 6 дугаар сарын 02-ны өдрийн тогтоолоор анх байгуулагдсан.

Банк бүх үйл ажиллагаагаа Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт явуулдаг. Монголбанкны системд орон нутгийн нийт 17 хэлтэс, салбар болоод Их Британийн Лондон хот дахь төлөөлөгчийн газар багтдаг.

Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд зааснаар Банкны үндсэн зорилго нь Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангах, санхүүгийн зах зээл болон банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах замаар эдийн засгийн хөгжилд тэнцвэртэй дэмжлэг үзүүлэх явдал юм.

Банк ашгийн төлөө ажилладаггүй. Төрөөс үүсгэн байгуулсан тусгай хуулийн этгээдийн хувьд Банкны үйл ажиллагааны санхүүгийн үр дүн болон хөрөнгө, өр төлбөр, өөрийн хөрөнгийн бүтэц нь Банкны үйл ажиллагаагаар тодорхойлогддог.

Банк Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн дагуу дараах үндсэн үйл ажиллагааг явуулдаг. Үүнд:

- Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгийг гүйлгээнд гаргах;
- Эдийн засаг дахь мөнгөний нийлүүлэлтийг зохицуулах замаар мөнгөний бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- Засгийн газрын санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэх (“Засгийн газар” эсвэл “Төрийн”);
- Банкны үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- Банк хоорондын төлбөр тооцоог зохион байгуулах;
- Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмших, удирдах;
- Эцсийн зээлдүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх болон дахин санхүүжилтийн системийг зохион байгуулах;
- Бусад хамтын ажиллагаа бүхий төв банкууд, олон улсын банк болон санхүүгийн байгууллагуудад Монгол Улсыг төлөөлөх;
- Санхүү, зээлтэй холбоотой бусад чиг үүргүүдийг хуульд тодорхойлсон хэм хэмжээний дагуу гүйцэтгэх.

Хуульд заасны дагуу Банк нь төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дэмжих зорилгоор банкуудад зээл олгох, хоёрдогч зах зээл дээр үнэт цаас худалдах, худалдан авах, гадаад валют, үнэт метал худалдах, худалдан авах, дотоодын ба гадаадын зах зээл дээр үнэт метал болон энгийн металаар хийсэн дурсгалын зоосыг худалдах, Засгийн газрын үнэт цаас гаргах үйл ажиллагааг зохицуулах, Засгийн газар болон Сангийн яам (Монгол Улсын Засгийн газрын санхүүгийн бодлогыг хэрэгжүүлэгч байгууллага) гэх мэт бусад төрийн байгууллагууд, Олон улсын байгууллагуудын дансыг Банкнд байршуулах болон өөрийн үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай бусад үйл ажиллагааг явуулдаг.

Банкны дүрмийн санг Монгол Улсын төр бүрэн эзэмшдэг. Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд заасны дагуу Захирлуудын зөвлөлийн үндсэн үүрэг нь мөнгөний бодлогын зарчмыг тодорхойлж, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих явдал юм. Түүнчлэн Банкны Ерөнхийлөгч ирэх оны орлого, зардлын жилийн төсвийг батлах, түүний биелэлт гүйцэтгэл болон тайлант жилийн ашгийн хуваарилалтын талаар тайлагнах, Банкны жилийн санхүүгийн тайланг батлах зэрэг Монгол Улсын хууль тогтоомжид заасан эрх мэдлийн хүрээнд бусад чиг үүргийг гүйцэтгэдэг.

Бүртгэлтэй хаяг ба үйл ажиллагаа явуулж буй байршил. Банкны бүртгэгдсэн албан ёсны хаяг нь Монгол Улс, Улаанбаатар 46, Бага Тойруу 3, 15160.

Банкны 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилийн санхүүгийн тайланг 2021 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийн Захирлуудын зөвлөлийн шийдвэрээр баталж, хэвлэн нийтлэхийг зөвшөөрсөн.

2. Санхүүгийн тайлангийн тогтолцоо, тайлан бэлтгэх үндэслэл болон толилуулга

Тайлан бэлтгэх үндэслэл. Банкны санхүүгийн тайлангуудыг Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын Зөвлөлөөс гаргасан Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт (“СТОУС”)-ын дагуу бэлтгэсэн.

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд илэрхийлэгддэг өрийн, өмчийн хэрэгсэл болон засгийн газрын үнэт цаас, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд илэрхийлэгддэг санхүүгийн хөрөнгүүд, бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг алт, үнэт метал, санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр, эрдэнэсийн сан болон үндсэн хөрөнгөөс бусдаар түүхэн өртгийн зарчмын дагуу бэлтгэж, тайлагнасан болно.

Тайлагналын мөнгөн нэгж. Санхүүгийн тайлангууд нь Банкны үйл ажиллагааны мөнгөн нэгж буюу Банкны үйл ажиллагаагаа эрхлэн явуулдаг үндсэн эдийн засгийн орчны мөнгөн нэгж болох Монгол Улсын үндэсний

2. Санхүүгийн тайлагналын төгтолцоо, тайлан бэлтгэх үндэслэл болон толилуулга (үргэлжлэл)

мөнгөн тэмдэгт “төгрөг”-өөр илэрхийлэгдсэн болно. Тодруулгад өөрөөр заагаагүй бол санхүүгийн тайлангийн дүнгүүдийг саятын орноор бүхэлчилж, толилуулав.

Санхүүгийн тайлангийн толилуулга. Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг хөрвөх чадварынх нь дараалаар толилуулдаг. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас дээш хугацаанд (урт хугацаанд) эргэн төлөгдөх эсвэл барагдуулах төлбөрийн талаарх шинжилгээг Тодруулга 37-д толилуулав.

Хэрэв Банк нь хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсвэл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа тохиолдолд л санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлж, цэвэр дүнгээр санхүүгийн байдлын тайланд толилуулна. Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод тусгайлан толилуулаагүй, аливаа нягтлан бодох бүртгэлийн стандарт, тайлбараар шаардаагүй, зөвшөөрөөгүй бол орлого, зарлагыг ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд цэвэршүүлэн тайлагнахгүй.

Тасралтгүй байх зарчим. Удирдлага нь эдгээр санхүүгийн тайланг тасралтгүй байх зарчмын дагуу бэлтгэсэн. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк өөрийн хөрөнгийн дутагдалтай, цэвэр богино хугацаат өр төлбөртэй байсан. Банк нь үндэсний мөнгөн тэмдэгт гаргагч этгээдийн хувьд төгрөгийн хөрвөх чадварын эрсдэлд орохгүй гэж удирдлага үзэж байгаа тул Банк ирээдүйд тасралтгүй байх зарчмын дагуу үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэхгүй байх эрсдэлд орохгүй гэдэгт удирдлага итгэлтэй байна. Өөрийн хөрөнгийн удирдлагын талаар Тодруулга 40-с харна уу.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон толилуулгад орсон өөрчлөлтүүд

2020 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болсон, Банк урьдчилж хэрэгжүүлээгүй доорх стандартууд, СТОУС-ын нэмэлт өөрчлөлтүүдээс бусад нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогуудыг өмнөх санхүүгийн жилүүдэд тууштай хэрэгжүүлсэн.

Шинэ болон өөрчлөгдсөн стандарт, тайлбарууд

• СТОУС 3-т орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Бизнесийн тодорхойлолт</i>
• СТОУС 7, СТОУС 9 болон НББОУС 39-т орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Жишиг хүүгийн түвшний шинэчлэл</i>
• НББОУС 1, НББОУС 8-д орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Материаллаг байдлын тодорхойлолт</i>
• Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал	<i>2018 оны 3 дугаар сарын 29-нд гарсан</i>
• СТОУС 16-д -т орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Ковид-19-тэй холбоотой түрээсийн хөнгөлөлт</i>

СТОУС 3-т орсон нэмэлт өөрчлөлт: Бизнесийн тодорхойлолт

СТОУС 3 Бизнесийн нэгдэлд оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр бизнес нь дор хаяж үйл ажиллагаа болон хөрөнгийн цогцдоо эцсийн бүтээгдэхүүнийг гаргах чадамжинд их хэмжээгээр нөлөөлж чадахуйц орц болон бодит үйл явцын нэгдлийг багтаасан байх ёстой. Цаашилбал, бизнес нь эцсийн бүтээгдэхүүнийг бий болгоход шаардагдах бүх орц болон процесстэйгээр оршин тогтнох шаардлагагүй болохыг тодруулсан болно. Уг нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөгүй боловч Банк ирээдүйд аливаа бизнесийн нэгдэлд орох тохиолдолд нөлөөлж болзошгүй юм.

СТОУС 7, СТОУС 9 болон НББОУС 39-д орсон нэмэлт өөрчлөлтүүд: Жишиг хүүгийн түвшний шинэчлэл

СТОУС 9 ба НББОУС 39 нэмэлт өөрчлөлт, Санхүүгийн хэрэгсэл: Уг стандартын хүлээн зөвшөөрөлт ба хэмжилт хэсэг нь хүүгийн жишиг шинэчлэл нөлөөлж буй бүх хеджийн хэрэгсэлд хэд хэдэн хөнгөлөлтийг үзүүлдэг. Хэрэв хүүгийн жишиг шинэчлэл хеджийн зүйл эсвэл хеджийн хэрэгслийн жишигт суурилсан мөнгөн урсгалын цаг хугацаа ба/эсвэл хэмжээнд тодорхойгүй байдал үүсгэж байвал хеджийн хэрэгсэлд нөлөөлсөн гэж үзнэ. Банкнд хүүгийн хеджийн хэрэгсэл байхгүй тул эдгээр нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөлөхгүй.

НББОУС 1, НББОУС 8-д орсон нэмэлт өөрчлөлт: Материаллаг байдлын тодорхойлолт

Нэмэлт өөрчлөлт нь “Материаллаг”-г шинэ тодорхойлолтыг: “Тайлагнагч байгууллагын санхүүгийн тайланд аливаа мэдээллийг орхигдуулах, эсвэл буруу ташаа, тодорхой бус байдлаар илэрхийлэх нь байгууллагын санхүүгийн тайлангийн үндсэн хэрэглэгчдийн уг тайланг үндэслэн гаргах шийдвэрт үндэслэлтэйгээр нөлөөлж болзошгүй тохиолдолд тухайн мэдээллийг материаллаг гэж үзнэ.” гэжээ. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь “материаллаг”-г санхүүгийн тайлангийн агуулгаар, тухайн мэдээллийн шинж чанар ба/эсвэл хэмжээгээс хамаарна гэдгийг тодорхойлсон. Мэдээллийг буруу ташаа илэрхийлэх нь үндсэн хэрэглэгчдийн гаргах шийдвэрт үндэслэлтэйгээр нөлөөлөхүйц бол үүнийг материаллаг гэж үзнэ. Эдгээр нэмэлт, өөрчлөлт нь санхүүгийн тайланд нөлөөлөхгүй бөгөөд цаашид Банкнд нөлөөлөхгүй гэж үзэж байна.

3. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон толилуулгад орсон өөрчлөлтүүд (үргэлжлэл)

Шинэ болон өөрчлөгдсөн стандарт, тайлбарууд (үргэлжлэл)

2018 оны 3 дугаар сарын 29-ний өдөр гаргасан Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал

Үзэл баримтлалын хүрээ нь стандарт биш бөгөөд үүнд агуулагдах ойлголтуудын аль нь ч ямар ч стандартын үзэл баримтлал, шаардлагыг үгүйсгэхгүй. Үзэл баримтлалын хүрээний зорилго нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (НББОУСЗ) -д стандарт боловсруулахад туслах, холбогдох стандарт байхгүй тохиолдолд нягтлан бодох бүртгэлийн тууштай бодлого боловсруулахад туслах, бүх талуудад стандартыг ойлгож, тайлбарлахад туслах явдалд оршино. Энэ нь үзэл баримтлалын хүрээнд үндэслэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоо боловсруулсан аж ахуйн нэгжүүдэд нөлөөлнө. Шинэчилсэн үзэл баримтлалын хүрээнд зарим шинэ ойлголт, шинэчилсэн тодорхойлолт, хөрөнгө, өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрөх шалгуурыг багтаасан бөгөөд зарим чухал ойлголтыг тодруулсан болно. Эдгээр нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөлөөгүй.

СТОУС 16-д орсон нэмэлт өөрчлөлт: Ковид-19-тэй холбоотой түрээсийн хөнгөлөлт

2020 оны 5 дугаар сарын 28-нд НББОУСЗ нь Ковид-19-тэй холбоотой түрээсийн хөнгөлөлтийн тухай СТОУС 16 Түрээс- д нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь түрээслэгчдэд Ковид-19 цар тахлын шууд үр дагавраас үүдэлтэй түрээсийн хөнгөлөлтийг бүртгэх түрээсийн өөрчлөлтийн бүртгэлийн талаарх СТОУС 16-н зааврыг хэрэгжүүлэхэд хөнгөлөлт үзүүлдэг. Энэхүү хөнгөлөлтийн зорилго нь түрээслэгч нь түрээслүүлэгчээс Ковид-19-тэй холбоотой авсан түрээсийн хөнгөлөлтийг түрээсийн өөрчлөлт мөн эсэхийг үнэлэхгүй байж болох сонголтыг оруулж өгсөн. Энэ сонголтыг хийсэн түрээслэгч нь Ковид-19-тэй холбоотой түрээсийн хөнгөлөлтийг СТОУС 16-д заасан түрээсийн өөрчлөлт гэж үзээгүй үед тооцсонтой адил аргаар тооцно. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь 2020 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдрөөс хойших жилийн тайлангийн хугацаанд хамаарна. Эрт хэрэгжүүлж эхлэхийг зөвшөөрнө.

Банк түрээслүүлэгчийн хувьд зөвхөн нэг л түрээсийн гэрээ байгуулсан тул СТОУС 16-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд нь Банкны санхүүгийн тайланд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүй болно.

Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэж гаргах өдрийн байдлаар батлагдаж гарсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй стандартуудыг доор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартуудыг (хэрэв Банкинд хамааралтай бол) хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх өдрөөс мөрдөх хандлагатай байна.

• СТОУС 17	<i>Даатгалын гэрээ ²</i>
• НББОУС 1-т орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Эргэлтийн болон эргэлтийн бус өр төлбөрийн ангилал ²</i>
• СТОУС 3-т орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Үзэл баримтлалын хүрээний тайлбар ¹</i>
• НББОУС 16-д орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Үндсэн хоронго: Зориулалтаар ашиглаж эхлэхээс өмнөх орлого ¹</i>
• НББОУС 37-д орсон нэмэлт өөрчлөлт	<i>Онцгой гэрээ – Гэрээний үүрэг биелүүлэх зардал ¹</i>
• СТОУС 1 СТОУС-ыг анхлан хэрэгжүүлэх	<i>Охин компани нь анхлан хэрэгжүүлэгч ¹</i>
• СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэгсэл	<i>Санхүүгийн өр төлбөрийг үл хүлээн зөвшөөрөхтэй холбоотой 'цент тутамд 10' төстийн хураамж ¹</i>
• НББОУС 41 Газар тариалан	<i>Бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд татвар ногдуулах ¹</i>

¹ 2022 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр хэрэгжих эхэлнэ.

² 2023 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр хэрэгжих эхэлнэ.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд

Гадаад валютын хөрвүүлэг

Банкны үйл ажиллагааны мөнгөн тэмдэгт нь түүний үйл ажиллагаа явуулж буй эдийн засгийн үндсэн орчны үндэсний мөнгөн тэмдэгт байна. Банкны үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт нь Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох “Монгол төгрөг” юм.

Мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийг холбогдох тайлант үеийн эцэст төгрөгийн албан ханшаар үйл ажиллагааны мөнгөн нэгжид хөрвүүлж бүртгэнэ. Төлбөр тооцоо хийх болон жилийн эцсийн Төгрөгийн албан ханшид мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг үйл ажиллагааны мөнгөн тэмдэгтэд хөрвүүлэхэд үүсэх ханшийн олз, гарзыг ашиг, алдагдлын тайланд (гадаад валютын хөрвүүлгийн ашиг, алдагдлаар) хүлээн зөвшөөрдөг.

Түүхэн өртгөөр бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийг тайлант жилийн хаалтын ханшаар хөрвүүлж бүртгэхгүй. Харин өмчийн хөрөнгө оруулалт зэрэг бодит үнэ цэнэ нь гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлсийг бодит өртгийг тодорхойлсон өдрийн ханшаар хөрвүүлж бүртгэнэ.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгсэл – гол хэмжилтийн нэр томьёо

Бодит үнэ цэнэ нь мэдээлэл бүхий холбоогүй талууд сайн дураараа хоорондоо хөрөнгө солилцох эсвэл өр төлбөр барагдуулахад бэлэн буй үнийг хэлнэ. Бодит үнэ цэнэ нь санхүүгийн хөрөнгийн хувьд идэвхтэй зах зээл дээр зарласан өнөөгийн худалдан авах үнэ, санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд өнөөгийн худалдах үнэ болно. Идэвхтэй зах зээл гэдэг нь хөрөнгө ба өр төлбөртэй холбоотой гүйлгээ хангалттай их хэмжээгээр тогтмол хийгддэг, тэдгээрийн үнийн мэдээллийг хэдийд ч авах боломжтой байхыг хэлнэ. Санхүүгийн хэрэгслийн санал болгож байгаа үнэ нь хөрөнгийн зах зээл эсвэл бусад санхүүгийн байгууллагуудаас тогтмол нийтэд зарладаг буюу мэдээлэл нь нээлттэй олдох боломжтой ба эдгээр үнийн дагуу зах зээл дээр холбоогүй этгээдүүдийн хооронд байнгын тогтмол гүйлгээ хийгддэг тохиолдолд санхүүгийн хэрэглүүрийг идэвхтэй зах зээл дээр санал болгосон гэж үздэг.

Харин зах зээлийн үнийн талаар мэдээлэл олдохгүй тохиолдолд зарим санхүүгийн хэрэглүүрийг тэдгээрийн бодит үнэ цэнийг хямдруулсан мөнгөн гүйлгээний үнэлгээний загвар эсвэл холбоогүй талуудын хооронд сүүлийн үед хийгдсэн хэлцлийн үнэ, эсвэл санхүүжигч талын санхүүгийн мэдээлэл дээр үндэслэх гэх мэт үнэлгээний бусад аргачлалыг ашиглан тооцдог. Үнэлгээний аргачлалууд нь зах зээлд тогтмол ажиглагдаагүй мэдээлэл ашиглах тохиолдолд таамаглал хийхийг шаардаж болно. Хэрэв энэ мэт таамаглалыг зохистой өөр боломжит хувилбараар өөрчилсөн тохиолдолд орлого, нийт хөрөнгө эсвэл нийт өр төлбөрийн дүнд томоохон өөрчлөлт гарч болохоор бол холбогдох тодруулгуудыг эдгээр санхүүгийн тайланд хийсэн болно.

Гүйлгээний зардлууд нь санхүүгийн хэрэглүүрийг худалдан авах, шинээр гаргах эсвэл борлуулахтай шууд холбоотой нэмэлт зардлууд юм. Нэмэлт зардал гэж гүйлгээг хийгээгүй тохиолдолд үүсэхгүй байх зардлыг хэлнэ. Гүйлгээний зардалд зуучлагч, борлуулагч (борлуулалтын үүрэг гүйцэтгэж буй ажилтнууд), зөвлөх, брокер, дилерүүдэд төлсөн хураамж шимтгэл, зохицуулах агентлаг, хөрөнгийн биржийн ногдуулсан хураамж төлбөрүүд, мөн шилжүүлгэд ногдуулсан татвар хураамжууд хамаарна. Гүйлгээний зардалд өрийн хямдруулалт болон урамшуулал, санхүүгийн зардлууд, дотоодын захиргааны буюу хадгалалтын зардлууд орохгүй.

Хорогдуулсан орлог (ХӨ) гэдэг нь санхүүгийн хэрэглүүрийг анхлан хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс аливаа үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлтийг хасаж, хуримтлагдсан хүүг нэмж, санхүүгийн хөрөнгийн хувьд үнэ цэнийн бууралттай холбоотой аливаа хасагдуулгыг хассан дүн юм. Хуримтлагдсан хүүнд хойшлогдсон гүйлгээний зардлыг анх хүлээн зөвшөөрөхөд үүссэн хорогдуулга, хугацааны эцэст төлөх дүнг үр ашигт хүүгийн аргаар тооцсон аливаа урамшуулал эсвэл хямдруулалтын дүнгийн хорогдуулалт багтана. Хуримтлагдсан купон болон хорогдуулсан урамшуулал ба хямдруулалтыг (анх хүлээн зөвшөөрөхөд хойшлогдсон шимтгэлийн хамт) оруулсан хуримтлагдсан хүүгийн орлого, хуримтлагдсан хүүгийн зардлыг тусад нь толилуулахгүй, харин санхүүгийн байдлын тайлан дахь холбогдох хөрөнгө, өр төлбөрийн дансны үнэнд оруулж толилуулна.

Үр ашигт хүүгийн арга нь хүүгийн орлого эсвэл хүүгийн зардлыг хамаарах хугацааны турш дансны үнээс тооцогдох хүүгийн түвшинг тогтмол байлгахгаар (үр ашигт хүүгийн хувь) хуваарилах арга юм. Үр ашигт хүүгийн түвшин нь ирээдүйд орж ирэхээр тооцоолсон мөнгөн урсгалын орлого, эсвэл гарах зарлагыг (ирээдүйн зээлийн алдагдлыг үл харгалзан) санхүүгийн хэрэгслийн хүлээгдэж буй хугацаа эсвэл зохистой бол түүнээс богино хугацааны турш хямдруулж санхүүгийн хэрэгслийн бүртгэлийн цэвэр дүнг гаргаж авах хүүгийн түвшин юм.

Үр ашигт хүү нь хувьсах хүүтэй хэрэгслийн мөнгөн урсгалыг хүүг өөрчлөх дараагийн мөч хүртэл хямдруулах боловч зах зээлийн хүү рүү тохируулдаггүй бусад хувьсагчид эсвэл тухайн хэрэглүүрт тусгайлан заасан хөвөгч хүүний түвшинд зээлийн эрсдэлийг нэмж тооцоон урамшуулал, хямдруулалтад хамаарахгүй. Эдгээр урамшуулал болон хямдруулалтыг тухайн хэрэгслийн хүлээгдэж буй нийт хугацааны туршид хорогдуулна.

Өнөөгийн үнэ цэнийн тооцоололд гэрээний талуудын хооронд төлөх эсвэл хүлээн авах бүх хураамж, шимтгэлийг оруулах бөгөөд тэдгээр нь үр ашигт хүүгийн бүрэлдэхүүн хэсэг болно. Анх хүлээн зөвшөөрөх үед зээлийн үнэ цэнийн бууралттай байсан хөрөнгүүдийн хувьд үр ашигт хүүг зээлийн эрсдэлд тохируулан гэрээний төлөлтөөс илүүтэй анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалд үндэслэн тооцдог.

Санхүүгийн хэрэгсэл - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт

Санхүүгийн хэрэгсэл гэж нэг байгууллагын санхүүгийн хөрөнгө, өөр нэг байгууллагын санхүүгийн өр төлбөр эсвэл өмчийн хэрэглүүрийг илэрхийлэх аливаа гэрээ хэлцлийг хэлнэ.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгсэл - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (үргэлжлэл)

Хүлээн зөвшөөрөх өдөр. Санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг Банк нь тухайн хэрэгслийн гэрээний нэг тал болсон өдөр Банкны санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд хэвийн нөхцөлтэй арилжаа буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлцлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно.

Санхүүгийн хэрэгслийн анхны хэмжилт. Санхүүгийн хэрэгслийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн ангилал нь тэдгээрийн гэрээний нөхцөл болон уг санхүүгийн хэрэглүүрийг удирдах бизнес загварт үндэслэдэг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар (БҮЦӨАА) бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэглүүрүүдийг гүйлгээний зардал шингээсэн бодит үнэ цэнээр нь анхлан хэмжинэ. БҮЦӨАА-аар илэрхийлэгдэх санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнээр хүлээн зөвшөөрөх ба холбогдох гүйлгээний зардлыг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод (БҮЦӨБДО) илэрхийлэгдэх өрийн хөрөнгө оруулалтыг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын (ЗҮЦХА) санг хүлээн зөвшөөрөх ба энэ нь нягтлан бодох бүртгэлийн алдагдалд хүргэдэг. Санхүүгийн хэрэглүүрийг анх хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнэ нь ажил гүйлгээний үнээс ялгаатай үед Банк дор дурдсан “Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдлыг бүртгэнэ.

“Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал. Ажил гүйлгээний үнэ нь бодит үнэ цэнээсээ ялгаатай бөгөөд бодит үнэ цэнэ нь зах зээлийн ажил гүйлгээнээс ажиглагдахуйц өгөгдөлд суурилсан үнэлгээний аргачлал ашигласан байвал Банк нь бодит үнэ цэнэ болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг (Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдлаар) ашиг, алдагдлын тайланд даруй хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнийг ажиглагдахуйц бус мэдээлэл ашиглан тооцсон тохиолдолд ажил гүйлгээний үнэ болон бодит үнэ цэнийн зөрүүг зөвхөн ашигласан мэдээлэл ажиглагдахуйц болох үед эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед л ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

i) Санхүүгийн хөрөнгө

Ангилал ба хэмжилт. Банк өөрийн бүх санхүүгийн хөрөнгөө тэдгээрийг удирдах бизнесийн загвар болон гэрээний нөхцөлд үндэслэн Хорогдуулсан өртгөөр (ХӨ) бүртгэх, Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод (БҮЦӨБДО) илэрхийлэгдэх, Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар (БҮЦӨАА) бүртгэгдэх гэсэн ангиллуудын аль нэгээр ангилж, хэмжинэ. Өрийн санхүүгийн хэрэгслийн ангилал болон дараа үеийн хэмжилт нь (i) уг хөрөнгийн багцыг удирдах Банкны бизнес модель (ii) хөрөнгийн мөнгөн урсгалын онцлогоос хамаарна.

Банк санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл болон арилжааны үнэт цаасны багцыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр ангилж, хэмждэг. Хэмжилт болон хүлээн зөвшөөрөлтийн нийцгүй байдлыг ихээхэн хэмжээгээр арилгаж, буруулж байгаа нөхцөлд Банк нь санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх гэж тодорхойлж болно.

Бизнес модель. Банк санхүүгийн хөрөнгөө мөнгөн урсгал бий болгох зорилгоор хэрхэн удирдаж байгаагаар бизнес модел тодорхойлогдох ба Банкны зорилго:

- (i) зөвхөн хөрөнгийн гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулж авах,
- (ii) хөрөнгийн гэрээний мөнгөн урсгал болон хөрөнгийг худалдсанаас олох мөнгөн урсгалын аль алгийг цуглуулж авах,
- (iii) хэрэв (i) ба (ii)-ын аль нь ч биш бол санхүүгийн хөрөнгийг "бусад" бизнес модельд хамааруулж, БҮЦӨАА-аар хэмжинэ.

Бизнес моделийг бүлэг хөрөнгүүдийн (багцын түвшинд) хувьд тодорхойлох ба үүнийг үнэлгээ хийх өдрийн байдлаарх багц хөрөнгүүдэд Банкны зүгээс тодорхойлсон зорилгодоо хүрэхийн тулд авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааны талаарх бүхий л нотолгоонд үндэслэн хийнэ. Банкны бизнес моделийн үнэлгээнд суурилсан санхүүгийн хөрөнгүүдийн ангиллыг тодруулга 39-с харна уу.

Мөнгөн урсгалын онцлог. Хөрөнгийг гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулж авах эсвэл гэрээний мөнгөн урсгал болон хөрөнгийг худалдсанаас олох мөнгөн урсгалыг цуглуулж авах зорилгоор эзэмшиж буй бизнес моделийн хувьд Банк уг мөнгөн урсгал нь зөвхөн үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөрийг илэрхийлэх шалгуур (ҮТХТ шалгуур)-ыг хангаж байгаа эсэхийг үнэлнэ. Гэрээний мөнгөн урсгал нь ҮТХТ-ийн шалгуурыг давсан эсэхийг тодорхойлоход санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл агуулсан санхүүгийн хөрөнгийг бүхэлд нь авч үзнэ. Энэ үнэлгээг хийхдээ Банк гэрээний мөнгөн урсгал нь зээлийн гэрээний үндсэн тохиролцоогоор хийгдсэн эсэх, ялангуяа хүү нь зөвхөн зээлийн эрсдэл, мөнгөнний цаг хугацааны үнэ цэнэ болон зээлийн бусад эрсдэл, ашгийн түвшинг багтаасан эсэхийг харгалзан үзнэ.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгсэл - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (үргэлжлэл)

ii) Санхүүгийн хөрөнгө (үргэлжлэл)

Монгол урсгалын онцлог (үргэлжлэл). Гэрээний нөхцөлүүд нь зээлийн үндсэн нөхцөлтэй үл нийцэх эрсдэл болон тогтворгүй байдлыг агуулж байвал санхүүгийн хөрөнгийг БҮЦӨАА-аар хэмжинэ. ҮТХТ шалгуурын үнэлгээг хөрөнгийг анхлан хүлээн зөвшөөрөх үед хийх бөгөөд дараа нь дахин үнэлэхгүй.

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжигддэг өрнийн хэрэглүүрийг санхүүгийн байдлын тайланд зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)-ын хасагдуулгыг хассан цэвэр дүнгээр тайлагнана. Зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгааны хувьд ЗҮЦХА-ын санг санхүүгийн байдлын тайлангийн өр төлбөр хэсэгт тусад нь хүлээн зөвшөөрнө. БҮЦӨАА хэмжигдэх өрнийн хэрэгслийн хувьд ЗҮЦХА-ын хасагдуулгыг хассан хорогдуулсан өртгийн цэвэр өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөгдөх бөгөөд дансны үнийн бусад өөрчлөлтийг БҮЦӨБДО-ын тайланд БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрнийн хэрэглүүрээс үүссэн ашиг/алдагдлаар тайлагнана.

Дахин ангилал. Хөрөнгийн багцыг удирдаж байгаа бизнес модель бүхэлдээ өөрчлөгдсөн тохиолдолд л санхүүгийн хэрэглүүрийг дахин ангилна. Дахин ангилал нь ирээдүйд нөлөө үзүүлэх бөгөөд бизнес модель өөрчлөгдсөний дараах хамгийн эхний тайлагналын үеийн эхнээс хэрэгжинэ.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт - Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал (ЗҮЦХА)-ын хасагдуулга. Банк нь хорогдуулсан өртөг болон БҮЦӨБДО-оор бүртгэгдэх санхүүгийн өрнийн хэрэгсэл болоод зээлийн үүрэг, санхүүгийн баталгааны ЗҮЦХА-г ирээдүйн төсөөлсөн нөхцөл байдалд суурилан үнэлдэг. Банк тайлант хугацаа бүрт ЗҮЦХА-г хэмжиж, зээлийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулгыг тохируулдаг. ЗҮЦХА-ын хэмжилт нь дараах өгөгдлүүдийг хамруулдаг. Үүнд:

- (i) олон янзын боломжит үр дүнг үнэлж тодорхойлсон зохистой, магадлалаар жигнэсэн дүн;
- (ii) мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнэ;
- (iii) тайлагналын хугацаа бүрийн эцэст өнгөрсөн үйл явдлууд, одоогийн нөхцөл байдал болон ирээдүйн эдийн засгийн нөхцөл байдлын талаарх хэт их өртөг, хүчин чармайлтгүйгээр олох боломжтой үндэслэл бүхий бэлэн мэдээллүүд.

Банк нь анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа зээлийн чанарын өөрчлөлтөд үндэслэсэн үнэ цэнийн бууралтын дараах "3 шатлал" бүхий загварыг ашиглана:

- Шатлал 1: Анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс хойш ямар нэг үнэ цэнийн бууралтгүй санхүүгийн хөрөнгүүдийг "1 дүгээр шатлал"-т ангилна. 1 дүгээр шатлалын санхүүгийн хөрөнгүүдийн ЗҮЦХА нь тайлант өдрөөс хойш 12 сарын дотор эсвэл хэрэв түүнээс богино хугацаатай бол гэрээний дуусах хугацаа хүртэлх (12 сарын ЗҮЦХА) хугацаанд үүсч болох зээл чанаргүйдэх үйл явдлаас үүдэн гарах хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээтэй ижил дүнгээр хэмжигдэнэ.
- Шатлал 2: Хэрэв Банк анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс хойш зээлийн эрсдэл нь мэдэгдэхүйц нэмэгдсэн гэдгийг тогтоовол хөрөнгийг "2 дугаар шатлал"-д шилжүүлэх бөгөөд ЗҮЦХА нь хөрөнгийн нийт хугацаанд буюу гэрээ дуусах хүртэл хүлээгдэж буй эргэн төлөлтүүдийг харгалзан (Нийт хугацааны ЗҮЦХА) үзсэн хүлээгдэж буй алдагдлын дүнгээр хэмжигдэнэ.
- Шатлал 3: Хэрэв Банк санхүүгийн хөрөнгө үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж тодорхойлсон бол уг хөрөнгийг "3 дугаар шатлал" руу шилжүүлэх ба нийт хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын дүнгээр ЗҮЦХА-г хэмжинэ.

Банкны үнэ цэнийн бууралтад орсон хөрөнгийн тодорхойлолт болон чанаргүйдлын тодорхойлолтыг Тодруулга 37-д тайлбарласан. Анх худалдан авах эсвэл шинээр гаргахад үнэ цэнийн бууралттай байсан санхүүгийн хөрөнгүүдийн хувьд ЗҮЦХА-г үргэлж хөрөнгийн нийт хугацааны турш тооцсон ЗҮЦХА-ын дүнгээр хэмжинэ.

ЗҮЦХА-ыг хэмжих зорилгоор Банк макро эдийн засгийн хувьсагчдын төсөөллийг багтаасан ирээдүйг харсан, баримтаар дэмжигдэх боломжтой мэдээллүүдийг ашигладаг. Гэвч эдийн засгийн аливаа төсөөллийн адил, тэдгээрийн тохиолдох магадлал, төсөөлөл нь тодорхой бус байх өндөр боломжтой тул бодит үр дүн нь төсөөллөөс ихээхэн зөрөх магадлалтай. Тодруулга 37-д ЗҮЦХА загварт ашигласан өгөгдөл, таамаглал, тооцооллын техникийн талаарх мэдээллийг дэлгэрэнгүй тусгав.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгсэл - анхны хүлээн зөвшөөрөлт ба дараагийн тайлант үеийн хэмжилт (үргэлжлэл)

i) Санхүүгийн хөрөнгө (үргэлжлэл)

Өөрчлөлт. Банк санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөлийг өөрчлөх эсвэл дахин тохиролцох тохиолдол гардаг. Банк нь гэрээний мөнгөн урсгалын өөрчлөлт нь мэдэгдэхүйц эсэхийг үнэлэхдээ дараах зүйлсийг харгалзан үзнэ. Үүнд: хөрөнгийн эрсдэлийн үнэлгээнд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлэхээр хүүгийн түвшний томоохон өөрчлөлт, мөнгөн нэгжийн өөрчлөлт, хөрөнгийн зээлийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц нөлөөлөх шинэ барьцаа эсвэл зээлийн сайжруулалт, зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлд ороогүй байх үеийн зээлийн сунгалт гэх мэт гэрээний шинэ нөхцөл (ашгийн хуваарилалт эсвэл өмчид суурилсан өгөөж гм) байгаа эсэх.

Хэрэв өөрчлөгдсөн нөхцөлүүд нь анхны нөхцөлөөс мэдэгдэхүйц зөрүүтэй бол анхны хөрөнгийн мөнгөн урсгал хүчингүй болж, Банк анхны санхүүгийн хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрч шинэ хөрөнгийг бодит үнэ цэнээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Дараа үеийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцох зорилгоор дахин тохиролцоо хийсэн өдрийг анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн өдөр гэж үзэх ба мөн зээлийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өсөлт байгаа эсэхийг харгалзан үзнэ.

Банк нь шинэ зээл буюу өрийн хэрэгсэл нь үндсэн төлбөр болон зээлийн хүүгийн шалгуурт нийцэж байгаа эсэхийг үнэлнэ. Үл хүлээн зөвшөөрсөн анхны хөрөнгийн дансны үнэ болон мэдэгдэхүйц өөрчлөлт орсон шинэ хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн зөрүү нь өмчлөгчидтэй хийсэн хөрөнгийн гүйлгээтэй холбоотойгоос биш бол уг зөрүүг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Дахин тохиролцоо нь зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэл болон анхны тохиролцсон төлбөрөө төлөх боломжгүй байдлаас үүдсэн үед хийгдэж байгаа нөхцөлд Банк нь хөрөнгийн шинэчлэгдсэн болон анхны мөнгөн гүйлгээг харьцуулж, гэрээний өөрчлөлтийн үр дүнд хөрөнгийн эрсдэл болон өгөөж ихээхэн хэмжээгээр өөрчлөгдөж байгаа эсэхийг үнэлнэ. Хэрэв эрсдэл болон өгөөж өөрчлөгдөөгүй бол өөрчлөгдсөн хөрөнгө нь анхны хөрөнгөөс мэдэгдэхүйц өөрчлөгдөөгүй гэж үзэн хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Банк өөрчлөгдсөн гэрээний мөнгөн урсгалыг анхны үр ашигт хүүгийн түвшин (эсвэл анх худалдан авах, шинээр гаргахад үнэ цэнийн бууралттай байсан санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлээр тохируулсан үр ашигт хүүгийн түвшин)-ээр хямдруулах замаар нийт дансны үнийг дахин тооцоолж, өөрчлөлтийн олз, гарзыг тайлант хугацааны ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Үл хүлээн зөвшөөрөлт. Банк санхүүгийн хөрөнгийг дараах тохиолдолд үл хүлээн зөвшөөрнө: (а) хөрөнгийн төлбөрийг авсан эсвэл хөрөнгөтэй холбоотой мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрх дуусгавар болсон, (б) хөрөнгөтэй холбоотой мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрхээ бусдад шилжүүлэн өгсөн эсвэл дараах үед хөрөнгийг дамжуулах хэлцэлд оролцсон (i) хөрөнгийг эзэмшилтэй холбоотой бүхий л эрсдэл болон өгөөжийг бүхэлд нь бусдад шилжүүлсэн, эсвэл (ii) хөрөнгийг эзэмшилтэй холбоотой бүхий л эрсдэл болон өгөөжийг бүхэлд нь бусдад шилжүүлээгүй ч, өөртөө авч үлдээгүй буюу хяналтын эрхийг хадгалж үлдээгүй. Гэрээний нөгөө тал хөрөнгийн борлуулалтад нэмэлт хязгаарлалт хийхгүйгээр холбоогүй гуравдагч этгээдэд бүхэлд нь худалдах чадамжгүй тохиолдолд хяналтын эрхийг хадгалж үлдсэн гэж үзнэ.

ii. Санхүүгийн өр төлбөр

Хэмжилтийн ангилал. Санхүүгийн өр төлбөрийг дараахаас бусад тохиолдолд дараа үеийн хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

- (i) БҮЦӨАА бүртгэгдэх санхүүгийн өр төлбөр: энэхүү ангилал нь үүсмэл хэрэглүүр, борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн өр төлбөр (богино хугацаат үнэт цаас гм), бизнесийн нэгдлийн үед худалдан авагч талын хүлээн зөвшөөрсөн болзошгүй үүрэг, анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үед бүртгэсэн бусад санхүүгийн өр төлбөр
- (ii) Санхүүгийн баталгааны гэрээ болон зээлийн үүрэг

Үл хүлээн зөвшөөрөлт. Санхүүгийн өр төлбөрийг өр төлбөрийн үүрэг нь барагдах, цуцлагдах эсвэл дуусгавар болоход үл хүлээн зөвшөөрнө. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй гэрээгээр өр төлбөрийг сольсон эсвэл одоо байгаа өр төлбөрийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол тухайн солилцоо болон өөрчлөлтийг анхны хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн анхлан хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн дансны дүн ба төлсөн дүнгийн зөрүүг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Гадаад болон үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн хөрвөх чадварын өөрчлөлтийг мөнгөн гүйлгээний тайланд тусгах зорилгоор тодорхой хэмжээний мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд түргэн хөрвөх чадвартай, үнэ цэнээ алдах эрсдэл багатай зүйлсийг оруулдаг. Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд бэлэн мөнгө болон богино хугацаанд зарцуулж болох гурван сараас бага хугацаатайгаар байршуулсан хугацаатай хадгаламж, хугацаагүй хадгаламж, түүнчлэн дотоодын мөнгөн тэмдэгтээр засгийн газрын байгууллагууд болон дотоодын банкуудад байршуулсан хугацаагүй хадгаламжууд орно. Тодруулга 16-г харна уу. Зарцуулалтад хязгаарлалт хийсэн эсвэл хөрвөх чадвар муутайгаас шууд мөнгөнд хөрвөдөггүй санхүүгийн хөрөнгийг мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд оруулаагүй. Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийг (i) гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа ба гэрээний мөнгөн урсгал нь үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан ҮТХТ-г илэрхийлж байгаа, (ii) БҮЦӨАА-аар илэрхийлэгдээгүй тул хорогдуулсан өртгөөр бүртгэдэг.

Алт, үнэт метал

Олон улсын стандартад нийцсэн алт, үнэт металыг гадаадын банкинд бнет болон бнет бус хэлбэрээр хадгалдаг. Байршуулсан алт нь гадаад валютын нөөцийн нэг хэсгийг илэрхийлнэ. Алтыг трой унцаар хэмжиж бүртгэх ба Банкнаас зарласан албан ханшийн дагуу төгрөгөөр үнэлнэ. Алтны албан ханш нь Лондонгийн Алтны захын Холбооноос зарласан үнэт металын ам.долларын ханшийг (тогтмол) Банкнаас зарласан төгрөг-ам.долларын харьцах албан ханшаар төгрөгт хөрвүүлснээр илэрхийлэгддэг болно. Алтыг дээр дурдсан байдлаар эзэмшихээс гадна Банк нь Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулдаг алт олборлогч аж ахуйн нэгж, иргэдээс цэвэршүүлээгүй алт, мөнгийг худалдан авч гадаад зах зээлд цэвэршүүлэн худалддаг (Тодруулга 22-г харна уу).

Алтан болон мөнгөн гулдмайг бодит үнэ цэнээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тусгах ба дахин үнэлгээг өдөр бүр хийдэг. Бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо алт ба мөнгөний зах зээлийн үнийг харгалзан үздэг. Дахин үнэлгээний олз гарзыг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөх ба энэхүү бодит бус ашиг, алдагдлыг жилийн эцэст өөрийн хөрөнгө дэх “Үнэт металын дахин үнэлгээний нөөц сан”-д хуримтлагдсан ашиг/алдагдлаас шилжүүлдэг (Тодруулга 34-г харна уу). Бусад үнэт метал болох дурсгалын зоос, цэвэршүүлээгүй алт, мөнгө зэрэг бусад үнэт металыг бараа материалаар бүртгэж өртөг, цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь хэмждэг.

Эрдэнэсийн сан

Эрдэнэсийн сангийн тухай хууль 1994 онд анх батлагдсан. Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулиар “Эрдэнэс” гэж түүхий эд, хайлш, химийн нэгдэл, бүтээгдэхүүн, түүх, соёлын дурсгалт зүйл зэрэг ямар ч байдалд байгаа үнэт металл, эрдэнийн чулууг хэлнэ гэж заасан. Эрдэнэсийн сан үндсэн болон гүйлгээ сангаас бүрдэнэ.

Үндсэн санд Улсын их хурлын тогтоолоор “Түүх, соёлын хосгүй үнэт, дурсгалт зүйлс” гэж үзсэн үнэт зүйлс орно. Үндсэн сангийн эрдэнэсийг дотор нь байнгын хэсэг буюу худалдах, шилжүүлэхийг хориглосон зүйлс, байнгын бус хэсэг буюу урьдчилсан зөвшөөрлөөр борлуулах боломжтой зүйлс гэж ангилдаг.

Гүйлгээ санд үнэт металл боловсруулах аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн, мөн эрдэм шинжилгээний ажил, эмчилгээний хэрэгцээнд зориулан гүйлгээнд оруулах цэвэршүүлсэн болон цэвэршүүлээгүй үнэт металл, түүгээр хийсэн зоос, засч өнгөлсөн болон байгалийн төрхөөрөө байгаа эрдэнийн чулуу, сувд болон Банкны “Эрдэнэсийн сангийн үйл ажиллагааны журам”-аар тодорхойлсон болон Банкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар батлагдсан эрдэнэсийн зүйл гэж үзсэн бүх зүйлс хамаарна.

Эрдэнэсийн сангийн үйл ажиллагааны журмын дагуу эрдэнэсийн санд худалдан авах, шилжүүлэн авах үнэт зүйл нь дараах шаардлагыг хангасан байна. Үүнд:

- Тухайн үнэт зүйлийн ач холбогдлын зэргээс хамаарч Соёлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийн зэрэглэл, үнэлгээ тогтоох мэргэжлийн зөвлөлийн тодорхойлолттой байх,
- Үнэт зүйл нь эрдэнийн чулуу болон үнэт металаар хийгдсэн бол итгэмжлэгдэж, хүлээн зөвшөөрөгдсөн лабораторийн сорилтын дүгнэлттэй байх, эсвэл
- Үнэт зүйлийн түүх, соёлын өндөр ач холбогдолтой болохыг батлах Эрдэнэсийн сангийн мэргэжлийн зөвлөлийн санал, дүгнэлт гэх мэт тухайн чиглэлийн мэргэжилтний тодорхойлолт, судалгааны болон бусад баримтуудтай байх.

Эрдэнэсийн санг анхлан бүртгэхдээ өртгөөр нь дараа нь бодит үнэ цэнээс нь хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр хэмждэг. Эрдэнэсийн санг таван жилд нэг удаа дахин үнэлэх ба хэрэв хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь дансны үнээсээ материаллаг хэмжээгээр зөрүүтэй байх үзүүлэлт илэрсэн тохиолдолд дахин үнэлгээ хийж, хөрөнгийн дансны үнийг бодит үнэ цэнээс материаллаг зөрүүгүй байхаар тохируулна.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Эрдэнэсийн сан (үргэлжлэл)

Дахин үнэлгээний нэмэгдэл нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх ба өөрийн хөрөнгө дэх “Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний нөөц сан”-г нэмэгдүүлнэ. Өмнө нь ижил төрлийн хөрөнгийн дахин үнэлгээний бууралтыг ашиг, алдагдлын тайланд тусгасан бол уг хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг мөн ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Үүнээс гадна дахин үнэлгээний өөрчлөлт нь хөрөнгийн үнэлгээг бууруулах үед уг бууралтыг тухайн хөрөнгөд харгалзах дахин үнэлгээний нэмэгдлээс (хэрэв байвал) бууруулж, дахин үнэлгээний нэмэгдлээс давсан хэсгийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. Хөрөнгийг худалдан борлуулах, эсвэл данснаас хасах үед тухайн хөрөнгөд харгалзах дахин үнэлгээний нөөц санг хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ. Дахин үнэлгээний толилуулгыг Тодруулга 38-с харна уу.

Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө

Банк харилцагч банк руу мөнгө шилжүүлж, байршуулснаар бусад банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламжийг хүлээн зөвшөөрнө. Бусад банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламжийг дараах тохиолдолд хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэнэ: (i) гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулж авах зорилготой байршуулсан бөгөөд эдгээр мөнгөн урсгал нь хүү болон үндсэн төлөлтөөс бүрдэж буй, (ii) бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар илэрхийлэгдэхгүй.

Банкууд болон бусад зээлдэгч нарт олгосон зээл, тэдгээрээс авах бусад авлага

Банк нь цааш арилжаалах зорилгогүйгээр тусгайлан заасан эсвэл тодорхойлох боломжтой хугацаанд эргүүлэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр, идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй, үүсмэл бус авлагыг санхүүжүүлэх мөнгөн хөрөнгийг харилцагч банкууд болон бусад зээлдэгчдэд шилжүүлсэн үед банкууд болон бусад зээлдэгч нарт (жишээ нь Сангийн яам, байгууллагууд) олгосон зээлийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Эдгээр зээлийн мөнгөн урсгалын онцлог нь гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулж авах зорилготой бөгөөд ҮТХТ-өөс бүрдэхээс гадна зээлийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд илэрхийлэхгүй тул уг мөнгөн урсгалын онцлог болоод бизнес загварт үндэслэн Банкууд болон бусад зээлдэгч нарт олгосон зээл, тэдгээрээс авах бусад авлагыг хорогдуулсан өртгөөр ангилдаг. Үнэ цэнийн бууралтын санг ирээдүйг таамагласан хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал (“ХЗА”)–ын загвараар тооцдог. ХЗА–ын загварт ашигласан өгөгдөл, таамаглал, тооцооллын аргуудыг Тодруулга 37 болон 18-аас үзнэ үү.

Тухайн зээл болон бусад авлагыг СТОУС 13-ын шаардлагад зааснаар үндсэн зах зээлийн хэрэгсэл гэж үзсэн тохиолдолд зах зээлийн хүүгийн түвшнээс доогуур хүүтэй олгосон зээл болон бусад авлагыг бүртгэхдээ анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдлыг бүртгэхгүй. Харин зах зээлийн хүүгийн түвшнээс доогуур хүүтэй олгосон зээл болон бусад авлага нь үндсэн зах зээлийн шалгуурыг хангахгүй тохиолдолд анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдлыг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Холбогдох ажил гүйлгээний мөн чанар нь Банкны үндсэн чиг үүрэг болох үндэсний мөнгөн тэмдэгт болон эдийн засгийг хамгаалахад чиглэсэн (мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, инфляцыг тогтворжуулах, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих болон Монгол Улсын банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах зэрэг) үйл ажиллагаатай холбоотой бол зээл ба бусад авлагыг үндсэн зах зээлийн тодорхойлолтын шаардлагыг хангасан гэж үзнэ.

Зээлдүүлсэн үнэт цаас ба буцаан худалдан авах хэлцлүүд

Харилцагч этгээдэд зээлдэгч буцаан төлөх нөхцөлтэй олгогддог худалдах, буцаан худалдан авах гэрээг (“репо хэлцэл”) баталгаажсан санхүүгийн гүйлгээ гэж үздэг. Repo хэлцлээр худалдсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн бүртгэлээс хасдаггүй. Харин хөрөнгө хүлээн авагч гэрээний дагуу тус хөрөнгийг борлуулах болон дахин барьцаанд тавих эрхтэй үед уг үнэт цааснуудыг “Буцаан худалдан авах авлага” гэж ангилдаг ба бусад тохиолдолд үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайланд дахин ангилдаггүй.

Зээлдэгчээс Банкинд эргэн төлөх нөхцөлтэй буцаан худалдах хэлцлийн (“урвуу репо хэлцэл”) дагуу худалдан авсан үнэт цаасыг гадаадын санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө эсвэл дотоодын банкинд олгосон зээлийн аль тохиромжтойгоор нь бүртгэнэ. Буцаан худалдан авах болон худалдах үнийн зөрүүг хүүгийн орлого гэж хүлээн зөвшөөрөх ба үр ашигт хүүгийн аргаар репо хэлцлийн хугацааны турш хуримтлуулна. Буцаан худалдан авах болон худалдах гэрээгээр зарсан үнэт цаасны ангилалд үндэслэн Банк нь буцаан худалдан авах гэрээнүүдийг хорогдуулсан өртгөөр ангилна.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт

Бизнес загвар болон мөнгөн урсгалын онцлогт үндэслэн Банк нь өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх гэж ангилна. Хэрэв өрийн үнэт цаасыг гэрээний мөнгөн урсгалыг нь цуглуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бөгөөд мөнгөн урсгал нь ҮТХТ-өөс бүрдэж байгаа, мөн нягтлан бодох бүртгэлийн зөрүүг ихээхэн хэмжээгээр багасгахын тулд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө гэж бүртгэдэггүй бол өрийн үнэт цаасыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэнэ. Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн үнэт цаасны үнэ цэнийн бууралтын санг ирээдүйн төсөөлөлд суурилсан ЗҮЦХА-ын загвараар тооцдог, дэлгэрэнгүйг тодруулга 37-с үзнэ үү.

Хэрэв өрийн үнэт цаасыг гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон борлуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бөгөөд мөнгөн урсгал нь ҮТХТ-өөс бүрдэж байгаа, мөн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэхгүй бол өрийн үнэт цаасыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэглүүрээр бүртгэнэ. Эдгээр хөрөнгийн хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргаар тооцож ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. ХЗА-ын загвараар тооцсон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Дансны үнийн бусад өөрчлөлтүүдийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Өрийн үнэт цаасыг үл хүлээн зөвшөөрөх үед бусад дэлгэрэнгүй орлогод өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан олз, гарзыг ашиг, алдагдлын тайланд шилжүүлнэ.

Өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт

Бэлэн мөнгө төлөх гэрээний үүрэг хариушлага агуулаагүй болон хувьцаа гаргагчийн цэвэр хөрөнгөд эзлэх хувь оролцоо байгаа гэдгийг нотлох санхүүгийн хэрэглүүрүүд гэх мэт хувьцаа гаргагчийн хувьд өмчийн тодорхойлолтод нийцэх санхүүгийн хөрөнгийг Банкны оруулсан өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт гэж үзнэ. Энэхүү хөрөнгө оруулалтыг зөвхөн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг хүртэх гэхээсээ илүү стратегийн зорилгоор эзэмшдэг тул өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтуудын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч, хэмждэг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарзыг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрөх ба уг олз, гарзыг дараа нь ашиг, алдагдлын тайланд (борлуулах үед ч) шилжүүлэхгүй. Хэрэв үнэ цэнийн бууралтын гарз үүсвэл үнэ цэнийн бусад өөрчлөлтөөс тусад нь хэмжихгүй. Ногдол ашиг нь хөрөнгө оруулалтын өгөөжөөс илүү хөрөнгө оруулалтын нөхөн төлбөрийг илэрхийлэхээс бусад тохиолдолд Банк төлбөр хүлээн авах эрхтэй болоход ногдол ашгийг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэлд дотоодын банкуудтай хийсэн гадаад валютын своп хэлцэл болон валютын хүүгийн своп хэлцлүүд багтана. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл нь БҮЦӨАА-аар бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэгсэл бөгөөд бодит үнэ цэнээрээ хэмжигдэнэ. Бүх санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хувьд бодит үнэ цэнэ нь эерэг бол хөрөнгөөр, сөрөг бол өр төлбөрөөр тусгана. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг тухайн жилийн ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Банк хейджийн бүртгэл хийдэггүй.

Бусад хөрөнгө

Бусад хөрөнгө нь авлага болон урьдчилж төлсөн зардлаас бүрдэнэ. Өрийн бичгийн авлагаас бусад авлагуудыг аккруэл сууриар бүртгэж, хорогдуулсан өртгөөр хэмжинэ. Урьдчилж төлсөн зардлыг төлбөр хийгдсэн үед хүлээн зөвшөөрч тухайн ажил үйлчилгээг бүрэн авсны дараа ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Авлагын үнэ цэнийн бууралтын санг ирээдүйг таамагласан ЗҮЦХА-ын загвараар тодорхойлно. ЗҮЦХА-ын загварыг хэмжихэд ашигласан загвар, мэдээлэл, таамаглалуудыг Тодруулга 37-с үзнэ үү.

Зарим өрийн бичгийн авлагыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд илэрхийлэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийг тайлант хугацаа бүрийн зах зээлийн хүүнд үндэслэсэн хямдруулсан мөнгөн урсгалын загвараар тооцож, хэмждэг. Өрийн бичгийн зах зээлийн хүүг Монголбанкны бодлогын хүү дээр өрийн бичиг гаргагчийн зээлийн эрсдэлийн түвшинг нэмж тодорхойлсон. Тодруулга 38-с үзнэ үү.

Үлдсэн өрийн бичгийн авлагыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх ба үнэ цэнийн бууралтыг ирээдүйн төсөөлөлд суурилсан ЗҮЦХА-ын загвараар тодорхойлно. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 37-с үзнэ үү.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)**Барилга байгууламж болон бусад үндсэн хөрөнгө**

Барилга, байгууламжийг дор дурдсанчлан дахин үнэлэгдсэн дүнгээс хуримтлагдсан элэгдэл болон шаардлагатай бол үнэ цэнийн бууралтын зардлыг хассан дүнгээр хэмждэг.

Банк эзэмшиж буй барилга, байгууламжийг өртгөөр нь анхлан хүлээн зөвшөөрнө. Барилга, байгууламжийг дахин үнэлдэг бөгөөд дансны үнэ болон бодит үнэ цэнийн хооронд материаллаг зөрүү байгаа эсэхийг тайлант хугацааны эцэс бүрт үнэлж, баталгаажуулдаг.

Дансны үнэ дахин үнэлгээгээр нэмэгдсэн тохиолдолд нэмэгдсэн дүнгээр бусад дэлгэрэнгүй орлого хүлээн зөвшөөрч, өөрийн хөрөнгийн холбогдох дахин үнэлгээний санг нэмэгдүүлнэ. Тухайн хөрөнгийн өмнө үүссэн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бууруулж буй дахин үнэлгээний хорогдлыг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч, өөрийн хөрөнгөнд өмнө хүлээн зөвшөөрсөн дахин үнэлгээний нөөцийн санг бууруулах ба үнэлгээний бусад бүх бууралтыг тайлант хугацааны ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Дахин үнэлсэн хөрөнгийг данснаас хасах үед өөрийн хөрөнгө дэх холбогдох дахин үнэлгээний нөөцийг хуримтлагдсан ашиг эсвэл хуримтлагдсан алдагдал руу шууд шилжүүлнэ.

Банк эзэмшиж буй бусад үндсэн хөрөнгийг өртгөөс хуримтлагдсан элэгдэл болон шаардлагатай бол үнэ цэнийн бууралтын зардлыг хассан дүнгээр бүртгэнэ. Урсгал засварын зардлыг гарсан тухай бүрт нь бүртгэнэ. Барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн томоохон бүрэлдэхүүн хэсгийг сольсон бол холбогдох зардлыг хөрөнгийн дансны үнэд капиталжуулж, сольсон хэсгийг данснаас хасна.

Үндсэн хөрөнгийн үнэ цэнэ буурсан эсэхийг удирдлага тайлант хугацаа бүрийн эцэст үнэлдэг. Үнэ цэнэ буурсан шинж тэмдэг илэрсэн тохиолдолд удирдлага хөрөнгийн бодит үнэ цэнээс тухайн хөрөнгийг борлуулахтай холбоотой зардлыг хассан дүн болон түүний ашиглалтын үнэ цэнийн дүнгийн аль нхээр нь нөхөгдөх өртгийг тооцно. Дансны үнийг нөхөгдөх өртөг хүртэл бууруулж, гарзыг тухайн тайлант жилийн ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэдэг (барилгын хувьд өөрийн хөрөнгө дэх дахин үнэлгээний сангаас хэтэрсэн тохиолдолд). Хөрөнгийн ашиглалтын үнэ цэнэ эсвэл бодит үнэ цэнээс борлуулах өртгийг хассан үнэ цэнийн тооцоолдолд өөрчлөлт орсон бол өмнөх жилүүдэд хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын гарзыг буцаана.

Үндсэн хөрөнгийн борлуулалтын олз, гарзыг борлуулалтаас хүлээн авсан мөнгөн дүн болон дансны үнийг харьцуулж тооцох ба тухайн тайлант жилийн ашиг, алдагдлын тайланд (үйл ажиллагааны бусад орлого, зардлын хэсэгт) бүртгэнэ.

Элэгдэл. Дуусаагүй барилгыг элэгдүүлэхгүй. Барилга болон бусад үндсэн хөрөнгийг үлдэх өртөг хүртэл тэдгээрийн ашиглалтын хугацааны турш шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ.

Ашиглалтын хугацаа, жилээр

Барилга, байгууламж

6 – 60 жил

Тавилга, компьютер төхөөрөмж

3 – 20 жил

Банк ашиглагдлын хугацаа нь дуусч байгаа хөрөнгийн үлдэх өртгийг тухайн хөрөнгийн борлуулалтаас олох боломжтой үнээс борлуулахад гарах зардлыг хассан дүнгээр тооцдог. Хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацааг тайлант хугацааны эцэс бүрт хянаж, шаардлагатай гэж үзвэл тохируулна.

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгө нь ашиглалтын тодорхой хугацаатай бөгөөд голчлон капиталжуулсан програм хангамжуудын лицензээс бүрддэг. Худалдаж авсан компьютерын програм хангамжуудын өртөг нь тэдгээрийг худалдан авах, ашиглахад бэлэн болгох явцад гарсан зардлуудаас бүрдэнэ. Биет бус хөрөнгийг үлдэх өртөг хүртэл нь тооцсон ашиглалтын хугацаа болох 4 жилийн хугацаанд шулуун шугамын аргаар хорогдуулна.

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө

Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө нь Монголбанкнаас 1993 оны 9 дүгээр сард гүйлгээнд гаргасан төлбөрийн хэрэгслээр ашиглагдах боломжтой цаасан болон зоосон мөнгөн тэмдэгтийг илэрхийлнэ. Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгийг Монголбанкнаас дотоодын банкууд болон бусад харилцагчдад бэлэн мөнгө олгох үед нэрлэсэн үнээр нь өр төлбөрөөр бүртгэдэг. Банк нь бусад банкууд болон харилцагчид бэлэн мөнгө олгох үед гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө ба зоосыг нэрлэсэн үнийн дагуу өр төлбөрөөр бүртгэдэг. Банк бэлтгэл сан болон гүйлгээ касст буй төгрөгийг гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгөнд оруулж тооцдоггүй.

Тов Банкны үнэт цаас

Банкны гаргасан үнэт цаасыг бодит үнэ цэнээр нь анх бүртгэх ба дараа нь үр ашигт хүүгийн аргаар тооцсон хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо үнэт цаасыг гаргах үед үүссэн хөнгөлөлт эсвэл урамшуулал болон үр ашигт хүүний нэг хэсэг болох үнэт цаас гаргалттай холбоотой зардлуудыг авч үзнэ.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Засгийн газрын харилцах, хадгаламж

Засгийн газар болон бусад төрийн байгууллагуудын данс нь засгийн газар болон бусад харилцагчдад төлөх үүсмэл бус өр төлбөр бөгөөд үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэнэ. Засгийн газрын дансдын дийлэнх нь Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС), Герман улсын засгийн газар (КФВ), Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ)-ны санхүүжилттэй хөтөлбөрийн хүрээнд Сангийн яамнаас авсан урт хугацаат зээлтэй холбоотой. Тодруулга 30-г харна уу.

Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж

Банкинд харилцагч банкуудаас мөнгө шилжин ирэхэд дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламжийг хүлээн зөвшөөрдөг. Үүсмэл бус өр төлбөрийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэнэ. Тодруулга 31-г харна уу.

Гадаад өр төлбөр

Гадаад өр төлбөрийг анхлан бодит үнэ цэнээр нь бүртгэх ба дараа нь үр ашигт хүүгийн аргаар тооцсон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэнэ. Гадаад өр төлбөрийн дийлэнх хэсгийг Хятадын Ардын Банк (Хятадын Төв банк)-аас авсан зээл болон Эм Ю Эф Жи Банкаас авсан шинэ зээл бүрдүүлнэ, Тодруулга 32-г харна уу.

Болзошгүй алдагдлын нөөц сан

Энэ нь цаг хугацаа болон дүн нь тодорхойгүй санхүүгийн бус өр төлбөр юм. Банкнид өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд өнөөгийн хуулийн дагуу, эсвэл хууль эрх зүйн дагуу үүрэг хариуцлага хүлээх болсон, мөн уг үүрэг хариуцлагыг шийдвэрлэх явцад эдийн засгийн өгөөж агуулсан зарлагын урсгал гарах өндөр магадлалтай үед, мөн энэхүү үүргийг мөнгөн дүнгээр бодитой илэрхийлэх боломжтой болсон тохиолдолд нөөц санг бүртгэнэ.

Олон Улсын Валютын Сантай хамааралтай үйл ажиллагаа

Монгол Улс болон Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС) хоорондын харилцаанд үзүүлэх Банкны үндсэн үүргээс шалтгаалж Банк нь ОУВС-тай хамтран ажилладаг. СТОУС-ын дагуу хөрөнгө болон өр төлбөрийн тодорхойлолтын нөхцөлийг хангасан ОУВС-ийн хөтөлбөртэй холбоотой тооцоог Банкны санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрдөг. СТОУС-ын дагуу хөрөнгө болон өр төлбөрийн тодорхойлолтод нийцэхгүй ОУВС-тай хамаарал бүхий тооцоог Банк өөрийн санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрөхгүй.

ОУВС-тай холбоотой хөрөнгө ба өр төлбөрүүд

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрөгдсөн ОУВС-тай холбоотой хөрөнгөнд Зээлжих Тусгай Эрх (ЗТЭ)-ийн хөрөнгө багтана, Тодруулга 17-г харна уу. ОУВС-д өгөх өр төлбөрт ЗТЭ-ийн хуваарилалт бүхий өр төлбөрүүд багтана, Тодруулга 32-с лавлана уу.

ЗТЭ-ээр бүртгэгдсэн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийг тайлант өдрийн ЗТЭ-ийн төгрөгтэй харьцах албан ханшаар хөрвүүлдэг. Төгрөгийн ЗТЭ-тэй харьцах албан ханшийг ОУВС-гийн тогтоосон ЗТЭ, ам.долларын ханшийн мэдээлэл болон Банкны тайлант хугацааны ам.доллар болон төгрөгийн албан ханшид үндэслэн тооцдог.

Монгол Улсын Засгийн газрын ОУВС-тай холбоотой хөрөнгүүд

Банк ОУВС-гийн санхүүжилтийн худалдан авалттай холбоотой ямар нэг гэрээт үүрэг, хариуцлага хүлээгээгүй тул ОУВС-тай холбоотой тодорхой хөрөнгүүд хөрөнгө ба өр төлбөр хүлээн зөвшөөрөх СТОУС-ын тодорхойлолтод нийцдэггүй. Эдгээр хөрөнгөд ОУВС-д хувь нийлүүлсэн хөрөнгө болон ОУВС-аас Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөрийн хүрээнд авсан зээл багтана. Банк нь Монгол Улс болон ОУВС хоорондын харилцаанд Монгол Улсын Засгийн газрын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн үүргийг гүйцэтгэдэг. Сангийн яам нь Монгол Улсын санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэнэ. Иймд Монгол Улсын ОУВС-аас авах авлага болон (ОУВС-д нийлүүлсэн хувь хөрөнгө зэрэг) ОУВС-д төлөх өр төлбөрүүд нь Сангийн яамны хөрөнгө, өр төлбөр болох учир Банкны санхүүгийн тайланд тусгагдаагүй.

ОУВС-д нийлүүлсэн хувь хөрөнгө. Энэхүү хувь хөрөнгө нь тусгай төрлийн хөрөнгө бөгөөд ОУВС-гийн гишүүн орны хувьд Монгол Улсын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг илэрхийлнэ. Хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ нь улс орон бүрийн хувьд өөр байдаг бөгөөд эдийн засгийн хэмжээ, цар хүрээнд тулгуурлан ОУВС-гийн Удирдах зөвлөлөөс тогтоодог. Хувь нийлүүлсэн хөрөнгө гишүүн орнуудын саналын эрх, тусгай сангаас хүртэх санхүүгийн нөөцийн хязгаар болон зээлжих тусгай эрх (оруулсан хөрөнгийн хэмжээтэй нь хувь тэнцүүлэн)-д үндэслэн оролцогчийн хувь хүртэх хязгаарыг тодорхойлдог. Монгол Улсын оруулсан хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн дийлэнх хэсэг нь Сангийн яамнаас ОУВС-д гаргасан хүүгүй үнэт цаасаар төлөгдсөн ба ОУВС-ын №1, №2 дугаар дансуудад кредит талыг бүртгэсэн болно. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Монгол Улсын ОУВС-д оруулсан хувь хөрөнгийн үлдэгдэл 72.3 сая ЗТЭ (2019 онд 72.3 сая ЗТЭ). Сангийн яам нь өрийн бичиг гаргаж энэхүү квотын төлбөрийг хийдэг тул энэхүү дүн нь Сангийн яамны хөрөнгөөр бүртгэгдэнэ.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Монгол Улсын Засгийн газрын ОУВС-тай холбоотой хөрөнгүүд (үргэлжлэл)

ОУВС-д гаргасан үнэт цаас. Энэхүү үнэт цаас нь Монгол Улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгтээрх ОУВС-гийн хөрөнгө бөгөөд а дээр дурдсан хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн төлбөрт гаргасан өрийн бичиг юм. Сангийн яам нь ОУВС-тай зээлийн эрхийн ашиглалтын талаар гэрээ байгуулсан тохиолдолд өрийн бичгээр баталгаажуулдаг.

ОУВС-ийн №1, №2 дугаар дансууд. Нийлүүлсэн хувь хөрөнгийн төлбөр, санхүүжилтийн худалдан авалт болон буцаан худалдан авалтын гүйлгээнд №1 дүгээр дансыг ашигладаг. Монгол төгрөгөөр гүйцэтгэх ажил гүйлгээнд №2 дугаар дансыг ашигладаг. Данс №1 болон №2 нь 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр 700.6 сая төгрөгийн (2019: 673.3 сая төгрөг) үлдэгдэлтэй байна.

Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (ӨСХ)

2017 оны 5 дугаар сарын 24-нд ОУВС-гийн Удирдах зөвлөл Монгол Улсын эдийн засгийн реформыг дэмжих зорилгоор Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (“ӨСХ”)-ийн хүрээнд гурван жилийн хугацаатай 314.5 сая ЗТЭ-ийн дүн бүхий өргөтгөсөн санхүүжилтийг баталсан. ӨСХ нь ОУВС-гаас Монгол Улсад олгосон жилийн 1.53% - 1.59% хүүтэй зээлийг илэрхийлнэ. Зээлийн санхүүжилтийг 2017 оны 5 дугаар сарын 25-ны өдөр Монголбанк болон Сангийн яамны хооронд байгуулсан харилцан ойлголшлын санамж бичигт үндэслэн Монголбанкинд нээсэн холбогдох дансанд шилжүүлсэн.

Зээл, түүний эргэн төлөлт нь ЗТЭ-ээр илэрхийлэгдсэн бөгөөд Монголбанк нь Сангийн яамны өмнөөс ОУВС-д зээлийн эргэн төлөлтийг төлөх ба 2028 оны 11 дүгээр сараас өмнө төлж барагдуулахаар хүлээгдэж байна. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар ӨСХ-ийн хүрээнд Сангийн яаманд өгөх 3 жилийн хугацаатай өр төлбөрийн хэмжээ 157.5 сая ЗТЭ буюу 645,616 сая төгрөг (2019: 157.7 сая ЗТЭ буюу 594,794 сая төгрөг) гэж Тодруулга 30-д толилуулсан.

Дүрмийн сан

Дүрмийн сан нь Өөрийн хөрөнгөнд багтдаг, дэлгэрэнгүйг Тодруулга 34-с харна уу.

Ерөнхий нөөцийн сан. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулиар тайлант жилийн цэвэр орлогын 40 хувийг (хамгийн багадаа) ерөнхий нөөцийн санд хуваарилах ба үлдэх хэсгийг (хамгийн ихдээ 60 хувь хүртэлх) Улсын Төсөвт шилжүүлэхийг заасан. Ерөнхий нөөцийн сан нь өмнөх жилүүдэд хуримтлуулсан, тайлант жилийн цэвэр орлогын дээр дурдсан хэсгээс бүрдэх ба Банк уг санг бүрэн захиран зарцуулах эрхтэй. Энэ санд Улсын төсөвт өмнөх жилүүдэд хуваарилсан болон цаашид хуваарилах дүнг оруулдаггүй. 2020, 2019 онуудад Банк хуримтлагдсан алдагдалтай ажилласан тул ерөнхий нөөцийн санд шилжүүлэг хийгээгүй.

Бусад нөөц сан. Бусад нөөц сан нь гадаад валют, алт, үнэт метал (мөнгө), барилга байгууламж, болон эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний сангуудаас гадна болон БҮЦӨБДО-д илэрхийлэгдэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээний сангаас бүрддэг. Банк нь Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн дагуу гадаад валют, алт үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус ашгийг гадаад валют болон алт, үнэт металын дахин үнэлгээний санд жил бүрийн эцэст шилжүүлдэг ба харин бодит бус алдагдлыг холбогдох сангуудаар хаадаг.

Зээлтэй холбоотой үүрэг харнуцлага

Банкинд зээлтэй холбоотой үүрэг харнуцлага байдаг ба үүнд аккредитив болон Хятадын Ардын Банк (БНХАУ-ын Төв Банк, цаашид “ХАБ” гэх) –тай байгуулсан хэлэлцээр орно. Хэлэлцээр нь ХАБ-аас Банкинд юаннаар олгосон санхүүжилт болон Банкнаас ХАБ-д төгрөгөөр олгосон санхүүжилт юм (Тодруулга 35).

Тайлант хугацааны эцэс бүрт төлбөрийн үүрэг харнуцлага нь i) анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн хорогдуулалтыг тооцоогүй төлбөрийн тооцооны үлдэгдэл дээр нэмээд ii) ЗҮЦХА-ын загвараар тодорхойлсон эрсдэлийн сангийн дүнгээр хэмжигддэг. Хэрэв дуусгавар болгоогүй төлбөрийн үүрэг харнуцлагын дүнд хураамж авдаг бол түүнийг тухайн үүргийн хүчинтэй хугацаанд харгалзуулан орлого гэж хүлээн зөвшөөрдөг.

Орлого, зардлын хүлээн зөвшөөрөлт

Хүүгийн орлого, зардлыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар илэрхийлэгддэгээс бусад өрийн хэрэгслүүдийн хувьд аккруэл суурнаар, үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолон бүртгэнэ. Энэ арга нь талуудын хооронд байгуулсан гэрээний дагуу төлөгдсөн эсвэл хүлээн авсан бүх хураамж, гүйлгээний зардал, урамшуулал болон хөнгөлөлтийг үр ашигт хүүгийн нэг хэсэг гэж үзэж цаг хугацааны хувьд хойшлуулах ба үр ашигт хүүгийн аргаар бодсон хүүгийн орлого эсвэл зардлаар бүртгэдэг. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар илэрхийлэгддэг өрийн хэрэгслийн (өрийн бичиг) хүүгийн орлогыг нэрлэсэн хүүгээр тооцоолж тайлант үеийн ашиг, алдагдлын тайлангийн “Өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал” гэж толилуулна.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд (үргэлжлэл)

Орлого, зардлын хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)

Бусад бүх шимтгэл, хураамж болон бусад орлого, зардлыг аккруэл суурьт үндэслэн тухайн ажил гүйлгээний гүйцэтгэлтэй уялдуулан хүлээн зөвшөөрөх бөгөөд гүйцэтгэлийг нийт үзүүлэх үйлчилгээнээс бодитоор үзүүлсэн үйлчилгээний хувь хэмжээгээр тооцож ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэдэг.

Бэлэн мөнгө хэвлэхтэй холбогдож гарсан зардлууд

Банк нь Монгол Улсын цаасан мөнгөн дэвсгэрт болон зоосон мөнгөний хэвлэлтийг удирддаг ба тэдгээрийг хэвлүүлэхтэй холбоотой урьдчилж гарсан зардлыг “Бусад хөрөнгө” дансанд бүртгэх ба хэвлэсэн мөнгөн тэмдэгтийг үйлдвэрлэгчээс Банкны үндэсний мөнгөний тэмдэгтийн нөөц санд шилжүүлэх үед зардлаар хүлээн зөвшөөрдөг.

Ажилчдын зардал болон холбогдох шимтгэлүүд

Цалин хөлс, түүнтэй холбоотой бусад зардлуудыг (ээлжийн амралт, өвчтэй байх үеийн нөхөн олговор, шагнал урамшуулал болон мөнгөн бус тэтгэмж гэх мэт) Банк ажилтнуудын холбогдох ажил үйлчилгээ үзүүлсэн жилд харгалзуулан зардал гэж хүлээн зөвшөөрдөг. Ээлжийн амралтын мөнгө, нөхөн олговортой бусад богино хугацаат чөлөө авалтыг ажилтнуудад ирээдүйд нөхөн олговортой чөлөө авах эрхийг үүсгэх үйлчилгээг үзүүлсэн үед, харин өвчний улмаас чөлөө авах гэх мэт нөхөн олговортой богино хугацаат чөлөө авалтыг чөлөө авсан тухайн үед зардлаар хүлээн зөвшөөрдөг.

Ажилчдын тэтгэмж

Банк нь дотоод дүрэм журмын дагуу ажилтнуудынхаа ажлын нөхцөл байдлыг сайжруулах, нийгмийн халамжийн асуудлыг шийдэх үүднээс тодорхой хөрөнгийг нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилж, хуримтлуулдаг. Эдгээр дансыг тэтгэмж, нөхөн олговор, ажилтнуудын гүйцэтгэлд суурилсан цалин урамшууллыг олгох, ажилтнуудын нийгмийн халамжийн хүрээнд бусад хэрэгцээг хангах зорилгоор ашигладаг.

Удирдлага нь 2019 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Нийгмийн хөгжлийн сангийн дүн нь эдгээр богино болон урт хугацаат төлбөрүүдийг төлөх бүрэн боломжтой, мөн хүлээн зөвшөөрсөн тусламж, тэтгэмжийн өр төлбөр нь тухайн тайлант өдрөөр тусламж тэтгэмжийн үүргүүдийн өнөөгийн үнэ цэнээс хүлээн зөвшөөрөгдөөгүй байгаа үнэлгээний тооцоо (актуар)-ны олз, гарз болон гарсан үйлчилгээний зардлыг хассан дүнгээс материаллаг хэмжээгээр зөрөхгүй гэж үзэж байна.

Орлогын албан татвар

Монгол Улсын Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд заасны дагуу Банк нь орлогын албан татвар төлөгч биш.

Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон аж ахуйн нэгж болон хувь хүн орно. Үүнд:

- (а) Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсвэл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:
- (i) Банкинд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон;
 - (ii) Банкинд томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл;
 - (iii) Банкны гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
- (б) Дараах нөхцөлүүдийн аль нэгийг хангасан байгууллага нь Банкны холбоотой тал гэж үзнэ. Үүнд:
- (i) Монгол Улсын Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлагууд;
 - (ii) Нэг нь нөгөө байгууллагын хараат эсвэл хамтын хэлэлцээрт байгууллага байх;
 - (iii) Аль аль байгууллага нь нэг ижил гуравдагч этгээдийн хамтарсан хэлэлцээрт талууд байх;
 - (iv) Нэг байгууллага нь гуравдагч этгээдийн хамтарсан хэлэлцээрт байгууллага бөгөөд нөгөө байгууллага нь уг гуравдагч этгээдийн хараат байгууллага байх;
 - (v) Байгууллага нь Банкны эсвэл Банктай холбоотой талын ажиллагсдыг урамшуулах зорилгоор ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмж олгодог. Хэрвээ Банк нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бол дэмжлэг хүртэж буй ажиллагсад нь мөн Банктай холбоотой тал болно.
 - (vi) (а)-д тодорхойлсон хувь хүн дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон байгууллага;
 - (vii) (а)(i)-д тодорхойлсон хувь хүн нь байгууллагад ихээхэн нөлөөлөлтэй эсвэл уг байгууллагын гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг;
 - (viii) Банкийг гол удирдах албан тушаалтнаар хангадаг байгууллага.

Холбоотой талуудын боломжит бүх хамаарлыг авч үзэхдээ зөвхөн хуулийн хэлбэрийг биш хамаарлын мөн чанарыг чухалчлан анхаарсан болно. Холбоотой талуудтай хийсэн бүх материаллаг ажил гүйлгээ болон үлдэгдлийг санхүүгийн тайланд толилуулсан ба дэлгэрэнгүйг Тодруулга 36-с харна уу.

5. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд

Банк санхүүгийн тайлангийн дүнгүүд болон дараагийн тайлант жилийн хөрөнгө, өр төлбөрт нөлөөлөхүйц таамаглал, үнэлэмжийг хийдэг. Удирдлага нь өөрсдийн туршлага болон ирээдүйн үйл явдлын талаарх нөхцөл байдалд зохистой гэж үзсэн үнэлэлт, таамаглал зэрэг бусад хүчин зүйлүүдэд суурилан тооцооллыг тогтмол хянадаг. Мөн удирдлага нь нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх явцад ач холбогдол бүхий тооцооллуудаас гадна тодорхой үнэлэмжүүдийг хийдэг. Санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн дүнгүүдэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлэх үнэлэмжүүд болон дараагийн тайлант жилд хөрөнгө, өр төлбөрийн дүнгүүдэд томоохон тохируулга хийх шаардлага үүсэж болох ба үүнд дараах зүйлс хамаарна.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт. СТОУС9-ийн дагуу бүх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход үнэлэмж шаардагддаг. Ялангуяа ирээдүйн мөнгөн урсгалын дүн болон хугацаа, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ мөн зээлийн эрсдэлийн томоохон өөрчлөлтийг тодорхойлоход үнэлэмж шаарддаг. Эдгээр тооцоолол нь хэд хэдэн хүчин зүйлээс шалтгаалан өөрчлөгдөж болох бөгөөд эдгээрийн өөрчлөлт нь өөр өөр түвшний үнэ цэнийн бууралтын үр дүнд хүргэж болно.

Банкны зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын (ЗҮЦХА) тооцоолол нь хувьсах өгөгдөл болон тэдгээрийн харилцан хамаарлыг сонгоход ашигласан олон төсөөллүүдээс бүрдсэн цогц загварын үр дүн юм. ЗҮЦХА загварын элементүүд нь доорх нягтлан бодох бүртгэлийн үнэлэмж болон тооцооллыг шингээсэн байна:

- Үнэлгээ бүрт ашиглах чанаргүйдлийн магадлалыг (ЧМ) тодорхойлдог Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний загвар
- Банкны шатлалын үнэлгээ
- Банкны санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр ихэссэнийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүд хийгээд үүний үр дүнд санхүүгийн хөрөнгүүдийн нөөц санг нийт хугацааны ЗҮЦХА болон чанарын үнэлгээ ашиглан тооцох
- Өгөгдлүүдийн сонголт болон томъёонуудыг ашиглан ЗҮЦХА загварын хөгжүүлэлт
- ЗҮЦХА загварын ЧМ-ыг тооцоход ашиглах эдийн засгийн өгөгдлүүдийг тодорхойлох макро эдийн засгийн хувилбаруудын болон эдийн засгийн өгөгдлүүдийн харилцан холбоо хамаарлыг тодорхойлох, ирээдүйг төсөөлсөн макро эдийн засгийн хувилбаруудын сонголт, тэдгээрийн жигнэсэн дундаж магадлалыг тодорхойлох
- Барьцаа хөрөнгөөр баталгаажсан санхүүгийн хөрөнгийн хувьд Чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД)-г тооцоолохын тулд барьцаа хөрөнгийн үл нөхөгдөх дүнг тодорхойлох
- Ковид-19 цар тахлын нөлөөг тусгасан эсэхийг харгалзан ЗҮЦХА загварыг дахин үнэлэх.

Банк нь хорогдуулсан өртгөөр болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод илэрхийлэгдэх гэж ангилсан бүхий л өрийн үнэт цаасанд ЗҮЦХА-ын хэмжилтийг хийдэг ба хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын тооцоолол болон бодит зээлийн алдагдлын хоорондын зөрүүг багасгах үүднээс модель болон түүнд ашигласан өгөгдлүүдийг байнга хянаж үздэг. Тодруулга 37-г харна уу.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ. Банк гадаад валютын урсгалын нэмэгдүүлэх, хүүгийн түвшин болон гадаад валютын зээлийн хэмжээг бууруулах, гадаад валютын ханшийн өсөлтийн эрсдэлийг саармагжуулах гэх мэт бодлогын шинж чанартай авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний хүрээнд ихэвчлэн дотоодын банкуудтай санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хэлшлүүдийг тогтмол хийдэг. Эдгээр үүсмэл хэрэглүүрүүдийг бодит үнэ цэнээр нь хэмждэг.

2014 оны эхний улирлаас эхлэн Банк нь дотоодын банкуудтай урт хугацааны своп хэлшлүүдийг хийж эхэлсэн. Эдгээр нь 2 - 5 хүртэлх жилийн хугацаатай урт хугацаат төгрөг/ам.долларын своп хэлшлүүд юм. Түүнчлэн 2017 оны 12 дугаар сараас хойш Банк дотоодын банкуудтай шинэ төрлийн урт хугацаат, хүүгийн своп хэлшлүүдийг хийж эхэлсэн. Эдгээр нь 1 - 8 жилийн хугацаатай хүүгийн загварт суурилсан төгрөг-ам.долларын своп хэлшлүүд юм.

Дээрх хэлшлүүдийн форвард ханшийг Мөнгөний Бодлогын Газраас эконометрик загвар ашигласан үнэлгээний аргачлалаар тооцоолсон. Дээрх урт хугацаат хэрэгслүүдийн үнийн талаар зах зээлийн хангалттай мэдээлэл байдаггүй. Удирдлага эконометрик загвар ашиглан форвард ханшийг тооцоолох нь хүүгийн загварт суурилсан томъёог ашигласнаас илүү оновчтой гэж үзсэн. Ажиглагдахуйц зах зээлийн мэдээлэлд үндэслээгүй төсөөлөл ашиглан үнэлсэн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнийн талаарх мэдээллийг Тодруулга 38-с үзнэ үү.

Удирдлага дээрх санхүүгийн хэрэгслийг анх хүлээн зөвшөөрөхөд олз, гарз үүсэх эсэхийг харгалзан үзсэн ба хэлшлүүд зах зээлд оролцогчдын хувьд сайн дурын үндсэн дээр явагдсан тул олз гарз үүсэхгүй гэж үзсэн. Мөн тус үнэлэмжийг хийхдээ эдгээр хэрэглүүрийн үндсэн зах зээлийг илэрхийлж байна гэж удирдлага үзсэн.

5. Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол болон төсөөллүүд (үргэлжлэл)

Өрийн бичгийн бодит үнэ цэнэ. Банк нь тодорхой томоохон хэдэн харилцагчдад жилийн 21 хувийн хүүтэй, тодорхой шалгуурыг хангасан тохиолдолд зээлийн хүүг жилийн 7 - 8 хувь хүртэл бууруулах нөхцөлтэй зээлийг тэдний гаргасан өрийн бичгийг худалдан авах замаар олгосон ба 2014 онд 350,000 сая төгрөг, 2016 онд 465,000 сая төгрөгийг тус тус санхүүжүүлсэн. Өрийн бичиг нь БҮЦӨАА-аар бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр ангилагдсан.

Удирдлага өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийг хямдруулсан мөнгөн урсгалын загвараар тооцдог. Бодит үнэ цэнийн тооцоололд холбогдох боломжит мэдээлэлд үндэслэн дараах үнэлэмжүүдийг ашигласан. Үүнд:

- Ирээдүйн мөнгөн урсгалын магадлал: Удирдлага ирээдүйн мөнгөн урсгалын магадлалыг өрийн бичиг гаргагчийн санхүүгийн түүхэн мэдээлэлд үндэслэл үнэлсэн ба зарим өрийн бичгийн эргэн төлөлт хугацаандаа бүрэн хийгдэнэ гэж үзсэн.
- Хямдруулалтын хүүгийн түвшин: Банкны бодлогын хүү дээр харилцагчийн зээлийн эрсдэл болох 2%-11.8% (2019: 2%-14.5%) нэмж тооцсон ба энэ нь компаниудын үйл ажиллагааны цар хүрээ, шинж чанар болон хүү төлөх чадварын харьцааг харгалзан үнэлсэн эрсдэлээс хамаарч олгох төгрөгийн санхүүжилтийн зах зээлийн хүүний түвшинг ойролцоогоор илэрхийлнэ гэж үзсэн.

Ажиглагдахуйц зах зээлийн мэдээлэлд үндэслээгүй төсөөлөл ашиглан үнэлсэн өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн талаарх мэдээллийг Тодруулга 38-с үзнэ үү.

Эрдэнэсийн сан

Хүлээн зөвшөөрөлт. Монгол Улсын Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн дагуу Банк нь Эрдэнэсийн сангийн өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдан явуулах эрхтэй цор ганц байгууллага юм. Эрдэнэсийн сан нь түүх, соёлын хосгүй үнэт, дурсгалт зүйлс, 1925 онд гаргасан мөнгөн зоос зэргээс бүрддэг. Эрдэнэсийн сангийн үнэт зүйлсийг музейд тавих, үзэсгэлэн гаргах байдлаар олон нийтэд танилцуулдаг бөгөөд музейн тасалбараас олсон орлогыг Банкны ашиг, алдагдлын тайланд үйл ажиллагааны бусад орлого дансанд бүртгэдэг. Банкны Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар Эрдэнэсийн сангийн үйл ажиллагааг, тэдгээрийн засвар үйлчилгээ, харуул хамгаалалтыг удирдан зохион байгуулж, харууцдаг.

Банк нь Эрдэнэсийн сангийн тухай болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн тайлбартай холбогдуулан мэргэжлийн хуульчаас хуулийн зөвлөгөө авсны үндсэн дээр удирдлага нь эрдэнэсийн санг Банкны санхүүгийн байдлын тайланд хөрөнгөөр бүртгэх нь зүйтэй гэж үзсэн. Эрдэнэсийн сангийн тухай хуулийн дагуу Банк эрдэнэсийн санг удирддаг ба уг сангийн эдийн засгийн үр өгөөжийг Банк хүртдэг гэж үзсэн нь энэхүү хуулийн тайлбарт нөлөөлсөн гол үндэслэл юм.

Хэмжилт. Тодруулга 4 *Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд*-д толилуулснаар Эрдэнэсийн санг анхлан бүртгэхдээ өртгөөр нь дараа нь бодит үнэ цэнээс нь хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр хэмжинэ. Банк Эрдэнэсийн сангийн бодит үнэ цэнийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн үнэлгээний компанийн бэлтгэсэн тайланд үндэслэн тодорхойлдог. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Эрдэнэсийн сан нь 1,071,665 сая төгрөгийн (2019 онд 1,068,860 сая төгрөг) үлдэгдэлтэй байна. Эрдэнэсийн сангийн бодит үнэ цэнийг 3 дугаар түвшинд ангилсан ба энэ түвшний бодит үнэ цэнийн тооцоолол ажиглагдахуйц бус зах зээлийн мэдээлэлд суурилж, удирдлагаас ихээхэн хэмжээний үнэлэмж шаарддаг. Бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн дэлгэрэнгүйг Тодруулга 38-с харна уу.

6. Хүү, түүнтэй адилтгах орлого

	2020	2019
	Сая.тог	Сая.тог
Үр ашигт хүүгийн аргачлалаар тооцсон хүүгийн орлого		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод тайлагнах болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн үнэт цаас	161,561	157,048
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	27,474	87,080
Урвуу буцаан худалдан авах гэрээ	19,041	45,645
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	13,063	14,933
Засгийн газрын үнэт цаас	13,223	11,732
	234,362	316,438
Бусад хүү, түүнтэй адилтгах орлого		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэх бусад хөрөнгө	42,810	46,247
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	417,690	361,633
	460,500	407,880
	694,862	724,318

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

7. Хүү, түүнтэй адилтгах зардал

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
<i>Ур ашигт хуугийн аргачлалаар тооцсон хуугийн зардал</i>		
Төв банкны үнэт цаас	465,875	514,534
Гадаад өр төлбөр	253,217	250,319
Дотоодын банкуудын заавал байлгах нөөцнийн биелэлтэд олгосон хүү (Тод.31)	52,378	76,035
Засгийн газрын хөрөнгө	27,297	60,820
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	15,377	11,870
Бусад хүүгийн зардал	2,267	1,041
	<u>816,411</u>	<u>914,619</u>
<i>Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах зардал</i>		
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	279,419	267,701
	<u>1,095,830</u>	<u>1,182,320</u>

8. Алт, үнэт металын арилжааны болон үнэлгээний цэвэр ашиг

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Мөнгөжсөн алт, үнэт металын арилжааны цэвэр ашиг	688,344	81,328
Алт цэвэршүүлэлтийн зөрүүнээс үүссэн цэвэр ашиг	39,971	35,639
Мөнгөжсөн алтны дахин үнэлгээний бодит бус ашиг, цэвэр (Тод.22)	151,293	382,855
	<u>879,608</u>	<u>499,822</u>

9. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн цэвэр алдагдал

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит алдагдал, цэвэр	(520,009)	(91,360)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит бус ашиг/(алдагдал), цэвэр	138,813	(136,512)
	<u>(381,196)</u>	<u>(227,872)</u>

10. Гадаад валютын арилжааны болон ханшийн тэгшитгэлийн цэвэр (алдагдал)/ашиг

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус (алдагдал)/ашиг, цэвэр	(584,891)	13,541
Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэлийн бодит ашиг, цэвэр	127,157	71,705
Гадаад валют арилжааны (алдагдал)/ашиг, цэвэр	(1,356)	89
	<u>(459,090)</u>	<u>85,335</u>

11. Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал

Санхүүгийн хөрөнгүүдийн тайлант жилийн ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдсэн ЗҮЦХА-ын алдагдал/(буцаалт):		
	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Бусад санхүүгийн хөрөнгө (Тод.26)	36,287	7,175
Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт (Тод.19)	31,128	5,298
Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Тод.18)	8,679	2,726
Засгийн газрын үнэт цаас (Тод.25)	3,635	(611)
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө (Тод.17)	1,687	(141)
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл (Тод.21)	(61)	74
	<u>81,355</u>	<u>14,521</u>

12. Үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын арилжааны ашиг

Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын арилжааны цэвэр ашиг/(алдагдал) нь хөрөнгийг борлуулах болон хугацаа дуусгавар болох үед дахин үнэлгээний нөөцөөс ашиг, алдагдлын тайлан руу шилжүүлсэн бодит ашиг, алдагдлын зөрүүг илэрхийлнэ.

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
БҮЦӨБДО тайланд бүртгэгдэх өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын арилжааны цэвэр ашиг/ (алдагдал)	3,262	(3,833)
Өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын арилжааны цэвэр алдагдал	(84)	-
БҮЦӨАА тайлан бүртгэгдэх өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын борлуулсны болон арилжсаны цэвэр (алдагдал)/ашиг	(7)	4,604
	<u>3,171</u>	<u>771</u>

13. Өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал

Өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн алдагдал 27,507 сая төгрөг (2019 онд 88,524 сая төгрөгийн алдагдал) нь зөвхөн БҮЦӨАА тайланд илэрхийлэгдэх өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг илэрхийлнэ.

14. Үйл ажиллагааны бусад орлого

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Шимтгэлийн орлого	17,472	14,018
Торгуулийн орлого	9,917	12,175
Үндсэн хөрөнгийн түрээсийн орлого	575	580
Бусад орлого	1,659	2,074
	<u>29,623</u>	<u>28,847</u>

15. Үйл ажиллагааны болон бусад зардал

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Цалин, урамшууллын зардал	23,310	20,231
Мөнгөн тэмдэгт хэвлүүлэх зардал	15,549	11,527
Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн элэгдэл, хорогдол (Тод.27)	6,090	4,793
Алтны санхүүжилттэй холбоотой зардал	5,501	1,329
Алт тээвэрлэлт, ачилтын зардал	2,596	1,557
Харилцаа холбоо, ашиглалтын зардал	2,034	1,823
Харуул хамгаалалтын зардал	1,657	1,382
Системийн засварын зардал	1,008	860
Зар сурталчилгааны зардал	864	1,054
Гишүүнчлэл болон мэргэжлийн үйлчилгээний зардал	787	658
Үндсэн хөрөнгийн засварын зардал	684	308
Тээврийн болон албан томилолтын зардал	629	1,305
Сургалтын зардал	209	463
Хуулийн үйлчилгээний зардал	56	813
Борлуулах зорилготой үндсэн хөрөнгө борлуулсны гарз	-	1,144
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	5	70
Бусад зардал	4,485	6,418
	<u>65,464</u>	<u>55,735</u>

16. Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Бэлэн мөнгө	233,373	214,244
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө (Тод.17)		
- Гадаад валютын богино хугацаат хадгаламж	3,509,327	3,553,803
- Хугацаагүй хадгаламж	878,068	769,362
- Зээлжих тусгай эрх	131,503	135,171
Мөнгөн гүйлгээний тайлангийн зорилгоорх нийт мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө	4,752,271	4,672,580

Дээрх дүнгүүдийг мөнгөн гүйлгээний тайлангийн зорилгоор мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө гэж тайлагнасан.

17. Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Гадаад валютын богино хугацаат хадгаламж	3,509,327	3,553,803
Хугацаагүй хадгаламж	878,068	769,362
Зээлжих тусгай эрх	131,503	135,171
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	179	172
Бусад хувь хөрөнгө	13	11
Нийт дүн	4,519,090	4,458,519
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын сан	(1,698)	(11)
Цэвэр дүн	4,517,392	4,458,508

Богино хугацаат хадгаламж. нь Гадаадын төв банкууд, бусад санхүүгийн байгууллагад байршуулсан 29 хүртэлх хоногийн хугацаатай (2019: 84 хоног) ам.доллар, фунт, юаны богино хугацаат хадгаламж болно.

Хугацаагүй хадгаламж. Гадаадын төв банкууд, бусад санхүүгийн байгууллага дахь харилцах дансдын үлдэгдлийг илэрхийлнэ.

Зээлжих тусгай эрх (ЗТЭ). ОУВС-д Монгол Улсаас төлөх хувь хэмжээтэй холбоотой нөөцийн хөрөнгийг нөхөх зээлжих тусгай эрхийн хадгаламжийг илэрхийлнэ. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 35.8 сая ЗТЭ (2019 онд 35.8 сая ЗТЭ) байсан бөгөөд хүү тооцогддог.

Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө. Энэ нь Дэлхийн банкны гишүүнчлэлийн нөхцөлийн дагуу байршуулсан хадгаламж болон түүнд оруулсан хувь хөрөнгө юм. Энэ дүн нь харгалзах өр төлбөрийн дүнтэй таарч байгаа ба хүү тооцоггүй (Тодруулга 32). Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банк болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан тул энэ хөрөнгөнд үнэ цэнийн бууралт үүсэхгүй.

Бусад хувь хөрөнгө. Энэ үлдэгдэл нь Монгол улс СВИФТ сүлжээнд нэгдэн орох үед төлсөн хураамжтай холбоотой.

Гадаадын байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламжийн үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд ЗҮЦХА-г хэмжих зорилгоор 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх гадаадын банкуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламжийн үлдэгдлийг зээлийн эрсдэлийн чанарыг харуулав. Бүх үлдэгдэл нь эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банкууд болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан байгаа тул 1 дүгээр шатлалд багтсан. Банкны зээлийн эрсдэлийн чанарын үнэлгээний тайлбарын талаар болон ЗҮЦХА-ын хэмжилтийн аргачлалыг мөн гадаадын банкуудад байршуулсан хөрөнгийн үлдэгдэлд хамаарах чанаргүйдэл болон зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийн тодорхойлолтыг Тодруулга 37-с үзнэ үү.

17. Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө (үргэлжлэл)

Гадаадын байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламжийн үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэд гадаадын банкуудад байршуулсан хөрөнгийн 2020 болон 2019 онуудын ЗҮЦХА-ын сангийн тохируулгыг харуулав.

	12 сарын ЧМ	Гадаад валютын богино		Зээлжих тусгай эрх Сая.тог	Дэлхийн банкнд оруулсан хувь хөрөнгө Сая.тог	Бусад хувь хөрөнгө Сая.тог	Нийт Сая.тог
		хугацааны хадгаламж Сая.тог	Хугацаагүй хадгаламж Сая.тог				
2020 оны 12 сарын 31							
-Онц сайн	0%-0.06%	3,509,327	878,068	131,503	179	13	4,519,090
Нийт дүн		3,509,327	878,068	131,503	179	13	4,519,090
(-) ЗҮЦХА-ын сан		(1,677)	(21)	-	-	-	(1,698)
Цэвэр дүн		3,507,650	878,047	131,503	179	13	4,517,392
2019 оны 12 сарын 31							
-Онц сайн	0%-0.06%	3,553,803	769,362	135,171	172	11	4,458,519
Нийт дүн		3,553,803	769,362	135,171	172	11	4,458,519
(-) ЗҮЦХА-ын сан		-	(11)	-	-	-	(11)
Цэвэр дүн		3,553,803	769,351	135,171	172	11	4,458,508

Үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөн:

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
1-р сарын 1-ний одроор	11	152
Тайлант жилийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал/(буцаалт) (Тод.11)	1,687	(141)
12-р сарын 31-ний одроор	1,698	11

ОУВС-ын зээлжих тусгай эрх, Дэлхийн банкнд оруулсан хувь хөрөнгө болон бусад хувь хөрөнгө Банкыг зээлийн эрсдэлд оруулахгүй бөгөөд энэхүү хөрөнгө эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банкууд болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан тул бүрэн эргэн төлөгдөнө гэж үзэж байна. Эдгээр хөрөнгийн аль нь ч барьцаа хөрөнгөөр баталгаажуулаагүй. Газар зүйн байршлын шинжилгээ, валютын ханшийн эрсдэл, хүүгийн эрсдэл болон дуусгавар хугацааны шинжилгээг Тодруулга 37-с үзнэ үү.

18. Дотоодын банкуудад олгосон зээл

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Үнэ тогтворжуулах дэд хөтөлбөрийн зээл	383,799	442,104
Бусад зээл	93,960	8,580
Нийт дүн	477,759	450,684
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын сан	(16,445)	(7,766)
Хорогдуулсан өртгөөрх дотоодын банкуудад олгосон зээл	461,314	442,918

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл

2012 оны 11 дүгээр сараас Банк нь засгийн газартай хамтран хэрэгжүүлсэн үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд тодорхой салбаруудын (шатахуун, хүнс, барилга гэх мэт) дотоодын компаниудад дамжуулан зээлдүүлэх зорилгоор тогрөгийн зээлийг дотоодын банкуудад олгосон. Эдгээр зээлүүд засгийн газрын хамтарсан шийдвэрээр тодорхойлсон нөхцөлийн дагуу олгогдсон бөгөөд Банкны зүгээс нөхцөлийг тогтоох эрх мэдэл байгаагүй. Мөн энэхүү хөтөлбөрт хамрагдах компаниудыг засгийн газар тодорхойлсон бөгөөд зээл олгох шийдвэр гаргасан тохиолдолд дотоодын банкууд Банкнаас санхүүжилтийг нэхэмжлэн авч, компаниудад дамжуулан олгосон.

18. Дотоодын банкуудад олгосон зээл (үргэлжлэл)

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл (үргэлжлэл). Үүний үр дүнд дотоодын банкуудад олгосон зээлийн хүүгийн түвшин нь жилийн 0.89%-4% байх боломжийг Засгийн газар бүрдүүлсэн. Удирдлага дээрх санхүүгийн хэрэгслийг анх хүлээн зөвшөөрөхөд олз, гарз үүсэх эсэхийг харгалзан үзсэн. Энэхүү зээл нь Төв банкны үндсэн үүрэг болох мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх, инфляцыг тогтворжуулах зорилгын хүрээнд зах зээлд мөнгөний нийлүүлэлтийг хийсэн бөгөөд зээлүүд тусдаа зах зээлийн сегментийн гүйлгээ (жишээ нь үндсэн зах зээл) мөн болохыг удирдлага харгалзан үзсэн ба эдгээр зээлийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед ямар нэгэн алдагдал, олзыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж дүгнэсэн.

Банк нь Засгийн газар, Монголын ипотекийн корпорац (МИК) болон дотоодын банкуудтай байгуулсан “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийн гэрээ”-ний дагуу дотоодын банкуудад Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон санхүүжилтийн төлбөрийн дүнд давуу эрхтэй “Ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд” (ИЗББ) авсан.

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд дотоодын банкуудад олгосон зээлийн үлдэгдэл нь 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 383,799 сая төгрөг (2019 онд 442,104 сая төгрөг) байна. Банкнаас дотоодын банкуудад олгосон ипотекийн зээлийн санхүүжилт жилийн 1%-4% хүүтэй.

2020 онд батлагдсан “Коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай” хуулийн хүрээнд Ковид-19 цар тахлын эсрэг авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ болон Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн А-428а тушаалын дагуу иргэдийн санхүүгийн дарамтыг хөнгөлөх зорилгоор Банк дотоодын банкуудад олгосон орон сууцны зээлийн санхүүжилтийн хүүг 2020 оны 11 дүгээр сарын 25-наас эхлэн 2021 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдөр хүртэл хугацаанд зогсоосон. Үүнийг зээлийн гэрээний өөрчлөлтөд тооцогдох ба удирдлага холбогдох зээлийн хүү зогсоосон хугацаанд хүлээх алдагдлыг тооцоолж, санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөөгүй гэж үзсэн.

Бусад зээл

Төгрөгөөр олгосон зээл. Бусад зээлийн нэг хэсэг болох төгрөгөөр олгосон зээлд АХБ-ны дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 3,088 сая төгрөгийн (2019 онд 2,020 сая төгрөг) зээл, Герман Улсын засгийн газрын (КФВ) дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 11,944 сая төгрөгийн (2019 онд 5,498 сая төгрөг) зээл, Алт-2 үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд банкуудад олгосон 72,828 сая төгрөгийн (2019: 0 төг) зээл болон 6,101 сая төгрөгийн (2019: 0 төг) барьцаат зээлүүд багтаж байна.

АХБ-ны зээлийг ажлын байр нэмэгдүүлэх зорилгоор дотоодын банкуудаар дамжуулан олгосон. АХБ-ны ажлын байр нэмэгдүүлэх төсөлтэй холбоотой зээл нь үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, шинэ ажлын байрыг бий болгох зорилготой. зээл нь жилийн 7 хувь (2019 онд жилийн 7-хувь)-ийн хүүтэй бөгөөд эргэн төлөлтийн хугацаа олгосон өдрөөс хамаарч ялгаатай байгаа болно.

Монгол Улсын жижиг, дунд бизнесийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудаар дамжуулан олгосон зээл нь КФВ-ын I болон II хөтөлбөрүүдээр дамжин хэрэгждэг. Зээлийн гэрээний дагуу Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн дотоодын банкны Монголбанкн дахь данснаас хөрөнгийг шууд татах эрхтэй.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны 20 дугаар тогтоолоор баталсан “Алт-2 үндэсний хөтөлбөр”, 2020 онд батлагдсан Ковид-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хууль, Монгол Улсын Их хурлын 2020 оны 32 дугаар тогтоолын хүрээнд Банк нь гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор алт олборлогч аж ахуй нэгжүүдэд дотоодын банкуудаар дамжуулан эргэлтийн хөрөнгийн зээл олгож эхэлсэн. Зээлийн жилийн хүү бодлогын үү дээр 3% нэмсэнтэй тэнцэх ба 24 сар хүртэлх хугацаатай. Санхүүжилтийн гэрээний дагуу Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн дотоодын банкны Монголбанкн дахь харилцах данснаас хөрөнгийг шууд татах эрхтэй.

Гадаад валютын зээл. “Бусад зээл”-ийн нөгөө хэсэг болох гадаад валютаар олгосон зээлийн дийлэнх хувийг Герман Улсын засгийн газрын (КФВ) Монгол Улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд дотоодын банкуудад олгосон 2020 онд бүрэн төлөгдөж дууссан (2019 онд 290 сая төгрөг) зээл, банкуудын мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх, банкны системийг сайжруулах АХБ-ны хөтөлбөрийн 738 сая төгрөг (2019 онд 772 сая төгрөг)-ийн зээл тус бүр бүрдүүлж байна.

Герман Улсын засгийн газраас Монгол Улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудад олгосон зээл нь бие даасан хоёр тусдаа КФВ хөтөлбөрөөр хэрэгжиж байна. Эдгээр зээл нь жилийн 1.25%- 1.75% хүүтэй бөгөөд ямар нэгэн үнэт цаасаар баталгаажаагүй. Эдгээр хөтөлбөрийн зээлийг дотоодын гурван банкаар дамжуулан КФВ-ийн тогтоосон тодорхой шалгуурт нийцсэн зээлдэгчдэд олгосон. Иймээс эргэн төлөлтийн хугацаа нь олгосон өдрөөс хамааран ялгаатай байна. Зээлийн гэрээний дагуу Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн дотоодын банкны Банк дахь данснаас шууд татах эрхтэй.

18. Дотоодын банкуудад олгосон зээл (үргэлжлэл)

Гадаад валютын зээл (үргэлжлэл). Дотоодын банкны ажилтнуудын ур чадварыг дээшлүүлж, банкуудын програм хангамжийг сайжруулах зорилготой зээлийг Монгол Улс болон Азийн хөгжлийн банкны хооронд байгуулагдсан гэрээний дагуу “Ди-Эй-Ай” (Тайланд) Лимитед компанийн зохион байгуулсан сургалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор олгосон. Энэхүү зээл 14 жилийн хугацаанд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй.

Дотоодын банкуудад олгосон зээл үнэ цэнийн бууралтын сан

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн банкуудад олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралтын санг дор харуулав:

Үнэ цэнийн бууралтын алдагдал	ЧӨД Сая.төг	Ирээдүйн дундаж ЧМ	АХЧ	ЗҮЦХА Сая.төг
2020 оны 12 дугаар сарын 31				
Шатлал 1	458,819	2.8% - 3.3%	63%	8,707
Шатлал 2	6,100	13.8%-15.5%	0%*	–
Шатлал 3	12,840	100%	70%	7,738
	<u>477,759</u>			<u>16,445</u>
2019 оны 12 дугаар сарын 31				
Шатлал 1	437,453	2.6% - 4.4%	25%	3,059
Шатлал 2	13,231	100%	38%	4,707
	<u>450,684</u>			<u>7,766</u>

*Шатлал 2 дээр буй санхүүгийн хөрөнгө нь хангалттай барьцаатай.

Доорх хүснэгтэд дотоодын банкуудад олгосон зээлийн дансны дүн ба холбогдох ЗҮЦХА-ын өөрчлөлтийг харуулав. Банкны шатлалын ангилал болон ЗҮЦХА-ын тооцооллын аргачлал зэрэг бодлого журмыг тодруулга 37-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

	Шатлал 1 Сая.төг	Шатлал 2 Сая.төг	Шатлал 3 Сая.төг	Нийт Сая.төг
Зээлийн нийт дүн				
2020 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр	437,453	–	13,231	450,684
Шинээр үүссэн эсвэл худалдан авсан хөрөнгө	288,675	–	–	288,675
Шатлал 2 руу шилжсэн	(6,100)	6,100	–	–
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгө	(261,261)	–	(339)	(261,600)
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	<u>458,767</u>	<u>6,100</u>	<u>12,892</u>	<u>477,759</u>
2019 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр	447,334	–	–	447,334
Шинээр үүссэн эсвэл худалдан авсан хөрөнгө	386,979	–	–	386,979
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгө	(383,629)	–	–	(383,629)
Шатлал 3 руу шилжсэн	(13,231)	–	13,231	–
2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	<u>437,453</u>	<u>–</u>	<u>13,231</u>	<u>450,684</u>
ЗҮЦХА-ын сан				
2020 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр	3,059	–	4,707	7,766
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 11)	5,648	–	3,031	8,679
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	<u>8,707</u>	<u>–</u>	<u>7,738</u>	<u>16,445</u>
2019 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр	5,040	–	–	5,040
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 11)	2,726	–	–	2,726
Шатлал 3 руу шилжсэн	(4,395)	–	4,395	–
Шатлал хоорондын шилжилтээс ЗҮЦХА-ын санд үзүүлэх нөлөө	(312)	–	312	–
2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	<u>3,059</u>	<u>–</u>	<u>4,707</u>	<u>7,766</u>

18. Дотоодын банкуудад олгосон зээл (үргэлжлэл)

Тодруулга 37-д толилуулснаар Монгол Улсын ихэнх банкуудыг олон улсын зээлжих зэрэглэл тогтоогч байгууллагын зүгээс үнэлсэн. Дээрх шинжилгээ олон улсын зэрэглэл тогтоогч байгууллагуудын үнэлгээ өгсөн байдалд суурилсан болно. Зэрэглэл тогтоогдоогүй байгаа Монгол Улсын бусад банкуудын хувьд Банк тухайн банкны хамгийн сүүлийн санхүүгийн мэдээллүүд, санхүүгийн байдал, өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцаа, холбогдох хөрөнгүүдийн зээлийн чанарыг үнэлэхэд зориулсан бусад мэдээллүүдийг харгалзан авч үздэг болно. ЗҮЦХА-ын тооцоололд ашиглаж буй өгөгдлийн өөрчлөлтийг Тодруулга 37-с харна уу.

19. Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
БҮЦӨБДО-оорх өрийн үнэт цаас:		
-РАМП хөрөнгө оруулалтын данс	930,566	870,831
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкны гаргасан бонд	898,352	-
-АНУ-ын засгийн газрын үнэт цаас	278,804	260,422
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкинд оруулсан хөрөнгө оруулалт	146,569	136,676
-Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк	47,800	67,444
-КФВ-ны бонд	30,554	67,814
-Хятадын засгийн газрын бонд	-	35,746
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкны гаргасан бонд	17,575	10,910
Дансны дүн	2,350,220	1,449,843
Хөрөгдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн үнэт цаас		
-Давуу эрхтэй ИЗББ	2,324,824	2,380,404
-Эрдэнэс бонд	547,155	-
-Хөгжлийн банкны үнэт цаас	55,650	49,522
-Түрээсний хөрөнгөөр баталгаажсан бонд	34,694	-
Нийт дүн	2,962,323	2,429,926
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын сан	(37,414)	(6,627)
Цэвэр дүн	2,924,909	2,423,299
Нийт өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт	5,275,129	3,873,142

1) БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт

“Рамп” Хоронго оруулалтын данс. Гадаад валютын нөөцийн удирдлагыг сайжруулах зорилгоор Монголбанк нь Дэлхийн банкны “Нөөцийн удирдлагыг сайжруулах зөвлөгөө ба нөөцийн удирдлага” төслийг 2011 оноос хэрэгжүүлсэн.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл нь 0.34 сая ам.доллар буюу 956 сая төгрөг (2019 онд 0.32 сая ам.доллар буюу 864 сая төгрөг) бүхий мөнгөн хөрөнгө, 326 сая ам.доллар буюу 929,610 сая төгрөг (2019 онд 319 сая ам.доллар буюу 869,976 сая төгрөг)-ийн үнэт цааснаас бүрдэж байна. Хөрөнгө оруулалтын дансыг АНУ-ын Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан.

Олон улсын төлбөр тооцооны банкны (ОУТТБ) бонд. Өрийн үнэт цаас ба бондын зах зээлийн үнэд тулгуурласан бодит үнэ цэнээр хэмжигддэг. Дээрх бүх бондууд 893,532 сая төгрөгийн үнэтэй (2019: 0 төг.) жилийн 2.44% (2019: жилийн 2.44%) хүүтэй богино хугацаатай буюу дуусах хугацаа нь хамгийн ихдээ 117 хоног (2019: 94 хоног) хүртэлх хугацаатай. Банк эдгээр бондыг өндөр нэр хүндтэй ОУТТБ-ын хувьд бага эрсдэлтэй гэж үзэж хөрөнгө оруулсан.

АНУ-ын Засгийн газрын үнэт цаас болон Олон улсын сэргээн босголт, хөгжлийн банк. Санхүүгийн жилийн эцсээрх уг хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл 114 сая ам.доллар буюу 326,935 сая төгрөг (2019 онд 327,866 сая төгрөг) байна. Уг бондын хугацаа нь 1-ээс 3 жил (2019: 2-с 3 жил) ба жилийн 1.125%- 2.75% (2019: жилийн 0.9%- 2.75%) хүүний өгөөжтэй. Энэ хөрөнгө оруулалтуудыг 1 дүгээр шатлал гэж үзсэн. Барьцаагүй.

Олон улсын төлбөр тооцооны банкны (ОУТТБ) хоронго оруулалтын данс. Гадаад валютын нөөцийн удирдлагыг сайжруулах зорилгоор Монголбанк нь ОУТТБ-тай Нөөцийн удирдлагыг сайжруулах зөвлөгөө ба нөөцийн удирдлагын төслийг 2019 оноос хэрэгжүүлсэн. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл нь 51 сая ам.доллар буюу 146,569 сая төгрөг (2019: 50 сая ам.доллар буюу 136,676 сая төгрөг) байна.

19. Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Олон улсын төлбөр тооцооны банкны (ОУТБ) хөрөнгө оруулалтын данс (үргэлжлэл). Хөрөнгө оруулалтын данс дахь өрийн үнэт цаасны зээлийн эрсдэлийн чанарыг Стандарт энд Пүүрс болон Мүүдийнсийн рейтингээр үнэлэхэд Аа3-аас Ааа зэрэглэлтэй буюу Онцсайн байсан, 1-р шатлалын хөрөнгө гэж үзсэн. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг тодруулга 37-с харна уу.

Доорх хүснэгтэд БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэгслийн 2020 болон 2019 оны 12 дүгээр сарын 31-ний байдлаар бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөд харгалзах ЗҮЦХА-ын санг шатлал бүрээр харуулав.

	2020		2019	
	Шатлал 1		Шатлал 1	
	Бодит үнэ цэнэ Сая.тог	ЗҮЦХА Сая.тог	Бодит үнэ цэнэ Сая.тог	ЗҮЦХА Сая.тог
1-р сарын 1-ний өдрөөр	1,449,843	80	2,255,400	120
Шинээр үүссэн эсвэл худалдан авсан хөрөнгө	1,589,766	381	2,630,433	–
Төлсөн эсвэл үл хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгө	(758,893)	(40)	(3,491,616)	(40)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тод.34)	4,854	9,440	9,440	–
Хуримтлагдсан хүү	2,478	(263)	(263)	–
Гадаад валютын ханшийн зөрүү	62,172	46,449	46,449	–
12-р сарын 31-ний өдрөөр	2,350,220	56,047	1,449,843	80

2) Хорогдуулсан ортгоорх өрийн үнэт цаас

МИК-ийн охин компаниудын гаргасан давуу эрхтэй ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд (Давуу эрхтэй ИЗББ). Банк нь 2013 оны 6 дугаар сарын 13-ны өдөр МИК болон дотоодын банкуудтай гурван талт “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн ерөнхий гэрээ”-г байгуулсан. 2016 оноос эхлэн гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан ба Монгол Улсын засгийн газар гэрээнд оролцогч тал болсон. Уг гэрээний хүрээнд Банк дотоодын банкуудад олгосон бага хүүтэй зээлийн төлбөрт МИК-наас гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-ыг хүлээн авсан, энэ талаар Тодруулга 18-аас харна уу. Тус бонд нь 20 хүртэлх жилийн хугацаатай, жилийн 4.5% хүүтэй.

Эрдэнэс Бонд. 2020 оны 1 дүгээр сард батлагдсан “Иргэний тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн төлбөрийг төрөөс нэг удаа төлөх тухай” хуулийн дагуу төрийн өмчит “Эрдэнэс монгол” ХХК тус бүр нь 1 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий, жилийн 6% хүүтэй, 5 жилийн хугацаатай, 929,861 ширхэг бонд (цаашид “Эрдэнэс бонд”) гаргаж, уг бондоор дотоодын банкуудын шалгуур хангаж буй тэтгэвэр барьцаалсан зээлийн үлдэгдлийг төрөөс хаасан ба Монголбанк дотоодын банкуудаас энэхүү бондыг худалдан авах үүрэг хүлээсэн.

Уг бондын эргэн төлөлт төрийн өмчит “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн охин компанийн эзэмшлийн Салхитын мөнгө, алтны ордыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулсан орлогоос засгийн газрын хүртэх өгөөжөөр төлөгдөнө.

Хөгжлийн банкны үнэт цаас. Банк нь 2015 оны 9 дүгээр сарын 23-ны өдөр Хөгжлийн банкны нийт 60,000 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий, жилийн 4% хүүтэй өрийн бичгийг худалдан авсан ба уг өрийн бичгийг удирдлага зах зээлийн хүүнээс доогуур хүүтэй гэж үзсэн. Энэхүү өрийн бичгийн анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнэ 31,397 сая төгрөг байсан бөгөөд Хөгжлийн банкны үнэт цаасны нэрлэсэн үнэ болон бодит үнэ цэнийн хоорондын зөрүү болох 28,603 сая төгрөгийг 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилийн ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрсөн. Хүүгийн төлөлт хагас жил тутамд хийгддэг.

Түрээсийн орлогоор баталгаажсан бонд. Төрийн болон тусгай албан хаагчдыг орон сууцжуулахтай хөтөлбөртэй холбоотойгоор Банк 2020 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр “Нийслэлийн орон сууцны корпораши (НОСК)” ХК-аас үүсгэн байгуулсан “НОСК нэг ТЗК”-ийн гаргасан, тус бүр нь 100,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий, жилийн 8% хүүтэй, 15 жилийн хугацаатай, 343,555 ширхэг бонд худалдан авсан. Уг бонд нь НОСК ХК-ийн эзэмшилд байгаа түрээсийн орон сууцнаас олох түрээсийн төлбөр болон орон сууцны барилгаар баталгаажсан.

19. Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт (үргэлжлэл)

Өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем, 12 сар ЧМ шатлал болон жилийн эцсийн шатлалаар ангилсан ЗҮЦХА-ын сангийн дүнг харуулж байна. Банкны дотоод үнэлгээний систем, ЗҮЦХА-ын журам болон хэмжилтийн аргачлалын дэлгэрэнгүйг тодруулга 37-с харна уу.

2020 оны 12 дугаар сарын 31	Шатлал I			ЗҮЦХА Сая.төг
	ЧӨД Сая.төг	Ирээдүйн дундаж ЧМ	АХЧ	
Дотоодын үнэлгээ				
Онц сайн	2,350,641	0% - 0.59%	60.0%	421
Сайн	2,380,474	1.9% - 10.4%	62.71%	5,471
Үнэлгээгүй*	581,849	3.9%-11.9%	48%-52%	31,943
	<u>5,312,964</u>			<u>37,835</u>
2019 оны 12 дугаар сарын 31				
Дотоодын үнэлгээ				
Онц сайн	1,449,923	0% - 0.26%	25%	80
Сайн	2,429,926	2.57% - 4.42%	1.57%- 4.42%	6,627
	<u>3,879,849</u>			<u>6,707</u>

*Үнэлгээгүй хөрөнгө нь Эрдэнэс бонд болон Түрээсийн орлогоор баталгаажсан бондыг нлэрхийлнэ. Бондын 50 орчим хувийн эргэн төлөлт Монгол Улсын Хөгжлийн банк (МУХБ)-ны баталгаагаар баталгаажсан.

БҮЦӨБДО-д бүртгэгдэх өрийн үнэт цаасны 421 сая төгрөгийн (2019 онд 80 сая төгрөг) ЗҮЦХА-ын сан нь тухайн тайлант жилийн бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тусгагдсан.

2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалтын ЗҮЦХА-ын сангийн өөрчлөлтийг доорх хүснэгтэд харуулав.

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
2020 оны 01-р сарын 01-ний өдрөөр	6,707	1,409
Шинээр худалдан авсан хөрөнгө	34,391	5,298
ЗҮЦХА-н тооцоололд ашигласан өгөгдлийн өөрчлөлт	(3,183)	-
Хугацаа дууссан	(80)	-
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	<u>37,835</u>	<u>6,707</u>

20. Өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
БҮЦӨБДО-оорх өмчийн үнэт цаас:		
Бусад өмчийн хөрөнгө оруулалт	6,595	6,595
МИК Холдинг ХК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	-	5,139
Нийт өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт	<u>6,595</u>	<u>11,734</u>

МИК Холдинг ХК-д оруулсан өмчийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт. Банк МИК Холдинг ХК-ийн 421,241 ширхэг энгийн хувьцааг эзэмшиж байсан бөгөөд 2020 оны 4 дүгээр улиралд 5,055 сая төгрөгөөр зарсан.

Бусад өмчийн хөрөнгө оруулалт. Үүнд Олон улсын хөрөнгө оруулалтын банк, Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны олон улсын банк болон Монголын банкны холбоонд оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтдаг ба бодит үнэ цэнээр нь бүртгэгддэг. Удирдлага бодит үнэ цэнийг хөрөнгө оруулалтын өртөгтэй ойролцоо байна гэж үзсэн.

21. Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк	4,393,375	2,700,444
Дотоодын банкууд	422,706	554,067
Нийт дүн	4,816,081	3,254,511
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын сан	(13)	(74)
Цэвэр дүн	4,816,068	3,254,437

Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк. Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан хадгаламжтай холбоотойгоор Банк “Автомат хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-т хамрагдсан. Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд хадгаламжийн дүн 250,000 ам.доллараас илүү гарсан тохиолдолд давсан дүнгээр Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкны буцаан худалдан авах гэрээ (буцаан худалдан авах репо)-нд хөрөнгө оруулалт хийгддэг.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр буцаан худалдан авах репо гэрээнд оруулсан хөрөнгө оруулалт нь 1,541.8 сая ам.доллар буюу 4,393,375 сая төгрөг (2019: 988 сая ам.доллар буюу 2,700,444 сая төгрөг) байна. Энэхүү хөрөнгө оруулалт 4 хоногийн (2019: 3 хоног) хугацаатай бөгөөд жилийн 0 хувийн (2019: 1.45%) хүүтэй. Холбогдох хөрөнгө оруулалтыг барьцаагаар баталгаажуулдаг боловч тус хөтөлбөрийн хүрээнд худалдан авсан үнэт цаасыг тодорхойлох боломжгүй байдаг.

Дотоодын банкууд. Дотоодын банкуудтай байгуулсан “Төгрөгийн” урвуу буцаан худалдан авах гэрээнүүд нь Хөгжлийн банкны үнэт цаас, Засгийн газрын үнэт цаас болон Төв банкны үнэт цаасуудаар баталгаажсан урт болон богино хугацаат зээлийг илэрхийлдэг.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дотоодын банкууд дахь төгрөгийн овернайт буцаан худалдан авах хэлцлийн дүн 129,141 сая төгрөг, 4 хоногийн хугацаатай, жилийн 7% хүүтэй (2019: 494,291 сая төгрөг, 2 хоногийн хугацаатай, жилийн 13% хүүтэй) байсан. Энэ гэрээ нь Засгийн газрын үнэт цаасаар баталгаажсан.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн нэрлэсэн үнэ нь 65,000 сая төгрөг (2019: 65,000 сая төгрөг), 6 жилийн хугацаатай (2019: 3-6 жил), жилийн 7.5% хүүтэй (2019: жилийн 7.5% хүүтэй) ба Хөгжлийн банкнаас гаргасан үнэт цаасаар баталгаажсан. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх дансны үнэ нь 62,327 сая төгрөг (2019: 59,600 сая төгрөг) байсан. Нэрлэсэн үнэ ба бодит үнэ цэнийн зөрүү болох 23,426 сая төгрөгийг анх хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдлыг 2016 оны ашиг алдагдалын тайланд бүртгэсэн.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээр үлдэж буй дотоодын банктай хийсэн урт хугацаат, төгрөгийн урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн дүн 230,000 сая төгрөг (2019: 0 төг.), 2 жилийн хугацаатай, жилийн 6.5% хүүтэй ба Төв банкны үнэт цаасаар баталгаажсан. Хэлцлийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх дансны үнэ 231,238 сая төгрөг (2019: 0 төг.). Гэрээний дагуу, хэлцэл хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс 3 сарын дотор бүх банк уг хэлцлийн барьцааг хэвийн зээлийн багцаар баталгаажсан үнэт цаасаар солих заалттай.

Урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн үнэ цэнийн бууралтын сан

Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк болон дотоодын банкуудтай байгуулсан урвуу буцаан авах хэлцлүүд Банкны дотоод үнэлгээний системээр 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр онц сайн болон сайн үнэлгээтэй, 1-р шатлалд ангилагдаж байна. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 37-с харна уу.

	Дансны дүн Сая.төг	12 сар ЧМ шатлал	АХЧ	ЗҮЦХА сан Сая.төг
2020 оны 12 сарын 31				
Дотоодын үнэлгээ				
Онц сайн	4,393,362	0.09%-0.3%	60%	(13)
Сайн	422,706	2.44%-3.31%	0%*	–
	4,816,068			(13)
2019 оны 12 сарын 31				
Дотоодын үнэлгээ				
Онц сайн	2,700,444	0%	25%	–
Сайн	553,993	2.57%-4.42%	0%-4.4%	(74)
	3,254,437			(74)

* Эдгээр хөрөнгүүд нь Төв банкны үнэт цаас болон МУХБ-ны бондоор баталгаажсан.

ЗҮЦХА-ын сангийн буцаалт 61 сая төгрөгийг (2019: 74 сая төгрөгийн алдагдал) ашиг алдагдлын тайланд бүртгэсэн болно. Тодруулга 11-г харна уу.

22. Алт, үнэт метал

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Бодит үнэ цэнээр		
Мөнгөжсөн алт	1,404,034	3,053,057
Мөнгөжсөн мөнгө	1,853	4,472
Өртгөөр		
Худалдан авсан алт	353,458	36,800
Цэвэршүүлэхээр ачуулсан алт	24,309	12,375
Дурсгалын зоос	2,203	1,980
	<u>1,785,857</u>	<u>3,108,684</u>

Мөнгөжсөн алт болон мөнгө нь Английн Төв банк болон Джей Пи Морган Чейз банкинд байршдаг. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар мөнгөжсөн металын дахин үнэлгээний бодит бус ашиг 151,293 сая төгрөг (2019: 382,855 сая төгрөг). Тодруулга 8-аас харна уу.

Мөн дотоодын олборлогчдоос худалдан авсан, цэвэршүүлэхээс өмнөх мөнгөжөөгүй алт болон мөнгийг хадгалдаг болно. Бусад үнэт метал болох дурсгалын зоосыг бараа материалаар бүртгэж өртөг, цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь бүртгэдэг.

23. Эрдэнэсний сан

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Үндсэн сан	145,701	145,063
Гүйлгээ сан	925,964	923,797
	<u>1,071,665</u>	<u>1,068,860</u>

Доорх хүснэгтэд Эрдэнэсний сангийн эд зүйлсийг шинж чанар, ангиллаар 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар харуулав:

Бодит үнэ цэнээр	Соёлын үнэт		Нийт Сая.тог
	Зоос Сая.тог	зүйлс Сая.тог	
2019 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр	838,639	92,602	931,241
Нэмэгдсэн	7	588	595
Дахин үнэлсэн	78,902	58,122	137,024
2019 оны 12-р сарын 31 буюу			
2020 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр	917,548	151,312	1,068,860
Нэмэгдсэн	37	2,768	2,805
Дахин үнэлсэн	—	—	—
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	<u>917,585</u>	<u>154,080</u>	<u>1,071,665</u>

Эрдэнэсний сан нь түүх соёлын хосгүй үнэт болон үнэт зүйлс, 1925 онд гаргасан зоос зэргээс бүрдэнэ. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх зоосны дийлэнх хэсгийг 1925 онд тухайн үеийн төв банкны анх гүйлгээнд гаргасан мөнгөн болон зэс зооснуудаас бүрддэг ба 916,278 сая төгрөгийн (2019 онд 916,278 сая төгрөг) дансны үнэтэй байна.

Удирдлага 2018 оноос эхлэн эрдэнэсний сангийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоо өөрчлөн бодит үнэ цэнээр нь хэмжиж эхэлсэн (Тодруулга 4-өөс дэлгэрэнгүйг харна уу) ба хөндлөнгийн үнэлгээний компани болох “Мэйк э Диффэрэнс” ХХК-аар олон улсын үнэлгээний стандартын дагуу эрдэнэсний сангийн эд зүйлсийг дахин үнэлүүлсэн. Эрдэнэсний сан дахь эд зүйлсийг шууд харьцуулалтын арга болон орлуулах өртгийн аргаар үнэлсэн. Шууд харьцуулалтын арга нь гарал үүсэл, нөхцөл байдал, бэлэг тэмдгийн нэр, одоогийн эзэмшигч, тухайн зүйлийн онцгой байдал зэрэг тодорхой зах зээлийн хүчин зүйлсэд тохируулсан харьцуулж болох үнийг ашиглан олон нийтийн болон онлайн дуудлага худалдаа зэрэг зах зээлд тулгуурласан нотолгоог суурь болгон ашигладаг арга юм.

Өртгийн арга нь эд зүйлийн анхны шинж чанар, материалын насжилттай аль болох ойролцоо чанартай хөрөнгийг дахин үйлдвэрлэх өнөөгийн өртгийг тооцоолж гаргадаг арга юм. Бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн тухай дэлгэрэнгүйг Тодруулга 38-с харна уу.

24. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл

Доорх хүснэгтэд хөрөнгө, өр төлбөр болон нэрлэсэн үнийг үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнээр харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь нийт дүнгээрээ үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн суурь үнэт цаасны дүн байх бөгөөд суурь хүү эсвэл хүүгийн индексээс шалтгаалан үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн үнэлгээнд өөрчлөлт орно. Нэрлэсэн үнэ нь жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах боловч зах зээлийн эрсдэл эсвэл зээлийн эрсдэлийн алгийг нь ч илэрхийлэхгүй.

Своп	Нэрлэсэн	Нэрлэсэн	Бодит үнэ цэнэ	
	үнэ сая ам.доллар	үнэ Сая.төг	Хөрөнгө Сая.төг	Өр төлбөр Сая.төг
2020	1,658	4,374,155	156,419	(303,501)
2019	1,998	4,797,569	260,778	(545,040)

Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсвэл огт шаардагдахгүй. Хэднй тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байдаг. Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн хэлшлний хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний бага хэмжээний өөрчлөлт нь ч банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн гэрээний эрсдэлд өртөх дүнг банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын хүрээнд хянадаг. Эрсдэлийн удирдлагын стратеги мөн хэрхэн эрсдэлийг удирдахыг тодруулга 37-д харуулав.

25. Засгийн газрын үнэт цаас

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
БҮЦӨБДО-оор бүртгэгдэх Засгийн газрын үнэт цаас,	231,365	134,351
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын сан	(3,958)	(323)
Цэвэр дүн	227,407	134,028

Банк нь 2016 онд Засгийн газрын хэрэгжүүлсэн “Сайн” хөтөлбөрийн дагуу 453,712 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, жилийн 1.0-3.0 хувийн хүүтэй, 1-15 жилийн хугацаатай засгийн газрын үнэт цаасыг худалдан авсан ба удирдлага нь үүнийг зах зээлийн хүүний түвшинээс доогуур гэж үзсэн. Засгийн газрын үнэт цаас нь идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагдахгүй тул үүнийг идэвхтэй зах зээл болон зах зээлийн бус хүүгээр олгогдсон гүйлгээ эсэхийг тодорхойлоход удирдлагын үнэлэмж шаардагдсан. Тус үнэлэмжийг хийхэд хийхдээ холбоогүй талуудын хооронд хийгдсэн ижил төстэй ажил гүйлгээ болон үр ашигт хүүгийн аргыг ашигласан. Эдгээр үнэт цаасны бодит үнэ цэнэ анх хүлээн зөвшөөрөх үед 123,668 сая төгрөг байсан. Энэ нь зах зээлийн хүүний түвшингөөс доогуур байсан ба нэрлэсэн хүүний эсрэг үр ашигт хүү нь ойролцоогоор жилийн 18 хувь байсан тул 330,044 сая төгрөгийг “Эхний өдөр”-ийн ашиг, алдагдлаар 2016 онд хүлээн зөвшөөрсөн.

2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэж байсан Засгийн газрын үнэт цаасны бизнес модель 2019 онд өөрчлөгдөж, гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах зорилгоор эзэмшиж байсныг мөнгөн урсгал цуглуулахаас гадна худалдан борлуулах зорилгоор эзэмших болсон тул бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх ангилалруу дахин ангилсан.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Засгийн газрын үнэт цаасны үлдэгдэл нь 374 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, жилийн 1.0 хувийн купонтой, 15 жилийн хугацаатай байна. (2019 онд нь 374 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, жилийн 1.0 хувийн купонтой, 15 жилийн хугацаатай). Бодит үнэ цэнийн тодруулгыг Тодруулга 38-с харна уу.

Дансны үлдэгдэл нь зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээг илэрхийлэх ба 2020, 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар зээлийн чанарын үнэлгээгээр сайн үнэлгээтэй байна. Банкны дотоод үнэлгээний систем болон ЗҮЦХА-ын тооцооллын аргачлалыг Тодруулга 37-д дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

БҮЦӨБДО-оор бүртгэгдэх Засгийн газрын үнэт цаасны 3,635 сая төгрөгийн (2019: 611 сая төгрөг) ЗҮЦХА-ын сан нь тайлант жилийн бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тусгагдсан.

2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Засгийн газрын үнэт цааснуудын аль нь ч барьцаанд тавигдаагүй ба холбоотой талын ажил гүйлгээний дэлгэрэнгүйг Тодруулга 36-с харна уу.

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

25. Засгийн газрын үнэт цаас (үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэд БҮЦӨБДО-оор бүртгэгдэх Засгийн газрын үнэт цаасны 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг харгалзах ЗҮЦХА-ыг сангийн тохируулгын хамт харуулав.

	Шатлал 1			
	2020		2019	
	Бодит үнэ цэнэ Сая.тог	ЗҮЦХА Сая.тог	Бодит үнэ цэнэ Сая.тог	ЗҮЦХА Сая.тог
2020 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөрх	134,028	323	65,265	934
Шинээр үүссэн эсвэл худалдан авсан хөрөнгө	-	-	7,668	-
ЗҮЦХА-ын сангийн алдагдал/(буцаалт) (Тодруулга 11)	-	3,635	-	(611)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	93,379	-	61,095	-
2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөрх	227,407	3,958	134,028	323

26. Бусад хөрөнгө

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
<i>Хорогдуулсан ортгоорх бусад санхүүгийн хөрөнгө</i>		
Хадгаламжийн Даатгалын Корпорациас авах авлага	148,958	149,092
Татан буугдсан Анод банкнаас хүлээн авсан хөрөнгө	58,839	58,965
Аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлага	60,360	58,111
Татан буугдсан Капитал банкнаас авах авлага	55,271	54,480
Капитал банкны өрийн бичгийн авлага	47,732	-
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авах зарга	24,912	23,898
	396,072	344,546
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын сан	(305,127)	(265,577)
	90,945	78,969
<i>БҮЦӨАА-аарх бусад санхүүгийн хөрөнгө</i>		
Өрийн бичгийн авлага	282,545	394,621
<i>Хорогдуулсан ортгоорх бусад санхүүгийн бус хөрөнгө</i>		
Урьдчилж төлсөн зардал	31,425	10,228
Бусад	18,758	8,504
	50,183	18,732
Нийт бусад хөрөнгө	423,673	492,322

Хадгаламжийн даатгалын корпорациас авах авлага. 2013 онд Банк Монголын банкны секторыг тогтворжуулах үндсэн зорилгоор 119,900 сая төгрөгийн жилийн 0.5%-ийн хүүтэй 10 жилийн хугацаатай зээлийг ХДК-д олгосон. Уг зээл нь 2023 оны 9 дүгээр сарын 30-нд эргэн төлөгдөх, жил бүр хүү төлөх гэрээний нөхцөлтэй. Төрийн банкны хувьцааг худалдан авах засгийн газрын шийдвэрийн хүрээнд Банк мөн онд ХДК-д 85,000 сая төгрөгийн богино хугацаат санхүүгийн дэмжлэгийн хамт нэг өдөр олгосон. Үүний үр дүнд ХДК нь Төрийн банк ХХК-ийн 75 хувийг эзэмших болсон. Гэрээнд зааснаар, Төрийн банк ХХК-ийн хувьчлалын орлогоос болон Төрийн банк ХХК-ийн тухайн санхүүгийн дэмжлэгийг эргэн төлүүлнэ гэж заасан байдаг.

Монгол улсын банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах зорилго болон банкны системийн дахин санхүүжилтийг эцсийн зээлдүүлэгчийн хувьд зохион байгуулсан онцлог байдлыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр удирдлага тус санхүүгийн дэмжлэг бүхий зээл үндсэн зах зээлийн хүүгийн түвшинг илэрхийлнэ гэж дүгнэсэн. Эдгээр зээлийн дансны үлдэгдэл 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 54,230 сая төгрөг (2019 онд 43,185 сая төгрөг).

2014 болон 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар зээлийг Төрийн банкны хувьчлал зогсонги байдалд орсны улмаас эргэн төлөлт хийгдэх эсэх нь тодорхойгүй гэж дүгнэн бүхэлд нь эрсдэлийн сан байгуулсан.

2018 оны 5 дугаар сард засгийн газар хэлэлцэж “2018 – 2020 онуудад төрийн өмчийн банк/ компаниудын хувьчлал”-ыг УИХ-д танилцуулахаар дэмжигдсэн бөгөөд УИХ-ын намрын чуулганаар батлуулна гэсэн хүлээлттэй байсан тул удирдлага нь хувьчлалтай холбоотой ахиц гарсны үндсэн дээр дахин үнэлгээ хийснээр зээлийг 115,000 сая төгрөгийн эрсдэлийн нөөц сангийн хамт 3 дугаар шатлалаар үнэлж үр дүнд нь 78,700 сая төгрөгийн эрсдэлийн нөөц сангийн буцаалтыг орлого зарлагаар хүлээн зөвшөөрсөн.

26. Бусад хөрөнгө (үргэлжлэл)

Хадгаламжийн даатгалын корпорациас авах авлага (үргэлжлэл). Жилийн 0.5 хувийн хүүтэй 119,900 сая төгрөгийн авлагын хувьд удирдлага нь тусгай үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээг хийсэн ба 2020 онд 11,179 сая төгрөгийн (2019: 9,093 сая төгрөг) үнэ цэнийн сангийн буцаалт нь хямдруулалтын хүү буурснаас үүссэн. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ээрх зээлийн үндсэн төлбөрийн үлдэгдэл 63,952 сая төгрөг (2019: MNT 64,086 сая төгрөг) байна.

2019 онд Капитал банкны дампууралтай холбоотойгоор Банкн дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хуульд заасан даатгалын тохиолдол бий болж, улмаар Монголбанк болон ХДК-ийн хооронд Зээлийн төлбөр барагдуулах гэрээ, Шаардах эрх шилжүүлэх гэрээг үндэслэн даатгалын нөхөн төлбөр болох 44,663 сая төгрөгөөр авлагыг бууруулсан ба 2020 онд 134 сая төгрөгийн эргэн төлөлт хийгдсэн.

Татан буугдсан Анод банкнаас авах авлага 2015 онд Анод банкны эрх хүлээн авагчийн хугацаа дуусах үед Банк 73,662 сая төгрөгийн дансны үнэ бүхий хөрөнгийг хүлээн авсан. Үүнээс 2020 болон 2019 онд харгалзан 126 сая болон 1,650 сая төгрөгийг эргүүлэн төлүүлсэн. Эдгээр хөрөнгүүдийн хувьд 58,839 сая төгрөгийн (2019 онд 58,965 сая төгрөг) алдагдлын санг өмнөх онтой адил 100 хувь байгуулсан. СТОУС 9-ийн дагуу хөрөнгийг 3 дугаар шатлалаар үнэлж чанаргүйдлийн магадлал болон алдагдалд хүргэх чанаргүйдлийн хэмжээ нь 100% байна.

Аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлагад Банктай хийсэн алтны опцион хэлшийнхээ үүргийг өмнөх жилүүдэд биелүүлээгүй алт олборлогч компаниудаас авах авлага багтаж байгаа бөгөөд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар нийт 40,085 сая төгрөг (2019 онд 38,456 сая төгрөг)-ийн авлагын дүнд найдваргүй байдлыг тооцон болзошгүй алдагдлын нөөцийн санг бүрэн байгуулсан бөгөөд 3 дугаар шатлалаар үнэлж чанаргүйдлийн магадлал болон алдагдалд хүргэх чанаргүйдлийн хэмжээ нь 100% байна.

Бусад аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлагын хувьд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 20,275 сая төгрөг (2019 онд 19,655 сая төгрөг) байна. Өмнөх онуудад авлагыг бүхэлд нь нөөц сан байгуулсан бөгөөд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 3 дугаар шатлалаар авч үзэж чанаргүйдлийн магадлал болон алдагдалд хүргэх чанаргүйдлийн хэмжээ нь 100% байна.

Капитал банкны эрх хүлээн авагчаас авах авлага. Клирингийн авлага 5,215 сая төгрөг, Заавал байлгах нөөцийн торгууль 4,602 сая төгрөг, ХДК-тай холбоотой авлага 44,663 сая төгрөг болон Банк 2020 онд авсан өрийн бичгийн торгуулийн авлага 791 сая төгрөг байна.

Капитал банкны эрх хүлээн авагчаас авах өрийн бичгийн авлага. 2020 оны 6 дугаар сард Банк Капитал банкны эрх хүлээн авагчаас гаргасан 41 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, 5.7 тэрбум төгрөгийн хуримтлагдсан хүүтэй, нийт 46.7 тэрбум төгрөгийн дүнтэй, 13 сарын хугацаатай өрийн бичгийг дор дурьдсан БҮЦӨАА-аар бүртгэгдэх өрийн бичгийн хэсэгчилсэн төлбөрт суутган худалдан авсан. 2020 оны 7 дугаар сард уг өрийн бичгийн хугацаа дууссан ба Банк ЗҮЦХА-ын 3-р шатлалд шилжүүлж, чанаргүйдэх магадлалыг 100 хувиар тооцсон. Тайлант жилд санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал 29,474 сая төгрөгийг ашиг алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн.

Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах зарга. Холбогдох гадаадын байгууллагууд үйл ажиллагаагаа зогсоосон учир эргэн төлөгдөхгүй гэж үзэн бүтэн дүнгээр болзошгүй алдагдлын нөөцийн санг байгуулсан. 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Банк эдгээр хөрөнгийг 3 дугаар шатлалаар үнэлсэн, чанаргүйдлийн магадлал болон алдагдалд хүргэх чанаргүйдлийн хэмжээ нь 100% байна.

Өрийн бичгийн авлага. Өрийн бичгийн авлага нь БҮЦӨАА-аар бүртгэгдэх дотоодын компаниудаас гаргасан доорх өрийн бичгүүдийг илэрхийлэх бөгөөд үүнд:

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк 367,425 сая төгрөгийн (2019: 470,000 сая төгрөг) нэрлэсэн үнэтэй дотоодын хоёр (2) компанийн (2019 онд таван (5) компани) болон дотоодын нэг банкны гаргасан өрийн бичгүүдийг эзэмшиж байна. Эдгээр өрийн бичгүүд нь 5-7 жилийн хугацаатай бөгөөд гэрээгээр тодорхойлж заасан хүүгийн түвшинтэй болно. Ихэнх өрийн бичгийн гэрээнүүд нь тодорхой нөхцөл хангагдсан тохиолдолд хүүгийн түвшин буурах нөхцөлтэйгээр баталгаажсан, тухайлбал эдгээр гэрээнүүд анхны хүүгийн түвшин өндөр байхаар заасан боловч тодорхой нөхцөл байдал хангагдсан тохиолдолд зээлийн хүүг зах зээлийн хүүгээс доогуур түвшин хүртэл бууруулах боломжтой. Банкны удирдлага болон хуулийн газар эдгээр гүйлгээг Төв банкны болон Монгол Улсын бусад холбогдох хуулийн заалтуудыг зөрчөөгүй гэж үзсэн.

Тайлант жилийн өрийн бичгийн бодит үнэ цэнийн бууралтын талаар Тодруулга 13-аас, бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн талаар Тодруулга 38 -аас харна уу.

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

26. Бусад хөрөнгө (үргэлжлэл)

	Шатлал 1			Шатлал 2			Шатлал 3			Нийт Сая.төг
	Бусад санхүүгийн хөрөнгө			Бусад санхүүгийн хөрөнгө			Гадаадын санхүүгийн байгуул-лагаас			
	Бусад санхүүгийн хөрөнгө Сая.төг	ХДК-аас авах авлага Сая.төг	Капитал банкнаас авах авлага Сая.төг	Анод Банкнаас авах авлага Сая.төг	Анод Банкнаас авах авлага Сая.төг	Анод Банкнаас авах авлага Сая.төг	Анод Банкнаас авах авлага Сая.төг	Анод Банкнаас авах авлага Сая.төг	Анод Банкнаас авах авлага Сая.төг	
Нийт дүн										
2019 оны 01-р сарын 01-ний байдлаар	3,353	193,710	-	60,615	56,352	23,106				339,156
Нэмэгдсэн	-	425	54,480	-	-	-				54,905
Ханшийн тэгшитгэл	-	-	-	-	1,759	792				2,551
Тухайн жилийн эргэн төлөлт	(3,353)	(45,043)	-	(1,650)	-	-				(50,046)
2019 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар	-	149,092	54,480	58,965	58,111	23,898				344,546
ЗҮЦХА сан										
2019 оны 01-р сарын 01-ний байдлаар	778	115,000	-	60,615	56,352	23,106				255,851
Алдагдлын сангийн ханшийн тэгшитгэл	-	-	-	-	1,759	792				2,551
Нэмэгдсэн/(Буцаасан) алдагдлын сан	(778)	(9,093)	18,696	(1,650)	-	-				7,175
2019 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар	-	105,907	18,696	58,965	58,111	23,898				265,577
Цэвэр дүн	-	43,185	35,784	-	-	-				78,969

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

27. Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгө

Өртөг эсвэл дахин үнэлгээгээр	Барилга	Дуусаагүй	Тавилга,	Нийт биет	Биет бус	Нийт
	байгууламж	барилга	компьютер тохооромж	хөрөнгө	хөрөнгө	
	Сая.төг	Сая.төг	Сая.төг	Сая.төг	Сая.төг	Сая.төг
2020 оны 1 дүгээр сарын 1- ний байдлаар	87,549	38,495	16,740	142,784	2,603	145,387
Нэмэгдсэн*	2,125	29,505	10,592	42,222	1,958	44,180
Дахин ангилсан	50,781	(53,925)	–	(3,144)	3,144	–
Худалдан борлуулсан	(270)	(11,727)	(2,004)	(14,001)	(118)	(14,119)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөд шилжүүлсэн	(5,277)	–	–	(5,277)	–	(5,277)
Данснаас хассан	–	–	(37)	(37)	–	(37)
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	134,908	2,348	25,291	162,547	7,587	170,134
Хуримтлагдсан элэгдэл/хорогдол						
2020 оны 1 дүгээр сарын 1- ний байдлаар	(43,778)	–	(6,845)	(50,624)	(614)	(51,238)
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 15)	(1,639)	–	(3,123)	(4,762)	(1,328)	(6,090)
Худалдан борлуулсан	254	–	1,991	2,245	118	2,363
Данснаас хассан	–	–	32	32	–	32
2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	(45,163)	–	(7,945)	(53,109)	(1,824)	(54,933)
Цэвэр дүн	89,745	2,348	17,346	109,438	5,763	115,201
Өртөг эсвэл дахин үнэлгээгээр						
2019 оны 1 дүгээр сарын 1- ний байдлаар	86,423	14,996	13,609	115,028	496	115,524
Нэмэгдсэн	1,994	23,499	4,642	30,135	2,484	32,619
Худалдан борлуулсан	(13)	–	(1,451)	(1,464)	(377)	(1,841)
Данснаас хассан	(855)	–	(60)	(915)	–	(915)
2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	87,549	38,495	16,740	142,784	2,603	145,387
Хуримтлагдсан элэгдэл/хорогдол						
2019 оны 1 дүгээр сарын 1- ний байдлаар	(42,994)	–	(5,655)	(48,650)	(423)	(49,073)
Тухайн жилийн элэгдлийн зардал (Тодруулга 15)	(1,577)	–	(2,673)	(4,250)	(543)	(4,793)
Худалдан борлуулсан	–	–	1,431	1,431	352	1,783
Данснаас хассан	793	–	52	845	–	845
2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар	(43,778)	–	(6,845)	(50,624)	(614)	(51,238)
Цэвэр дүн	43,771	38,495	9,895	92,160	1,989	94,149

*Үндсэн хөрөнгийн нэмэгдсэн хөрөнгөд 111 сая төгрөгийн мөнгөн бус хандив багтсан.

Банк барилга, байгууламжаа 2018 оны 12 дугаар сарын 31-нд бодит үнэ цэнээр дахин үнэлүүлсэн. Үнэлгээг хөндлөнгийн үнэлгээний “Гроут Финанс Аудит” ХХК-аар хийлгэсэн. Үнэлгээнд ашигласан үнэлгээний суурь нь зах зээлийн үнэ, орлуулалтын өртөг, орлогын хандлагын арга байсан. Бодит үнэ цэнийг тохирсон үнэлгээний аргаар тооцоолсон ба дараах таамаглалуудыг ашигласан: Ихэнх барилга, байгууламжийн хувьд гол зах зээл дээр харьцуулж болох хөрөнгийн мэдээлэл хангалттай байсан учир зах зээлийн арга илүү тохиромжтой байсан.

Орон нутгийн хоёр салбарын хувьд тухайн байршилд ижил төрлийн болон харьцуулж болох хөрөнгийн мэдээлэл хангалттай байгаагүй бөгөөд байгаа мэдээлэл нь их зөрүүтэй байсан учир өртгийн арга болон орлогын аргыг ашигласан. Ажиглагдахуйц бус зах зээлийн мэдээлэлд суурилсан бодит үнэ цэнийн хэмжилт болон мэдрэмтгий байдлын шинжилгээг Тодруулга 38-аас харна уу.

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

27. Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгө (үргэлжлэл)

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар хөрөнгийг өртгөөс хасах нь элэгдэл гэж бүртгэсэн бол барилга байгууламжийн дансны дүн нь 59,414 сая төгрөг (2019 онд 13,440 сая төгрөг) байх байсан. Барилга байгууламжийн дансны үнийг доор харуулав:

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Санхүүгийн байдлын тайланд барилга, байгууламжийн дахин үнэлэгдсэн дүн	89,745	43,771
Өмчийн тайлан дахь дахин үнэлгээний нөөц (Тодруулга 34)	<u>(30,331)</u>	<u>(30,331)</u>
Барилга, байгууламжийн өртгөөс хасах нь хуримтлагдсан элэгдлийн дүн	<u>59,414</u>	<u>13,440</u>

2020 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар зээлийн барьцаанд тавьсан үндсэн хөрөнгө болон биет бус хөрөнгө байхгүй байна.

28. Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Гүйлгээнд гаргасан цаасан тэмдэгт	1,151,315	927,051
Тоолж шалгаагүй цаасан тэмдэгт	(159,867)	(29,655)
Гүйлгээнд гаргасан зоосон тэмдэгт	<u>22</u>	<u>21</u>
	<u>991,470</u>	<u>897,417</u>

	2019 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Сая.төг	Өсолт 2020 Сая.төг	Бууралт 2020 Сая.төг	2020 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Сая.төг
Гүйлгээнд гаргасан цаасан тэмдэгт	927,051	1,879,681	(1,655,417)	1,151,315
Гүйлгээнд гаргасан зоосон тэмдэгт	21	60	(59)	22
Дотоодын банкуудаас хүлээн авсан цаасан тэмдэгт*	<u>(29,655)</u>	<u>2,302,890</u>	<u>(2,433,102)</u>	<u>(159,867)</u>
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	<u>897,417</u>	<u>4,182,631</u>	<u>(4,088,577)</u>	<u>991,470</u>

*Дотоодын банкуудаас хүлээн авсан цаасан мөнгөн тэмдэгт нь Банкнд хадгалж хамгаалуулах зорилгоор дотоодын банкуудаас шилжүүлсэн илүүдэл цаасан мөнгөн тэмдэгтүүд ба банкуудын хүсэлтээр буцааж шилжүүлнэ.

29. Тов банкны үнэт цаас

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Үнэт цаасны өглөг	<u>7,952,438</u>	<u>4,629,293</u>

Энэхүү үлдэгдэл нь Банкнаас дотоодын банкуудад гаргасан үнэт цаас юм. Эдгээр үнэт цаас нь 7-с 184 хоногийн (2019 онд 7-с 184 хоног) хугацаатай бөгөөд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар хүүгийн түвшин нь жилийн 7-11 хувь (2019 онд: 11 хувь) байна.

30. Засгийн газрын харилцах, хадгаламж

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Сангийн яамны харилцах данс	1,451,593	1,556,508
Сангийн яаманд төлөх зээлийн өр төлбөр:		
- Олон Улсын Валютын Сан (ӨСХ)	647,687	594,974
- Германы засгийн газар (КФВ)	–	16,331
- Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ)	27,936	28,630
- Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)	4,809	5,142
	2,132,025	2,201,585

Сангийн яамны харилцах дансууд. Эдгээр нь Банкнн дахь Сангийн яамны хүү тооцогддоггүй харилцах дансууд юм. Гэхдээ 2020 онд зөвхөн нэг дансанд дунджаар жилийн 3.5 хувийн (2019 онд жилийн 4.5 хувь) хүүг холбогдох гэрээний дагуу тооцож олгосон.

Олон улсын байгууллагуудаас авсан зээллэгтэй холбоотойгоор Сангийн яаманд төлөх өр төлбөр. Эдгээр нь Монгол Улсын Засгийн газар Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС), “КФВ” (Герман Улсын Засгийн газрыг төлөөлж), Азийн Хөгжлийн Банктай (АХБ) болон Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)-тай байгуулсан зээлийн гэрээтэй холбоотой. Энэхүү зээлд Монгол Улсын Сангийн яам санхүүгийн зуучлагчаар, Банк нь энэ төслийг хэрэгжүүлэгчээр ажиллаж байна.

Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС). 2017 оны 5 дугаар сарын 24-нд ОУВС-гийн Удирдах Зөвлөл Монгол Улсын эдийн засгийн реформыг дэмжих зорилгоор Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (ӨСХ)-ийн хүрээнд гурван жилийн хугацаатай 314.5 сая ЗТЭ-ийн дүн бүхий өргөтгөсөн санхүүжилтийг баталсан. ӨСХ нь ОУВС-гаас Монгол улсад ӨСХ-ийн хүрээнд олгосон жилийн 1.53-аас 1.59 хувийн хүүтэй зээл бөгөөд 2028 онд эргэн төлөлт төлөгдөж дуусахаар байна.

Санхүүжилтийг 2017 оны 5 дугаар сарын 25-нд Монголбанк болон Сангийн яамны хооронд байгуулсан харилцан ойлголцлын санамж бичигт үндэслэн Банк руу шилжүүлсэн. Эдгээр зээл нь Сангийн яамны өр төлбөр болно. Сангийн яам нь Монгол Улсын санхүүгийн зуучлагч болохын хувьд ОУВС-гийн ӨСХ-ийн хүрээнд олгосон зээлийн эргэн төлөлттэй холбоотой өрийн бичгийг гаргасан бөгөөд дээрх зээлийн эргэн төлөлтийг ОУВС-гийн өмнө хүлээнэ.

Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС). Зээл болон түүний эргэн төлөлт нь ЗТЭ-ээр илэрхийлэгдсэн бөгөөд Монголбанк Сангийн яамны өмнөөс ОУВС-д хуваарийн дагуу эргэн төлөлтийг хийнэ. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ӨСХ-ийн хүрээнд Сангийн яаманд өгөх өр төлбөрийн хэмжээ гурван жилийн хугацаатай 157.5 сая ЗТЭ буюу 645,616 сая төгрөг (2019 онд 158 сая ЗТЭ буюу 594,974 сая төгрөг) байсан.

КФВ-аас авсан зээл нь жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих зорилготой 1995 он болон 2003 оны хөтөлбөрийн дагуу олгогдсон. Эдгээр зээлүүд нь еврогоор олгогдсон бөгөөд жилийн 0.75 хувийн хүүтэй, тус тус 30-аас 40 жилийн хугацаатай. Зээлийн үндсэн төлөлт 2005 оноос эхэлсэн ба 2012 оноос эхлэн хоёр дахь хөтөлбөрийн үндсэн төлбөр төлөгдөж эхэлсэн. Тайлант жилд уг зээл төлөгдөж дууссан (2019: 16,331 сая төгрөг).

Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ)-аас авсан зээл нь Монголд ядуурлыг бууруулах, хувийн бизнесийн салбарыг хөгжүүлэх, Засгийн газарт болон төрийн бус байгууллагууд, банкуудад зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор олгогджээ. Зээл нь жилийн 1 болон 2.5 хувийн хүүтэй, 17- оос 27 жилийн хугацаатай байна.

Дээр дурьдсан эх үүсвэрүүд нь маш бага буюу жилийн 0.75-аас 1 хувийн хүүтэй, сонгогдсон эдийн засгийн секторууд болон бусад бага хүү шаардлагатай өөр бусад тусгай зорилтуудыг хангах зорилгоор зээлдүүлэх нөхцөлтэй. Удирдлага нь энэхүү зээлийг анхны хүлээн зөвшөөрөлт болон эхэлж бүртгэхдээ ашиг бүртгэх шаардлагатай эсэхийг харгалзан үзсэн. Ингэхдээ эдгээр зээлийг харилцан тохиролцсон төсөлд заасан тусгай зорилготой зах зээлд зориулсан буюу нийтийн ашиг сонирхолд үйлчлэх хүүгүй эсвэл маш бага хүүтэй зээлийн хэрэгсэл хэмээн удирдлага үзсэн. Энэхүү зээлийн эх үүсвэрийг ашиглан тодорхой шалгуур хангасан арилжааны банкуудад бага хүүгээр санхүүжилт хийх буюу зээл олгох боломжтой байна. Иймд эдгээр зээлийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн олзыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй.

Санхүүжилтийн үр дүнд Банк нь шаардлага хангасан банкуудад хөнгөлөлттэй нөхцлөөр зээл олгох боломжтой болсон. Удирдлага нь дээрх хэрэгслүүдийг анхлан хүлээн зөвшөөрөх үед алдагдал хүлээн зөвшөөрөх шаардлагатай эсэхийг авч үзсэн. Эдгээр зээлүүд нь холбоогүй талуудад олгогдсон учир зээлийг зах зээлийн хүүгээр олгосон бөгөөд анх хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж үзсэн. Дээрх үнэлэмжид эдгээр хэрэгслүүд нь анхдагч зах зээлд олгогдсон гэдгийг авч үзсэн болно.

30. Засгийн газрын харилцах, хадгаламж (үргэлжлэл)

Сангийн яам нь Засгийн газрыг төлөөлөн хэрэгжүүлэгч агентын үүрэг гүйцэтгэдэг учир Банк ОУВС, КФВ болон АХБ-ны төлбөр тооцоонд шууд хариуцлага хүлээхгүй. Гэхдээ эдгээр зээлийн төслүүдийг хэрэгжүүлэгчийн хувьд Банк нь зээлийн хөрөнгийг дотоодын банкуудад оновчтой хуваарилах үүрэгтэй бөгөөд тэдгээр дотоодын банкууд нь ОУВС, КФВ болон АХБ-ны шалгуурт тэнцсэн зээлийн эцсийн хэрэглэгчдэд хүргэх үйл ажиллагааг харууцна.

Сангийн яам ба Банк хоорондын гэрээний дагуу Банк нь Сангийн яамнаас ОУВС, КФВ болон АХБ-ны гэрээний ижил нөхцөлтэйгээр эдгээр зээлүүдийг авсан байна. Банк нь эдгээр зээлийн хөрөнгийг өөрийн дансанд байршуулж буйн хувьд, ОУВС, КФВ, АХБ болон Сангийн яамны хоорондын төлбөр тооцоог зохицуулах үүрэгтэй. Энэхүү зээлийн хөрөнгөөс дотоодын банкуудад олгогдсон зээлийн дэлгэрэнгүйг Тодруулга 18-аас харна уу.

Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА) Монгол улсыг төлөөлж Сангийн яамны авсан зээл нь хувийн хэвшлийг дэмжих төсөл болон санхүүгийн чадавхыг дээшлүүлэх төслүүдэд зориулагдсан бөгөөд Сангийн яамнаас жилийн 1-3 хувийн хүүтэй, 14-өөс 15 жилийн хугацаатай зээлүүд болно.

31. Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Харилцах дансууд:		
- төгрөгөөр	1,249,089	1,999,419
- валютаар	2,316,318	2,415,955
Төгрөгийн овернайт хадгаламж	106,515	496,622
Гадаад валютын хадгаламж	199,475	1,126,708
	<u>3,871,397</u>	<u>6,038,704</u>

Эдгээр нь дотоодын банкуудаас харилцагчдынхаа хадгаламжийн тодорхой хувиар тооцож Банкнд заавад байлгах нөөц болон бусад төрлийн хадгаламжууд юм. Банк нь заавал байлгах нөөцийг хэмжээг тогтоодог ба шаардлагын хангасан үед банкуудад урамшууллын хүүг олгодог.

Урамшууллын хүү нь Банкны овернайт хадгаламж хүүгийн 50 хувьтай тэнцүү буюу 2020 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар жилийн 2.5 хувийн хүүтэй (2019 онд жилийн 4.5 хувийн хүү) байна. 2020 онд дотоодын банкуудын заавал байлгах нөөцийн биелэлтэд олгосон урамшуулал 52,378 сая төгрөг (2019 онд 76,035 сая төгрөг) байна. Тодруулга 7-с харна уу.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх төгрөгийн овернайт хадгаламж нь дотоодын банкуудын байршуулсан жилийн 5 хувийн хүүтэй 4 хоногийн хугацаатай (2019 онд 9 хувийн хүүтэй 2 хоногийн хугацаатай) хадгаламж болно.

Гадаад валютын хадгаламж нь 28 хоногийн хугацаатай, жилийн 0.19 хувийн хүүтэй дотоодын банкуудын байршуулсан ам.долларын хадгаламжийг илэрхийлнэ.

32. Гадаад ор толбор

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
ХАБ-тай байгуулсан хэлэлцээр	5,332,233	4,785,483
Эм Ю Эф Жи банкнаас авсан зээл	255,613	-
ОУВС-гийн ЗТЭ-ийн хуваарилалт	200,102	183,945
Дэлхийн банкны харилцах данс	1,281	33
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	179	172
АХБ-ны харилцах данс	61	12
ОУХА-д оруулсан хувь хөрөнгө	39	39
	<u>5,789,508</u>	<u>4,969,684</u>

32. Гадаад өр төлбөр (үргэлжлэл)

Хятадын Ардын банк (ХАБ)-ны санхүүжилт. Энэ нь дотоодын банкуудыг юаниар хангах зорилгоор ХАБ-аас 7-8 сарын хугацаатай (2019: 7-8 сар), юаниар авсан санхүүжилтийг илэрхийлнэ. Жилийн хүүгийн түвшин нь Шанхайн банк хоорондын санал болгосон хүүгийн түвшин (“ШИБОР”) дээр 200 нэгж нэмсэнтэй тэнцэнэ. Уг хэлэлцээртэй холбоотой илүү дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 35-аас үзнэ үү.

Эм Ю Эф Жи банкнаас авсан зээл. Алт олборлогч аж ахуй нэгжүүдэд санхүүжилт олгох замаар алт цэвэршүүлэгч Самсунг компанид цэвэршүүлэх Монголбанкны алтны нийлүүлэлтийн нэмэгдүүлэх зорилгоор Банк 2020 оны 6 дугаар сарын 12-ны өдөр Эм Ю Эф Жи Банк болон Сумитомо Мицуй Банк Корпорацитай нийт 10,800 сая ненийн гэрээ байгуулсан. Гэрээнд Эм Ю Эф Жи Банк нь санхүүжүүлэгч, зохицуулагч банк болон агент, Сумитомо Мицуй Банк Корпораци санхүүжүүлэгчээр оролцсон. Зээлийн хүү нь жилийн 3 сарын хугацаатай Лондонгийн банк хоорондын санал болгосон ненийн хүүгийн түвшин (“ЛИБОР”) дээр 2.5 хувь нэмсэнтэй тэнцэнэ. Банк зээлийг 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор Самсунгруу 7 удаагийн алтны ачилтаар төлж барагдуулах бөгөөд алтны ханшийг Лондонгийн үнэт цаасны захын алтны унцын үнээр тооцно. Гэрээгээр заасан ачилтын хэмжээ нь үндсэн төлбөрийн хэмжээнээс өндөр байхаар тогтоосон бөгөөд үлдэх төлбөрийг Банк харилцах дансандаа хүлээн авна. Хэрэв Банк ачилт бүрт нийлүүлэхээр тохиролцсон алтны хэмжээг дутаасан тохиолдолд дутаасан хэмжээнд үндсэн хүүгээр төлөх үүрэгтэй. Энэхүү гэрээтэй холбоотойгоор Банк 47.8 сая нен (1.26 тэрбум төгрөг)-н алт цэвэршүүлэлтийн хураамжийг Самсунг компанид үл буцаан дуудагдах нөхцөлтэйгээр төлнө.

Зээлжих Тусгай Эрхийн Хуваарилалт(“ЗТЭ”). ОУВС-ийн гишүүн орнуудад ОУВС-д нийлүүлсэн хөрөнгөтэй хувь тэнцүүлэн ЗТЭ хуваарилдаг. Энэ нь Тодруулга 17-д тайлбарласан ЗТЭ-ийн дансанд буй хөрөнгөтэй харгалзах ОУВС-д Банкны өр төлбөрийг илэрхийлнэ. Энэхүү хуваарилалтын дүн нь 48,757 сая ЗТЭ-тэй тэнцэх 200,102 сая төгрөг (2019: 48,757 сая ЗТЭ -тэй тэнцэх 183,945 сая төгрөг) байна.

Дэлхийн банк ба ОУХА-д оруулсан хувь хөрөнгө. Энэ нь Банкны Дэлхийн банк ба ОУХА-нд гишүүнчлэлийн нөхцөлийн дагуу хувь оруулсан үүргийг илэрхийлнэ.

33. Бусад өр төлбөр

	2020	2019
	Сая.төг	Сая.төг
Бусад санхүүгийн өр төлбөр		
Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хөрөнгө	324,941	6,789
Бусад өглөг	38,216	23,067
Бусад өр төлбөр		
Нийгмийн хөгжлийн сан	2,160	1,533
	<u>365,317</u>	<u>31,389</u>

Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж. Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж нь Үнэт цаасны төлбөр тооцооны төв, Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн харилцах дансуудаас бүрдэнэ.

Нийгмийн хөгжлийн сан. Банк дотоод журмынхаа дагуу тодорхой хэмжээний хөрөнгийг ажилтнуудын ажлын болон амьжиргааны нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилдаг. Энэхүү хөрөнгө Банкны ажилтанд тэтгэмж, тусламж олгох, ажлын үзүүлэлтээр урамшуулах, ажилтны нийгмийн байдлыг хангах үүднээс орон сууц худалдан авахад дэмжлэг үзүүлэх, шаардлагатай үед нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхэд зориулагдсан байна. Банкны удирдлага санхүүгийн жилийн эцсээр Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгийг хүлээгдэж буй үүргээ биелүүлэхэд хангалттай гэж үзсэн.

34. Дүрмийн сан болон бусад нөөц сангууд

	2020	2019
	Сая.төг	Сая.төг
Дүрмийн сан	<u>60,000</u>	<u>60,000</u>

34. Дүрмийн сан болон бусад нооц сангууд (үргэлжлэл)

Бусад нөөцийн дэлгэрэнгүйг дор үзүүлэв:

	БҮЦӨБДО- оорх хөрөнгө оруулалтын үнэт цаасны дахин үнэлгээний сан				Нийт Сая.тог
	Сая.тог	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сан Сая.тог	Үнэт металын дахин үнэлгээний сан Сая.тог	Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний сан Сая.тог	
2019 оны 01 дүгээр сарын 01-нээр	4,437	30,331	176,343	924,729	1,135,840
БҮЦӨБДО-оор илэрхийлэгдэх өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн ашиг	67,353	-	-	-	67,353
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөд багтсан ЗҮЦХА-н дүн	(651)	-	-	-	(651)
Борлуулах үед ашиг алдагдал руу шилжүүлсэн	3,833	-	-	-	3,833
Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	-	-	-	137,035	137,035
Хуримтлагдсан алдагдлаас шилжүүлсэн	-	-	396,396	-	396,396
2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээр буюу 2020 оны 01 -р сарын 01-нээр	74,972	30,331	572,739	1,061,764	1,739,806
БҮЦӨБДО-оор илэрхийлэгдэх өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн ашиг	91,685	-	-	-	91,685
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөд багтсан ЗҮЦХА-н дүн	3,976	-	-	-	3,976
Борлуулах үед ашиг алдагдал руу шилжүүлсэн	(3,262)	-	-	-	(3,262)
Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний нэмэгдэл	-	-	-	-	-
Хуримтлагдсан алдагдал - (руу)/аас шилжүүлсэн	(4,624)	-	130,681	-	126,057
2020 оны 12-р сарын 31-нээр	162,747	30,331	703,420	1,061,764	1,958,262

БҮЦӨБДО илэрхийлэгдэх өрийн үнэт цаасны дахин үнэлгээний нооц сан. Энэхүү санд бусад дэлгэрэнгүй орлогоорх бодит үнэ цэнээр илэрхийлэх өрийн үнэт цаасны бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бүртгэнэ. ЗҮЦХА-ын сангийн хөдөлгөөнд БҮЦӨБДО-оор бүртгэгдэх засгийн газрын үнэт цаас болон өрийн үнэт цаасны үнэ цэнийн бууралт багтана. Тайлант жилд 4,624 сая төгрөгийн МИК Холдинг ХК-ийн энгийн хувьцааны бодит үнэ цэнийн сан нь уг хөрөнгө оруулалтыг борлуулах үед хуримтлагдсан алдагдалруу шилжсэн.

Барилга байгууламжийн дахин үнэлгээний нооц сан. Банкны барилгын дахин үнэлгээнээс үүссэн нэмэгдлийг өөрийн хөрөнгийн үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний санд бүртгэсэн. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 27-с харна уу.

Монгожсон алт, үнэт металын болон Гадаад валютын дахин үнэлгээний нооц сан. Энэхүү санд мөнгөжсөн алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн мөн гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн бодит бус ашгийг бүртгэсэн.

Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний нооц сан. Энэ санд Эрдэнэсийн сангийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бүртгэсэн. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 23-с харна уу.

35. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага

Шийдэгдээгүй хэрэг. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээрх заргуудаас өөр ямар нэгэн материаллаг гарз учруулах нэхэмжлэгчээр дуудагдсан шүүн таслах хуулийн хэргийн талаар удирдлагад мэдээлэл байхгүй байна. Иймд ямар нэг санг санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж үзсэн.

32. Болзошгүй ор төлбөр ба үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг. Банк нь Монгол Улсын засгийн газар, түүний харьяа байгууллагуудын хүсэлтээр Монгол Улсын хувьд чухал ач холбогдол бүхий салбарт (бараа үйлчилгээ экспортлох гэх мэт) зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг хүлээдэг. Эдгээр хэрэгслүүдийн гол зорилго нь Засгийн газар болон холбогдох талуудыг шаардлагатай эх үүсвэрээр хангахад оршино.

Гаргасан аккредитивүүд нь зээл болон аккредитивийн хэмжээнээс ашиглагдаагүй үлдсэн хэсгийг илэрхийлнэ. Банк ийм зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүргийн хувьд уг зээлээс ашиглагдаагүй үлдсэн хэмжээгээр алдагдал хүлээх эрсдэлтэй юм.

Гэвч ихэнх зээл нь зээлийн эрсдэл багатай харилцагчдад олгогддог тул энэхүү болзошгүй алдагдлын хэмжээ нь нийт ашиглагдаагүй байгаа төлбөрийн үүргийн хэмжээнээс бага байна. Зээлтэй холбоотой төлбөрийн хариуцлагын хэмжээг дор харуулав:

	2020 Сая.төг	2019 Сая.төг
Болзошгүй ор төлбөр		
Импортын аккредитивүүд	(35,898)	(77,387)
Төлбөрийн үүрэг хариуцлага		
Хятадын ардын банкинд өгөх ашиглаагүй зээлийн шугамын эх үүсвэр	<u>(6,000,000)</u>	<u>(5,400,000)</u>
	<u>(6,035,898)</u>	<u>(5,477,387)</u>

Импортын аккредитивүүд. Импортын аккредитив нь Монгол Улсын Засгийн газарт импортын гэрээ хэлцэлтэй холбоотойгоор олгогдоно. Импортын аккредитивээр Банк Монгол Улсын Засгийн газрын эсвэл төрийн байгууллагуудын өмнөөс тэдгээрт болон Засгийн газрын хүсэлтээр бусад байгууллагуудад үйлчилгээ үзүүлсэн ба бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлсэн гадаадын хуулийн этгээдүүдэд төлбөр шилжүүлэх үүрэг хүлээнэ.

Хятадын Ардын банктэй байгуулсан своп хэлэлцээр. Банк нь 2011 оны 5 дугаар сард Хятадын Ардын банктэй “Хятадын юань/Монгол төгрөг солилцох своп хэлэлцээр”-ийн гэрээ байгуулсан ба гэрээг 2014 оны 8 дугаар сард болон 2017 оны 7 дугаар сард шинэчлэн баталсан. Төв банкууд уг мөнгийг хоёр улсын хоорондох худалдааг санхүүжүүлэх, санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор богино хугацаанд хөрвөх чадварыг хангах болон гэрээгээр тохирсон бусад зорилгоор ашиглах боломжтой.

Гэрээний дагуу Хятадын Ардын банк болон Банк нь хятадын юаниар төгрөг, монгол төгрөгөөр юань худалдан авах, худалдах хэлцлийг цаашид тодорхой хугацаанд хийх боломжтой. Гэрээнд зааснаар энэхүү хөрөнгийн ашиглах хугацаа 12 сар хүртэл байна. Хөрөнгө ашиглах зөвшөөрлийг нэг тал нь нөгөө талаас авах ёстой ба тухайн ашиглах хөрөнгийн дээд хэмжээ нь Банкны хувьд гэрээний дүн болох 15,000 сая юань (2019 онд 15,000 сая юань), Хятадын Ардын банкны хувьд 6,000,000 сая төгрөгөөр (2019 онд 5,400,000 сая төгрөг) хязгаарлагдана.

Хөрөнгийг ашиглах банк хөрөнгийн хэмжээндээ гэрээнд заагдсан хүүг тооцон төлөх үүрэгтэй. Банк юань ашигласан тохиолдолд, хүүгийн түвшин нь Шанхай-Интер банкны санал болгосон түвшин (“ШИБОР”) дээр 200 үндсэн оноо нэмсэнтэй тэнцэх ба ашиглах хугацааны турш тооцно. Харин Хятадын Ардын банк төгрөг ашигласан тохиолдолд, харгалзах ашиглалтын хугацаанд хүүгийн түвшин нь банк хоорондын төгрөгийн жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшинтэй тэнцүү байна.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага нь ашиглагдсан дүн болох 12,000 сая юань буюу 5,233,560 сая төгрөг (2019: 12,000 сая юань буюу 4,693,440 сая төгрөг) ба ашиглагдаагүй дүн болох 3,000 сая юань буюу 1,308,390 сая төгрөг (2019: 3,000 сая юань буюу 1,173,360 сая төгрөг) байгаа нь Банкны хувьд цаашид хүлээн авч болох санхүүжилтийн үүргийг илэрхийлнэ.

Банкны удирдлага нь аккредитивийн гэрээ болон зээлийн шугамтай холбоотой өр төлбөрийн дүн нь материаллаг бус гэж үзсэн. Эдгээр ашиглагдаагүй зээлийн шугам болон аккредитив нь санхүүжилт хийгдэлгүйгээр хугацаа дуусах боломжтой. ЗҮЦХА-г зээлийн хөрвүүлгийн факторын аргаар үнэлсэн бөгөөд эдгээр үлдэгдлийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал нь материаллаг бус дүнг илтгэнэ. Иймд Банк ямар нэг санг зээлийн үүрэг хариуцлагын хувьд болон санхүүгийн баталгааны хувьд хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж үзсэн.

Хөрөнгийн үүрэг. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 2,388 сая төгрөгийн хөрөнгийн үүрэг (2019 онд 15,608 сая төгрөг) хүлээсэн ба энэ үүргийн ихэнх нь Төв банкны шинэ барилгын ажил болон мэдээллийн технологийн баазтай холбоотой.

36. Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ

Банк 2020 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дараах холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээ болон данснуудын үлдэгдлийг тодруулгад тусгасан. Үүнд: Засгийн газар (Сангийн яам зэрэг удирдлагыг нь Улсын Их Хурал болон Засгийн газраас томилдог байгууллагуудыг оролцуулна), Сангийн яам бүрэн эзэмшиж УИХ-аас удирдлагыг томилдог дотоодын банк болох Төрийн банк, мөн засгийн газрын эзэмшилд байж ЗГ-аас удирдлагыг томилдог Хөгжлийн банк, ба ХДК хамаарна. ХДК нь бүрэн төрийн өмчит бөгөөд үйл ажиллагааных нь бүх шийдвэр Банкны Тэргүүн Дэд Ерөнхийлөгчийн тэргүүлдэг Үндэсний Хорооны долоон гишүүний саналаар батлагдах ёстой.

Банк НББОУС 24-т орсон өөрчлөлт болох “Төрийн байгууллагуудын тодруулгад тавигдах шаардлагыг хэсэгчлэн чөлөөлөх” заалтыг ашигласан. Иймд төрийн байгууллагуудтай хийсэн материаллаг бус гүйлгээнүүдийг тус санхүүгийн тайланд тусгаагүй болно. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх холбоотой талуудын эзэмшиж буй дансны үлдэгдэл доорх байдалтай байна:

	Засгийн газар	Төрийн банк	Хөгжлийн банк	ХДК	Нийт
	Сая.тог	Сая.тог	Сая.тог	Сая.тог	Сая.тог
2020 оны 12-р сарын 31					
Засгийн газрын үнэт цаас	227,408	-	-	-	227,408
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	-	-	55,650	-	55,650
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	-	5,028	-	-	5,028
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	-	38,158	-	-	38,158
Санхүүгийн бус байгууллагуудад олгосон зээл	-	-	-	148,958	148,958
Дотоодын банкуудтай хийсэн своп хэлцэл	-	(710)	(52,435)	-	(53,145)
Төв банкны үнэт цаас	-	(921,758)	(98,936)	(169,453)	(1,190,147)
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	-	(184,959)	(40,874)	-	(225,833)
Банк бус байгууллагуудын хөрөнгө	-	-	-	(320,436)	(320,436)
Засгийн газрын хөрөнгө	(2,132,025)	-	-	-	(2,132,025)
Нийт	(1,904,617)	(1,064,241)	(136,595)	(340,931)	(3,446,384)
Хүүгийн орлого	12,348	4,135	90,512	321	107,316
Хүүгийн зардал	(31,139)	(62,723)	(73,334)	(31,326)	(198,522)
Хураамж шимтгэлийн орлого	73	2,128	-	-	2,201
Нийт	(18,718)	(56,460)	17,178	(31,005)	(89,005)
2019 оны 12-р сарын 31					
Засгийн газрын үнэт цаас	134,028	-	-	-	134,028
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	-	-	49,522	-	49,522
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	-	-	-	-	-
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	-	51,732	-	-	51,732
Санхүүгийн бус байгууллагуудад олгосон зээл	-	-	-	149,092	149,092
Дотоодын банкуудтай хийсэн своп хэлцэл	-	-	31,932	-	31,932
Төв банкны үнэт цаас	-	(774,323)	-	(206,068)	(980,391)
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	-	(322,036)	(140,528)	-	(462,564)
Банк бус байгууллагуудын хөрөнгө	-	-	-	(5,889)	(5,889)
Засгийн газрын хөрөнгө	(2,201,585)	-	-	-	(2,201,585)
Нийт	(2,067,557)	(1,044,627)	(59,074)	(62,865)	(3,234,123)
Хүүгийн орлого	11,603	6,404	97,029	425	115,462
Хүүгийн зардал	(60,819)	(72,686)	(117,952)	-	(251,458)
Хураамж шимтгэлийн орлого	239	1,647	-	-	1,886
Нийт	(48,977)	(64,635)	(20,923)	425	(134,110)

36. Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ (үргэлжлэл)

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурдсан үлдэгдэл дүнгүүд үүссэн болно. Холбоотой талд олгосон зээлээс бусад тайлант жилийн эцсээрх үлдэгдэл дүнгүүд барьцаагүй.

Импортын аккредитив гэрээ. 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк 35,898 сая төгрөгийн (2019: 77,387 сая төгрөг) холбоотой талуудын импортын аккредитив гэрээний өр төлбөртэй байсан. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 35-аас харна уу.

Банкны үндсэн удирдлагын цалин болон бусад тэтгэмжийн талаарх мэдээллийг дор толилуулав:

	2020 Сая.тог	2019 Сая.тог
Цалин хөлс	1,406	1,292
Нийгмийн болон тэтгэврийн санд төлсөн шимтгэл	207	240
Тэтгэмжүүд	249	191
Бусад олговор	189	30
	<u>2,051</u>	<u>1,753</u>

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага

Банкны үйл ажиллагаа нь ямагт эрсдэлтэй байдаг ба тэдгээрийг зөв тодорхойлж, хэмжиж, хянаж байснаар эрсдэлийг хязгаарлаж, бусад хяналтын бодлогоор удирддаг. Эрсдэлийг зохистой удирдах нь банкуудын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, мөнгөний бодлого явуулах, тухайлбал инфляцыг зохистой түвшинд барихад чухал ач холбогдолтой. Эрсдэлүүд нь банкны үндсэн зорилгодоо хүрэх чадварыг хязгаарлах үр дагавартай байж болно. Ийм өндөр үр дагавартай эрсдэл Банкнд илүүтэй илрэх бөгөөд гадаад валютын хөрвүүлгээс хүлээх санхүүгийн гэнэтийн алдагдал нь үүний нэг жишээ болно. Санхүүгийн алдагдал нь бүхий л төрлийн санхүүгийн эрсдэлээс хамааралтай үүсдэг.

Үүнээс гадна Банк нь зээлийн, хөрвөх чадварын, зах зээлийн, үйл ажиллагааны, нэр хүндийн зэрэг эрсдэлд өртөж болно. Одоогийн банкны эрсдэлийн удирдлага нь төвлөрсөн бус ба газар, хэлтэс тус бүр тэдгээрийн үйл ажиллагаанд учирсан аливаа эрсдэлээс сэргийлэх бодлогыг баримталдаг. Банк нь Монгол Улсын Төв банк учраас түүний эрсдэлүүд онцгой байдаг ба тэдгээр эрсдэлүүдийг Банк стратеги төлөвлөлтийн үйл явцаар дамжуулан хянаж, илрүүлж байдаг. Үүнээс гадна Банк нь эрсдэлийн хяналтын стратегийг боловсруулах ба зарчим, хүрээ, бодлого хязгааруудыг хэрэгжүүлэх ажлыг ерөнхийлөн хариуцах “Эрсдэлийн хороо”-г байгуулах боломжийг идэвхтэй судалж байна.

Одоогоор Хөрөнгө оруулалтын хороо нь эрсдэлийн стратегийг боловсруулж, шаардлагатай хязгаарыг тогтоох үүрэгтэй ба Эрсдэлийн удирдлагын алба болон Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар нь үүнтэй холбоотой зарчмууд, үйлчлэх хүрээ, бодлого, хязгаарыг хэрэгжүүлдэг.

37.1 Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц

Захирлуудын зөвлөл нь эрсдэлийг хянах ба энэ асуудлаар эцсийн харнушлагыг хүлээнэ. Гэхдээ эрсдэлийг тодорхойлох, удирдах, хянах үүрэг бүхий бие даасан нэгжүүд байдаг.

Захирлуудын Зөвлөл. Захирлуудын Зөвлөл ерөнхий эрсдэлийн удирдлага болон эрсдэлийн стратеги, бодлогыг батлахаас гадна эрсдэлтэй холбоотой асуудлаар Банкны Ерөнхийлөгч, Тэргүүн Дэд Ерөнхийлөгчид зөвлөмж өгдөг.

Хяналтын Зөвлөл. Хяналтын зөвлөл нь Банкны дотоод бүтэц, зохион байгуулалтад харьяалагддаггүй бөгөөд бие даасан хяналт тавьж, Банк доторх ерөнхий эрсдэлийн үйл явцыг нь хянах үүрэгтэй.

Хөрөнгө оруулалтын хороо. Хөрөнгө оруулалтын хороо нь Банкны санхүүгийн эрсдэлийг удирдах үүрэгтэй хамгийн үндсэн нэгж бөгөөд Захирлуудын Зөвлөл болон Ерөнхийлөгчид санхүүгийн эрсдэлийн удирдлагын бодлогын талаар зөвлөмж өгдөг. Хөрөнгө оруулалтын хорооны бүрэлдэхүүнд Тэргүүн Дэд Ерөнхийлөгч, Дэд Ерөнхийлөгч, Эрсдэлийн удирдлагын албаны захирал, Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газрын захирал, Санхүү бүртгэлийн газрын захирал багтдаг.

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.1 Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (үргэлжлэл)

Хөрөнгө оруулалтын хороо нь тайлант оны “Жилийн хөрөнгө оруулалтын бодлого”-ыг хэлэлцэж, зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинг тодорхойлдог. Энэхүү зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинд үндэслэн улсын гадаад валютын нөөцийн бүтцийг гарган Ерөнхийлөгчид танилцуулж, батлуулдаг байна. Үүнд гадаад валютын нөөцийн бүтэц, түүний зохистой хэлбэлзэл, хөрөнгийн хуваарилалт, хөрөнгө оруулалтын хугацаа, боломжит хэрэгсэл, харилцагч байгууллагад тавьсан хязгаарлалт зэргийг тусгасан байдаг. Мөн Ерөнхийлөгч гадаад валютын нөөцтэй холбоотой харилцагч банк санхүүгийн байгууллагуудын жагсаалт, тэдгээрт тавих лимитийг улирал тутамд батлах ба энэ нь гадаад валют, эзэл, хөрвөх чадвар, хүүгийн түвшний эрсдэлийг удирдах гол арга хэрэгсэл болдог.

Банкны санхүүгийн эрсдэлүүдээс гадаад валютын нөөцийн эрсдэл нь хамгийн чухал байдаг. Тиймээс Хөрөнгө оруулалтын хороо болон холбогдох газруудын үйл ажиллагаа нь гадаад валютын улсын нөөцтэй холбоотой эрсдэлийг удирдахад түлхүү чиглэгдсэн байна. Хөрөнгө оруулалтын хорооны өөр нэгэн үүрэг бол Эрсдэлийн удирдлагын алба, бусад холбогдох газруудад хяналт тавих, санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн санхүүгийн эрсдэлийн бодлогын хэрэгжилт нийцтэй байгаа эсэхийг хянах үүрэгтэй байдаг. Санхүүгийн эрсдэлийг удирдах зорилгоор ашигласан аргуудыг доор толилуулав.

Эрсдэлийн Удирдлагын Алба. Эрсдэлийн удирдлагын алба (“ЭУА”) нь гадаад валютын улсын нөөцтэй холбоотой эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, бусад эрсдэлтэй холбоотой үйл ажиллагаанд хараат бус хяналт тавих үүрэгтэй. Мөн гадаад валютын нөөцийн удирдлага, эрсдэлийн бодлого боловсруулах, бенчмаркийн биелэлтийг хангуулах, лимитийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, тайлагнах үйл ажиллагааг эрхэлдэг. Мөн түүнчлэн ЭУА гадаад валютын улсын нөөцийн эрсдэл, бүртгэлийн системтэй холбоотой эрсдэлийн арга хэмжээг цогцоор нь хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагын журамд зааснаар, нөөцийн удирдлагын үндсэн зорилго нь төрийн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх, төгрөгийн ханшийг тогтвортой байлгах, төлбөрийн тэнцлийн алдагдлыг хямралын үед санхүүжүүлэх, богино хугацаат гадаад өр төлбөрийг барагдуулахад шаардлагатай зохио хэмжээний гадаад валютын нөөцийг бүрэлдүүлэн бэлэн байлгахад оршино. Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмшиж буй гол зорилго нь:

- Мөнгөний бодлогыг дэмжих;
- Валютын зах зээлийн ханшийн хэт хэлбэлзлийг зохицуулах;
- Засгийн газрын гадаад валютын өр төлбөрт баталгаа гаргах;
- Улс орны хэмжээнд тохиолдсон гамшиг болон онцгой байдлын үед мөнгөний эх үүсвэр болгон хэрэглэх зэрэг болно.

Санхүүгийн болон үйл ажиллагааны эрсдэлийг бодлоготойгоор удирдаж, хянах нь гадаад валютын нөөцийн эрсдэлийн удирдлагын дээрх зорилгод дэмжлэг болно. Гадаад эрсдэлийг хянах зорилгоор Банк нь гадаад актыг сонгох, хуваарилах стратегийг тодорхойлдог. Үүнд нөөцийг байршуулах чөлөөтэй хөрвөх валютыг сонгох, валютуудын бэлэн байлгах хэмжээ, ямар бүтэцтэй байлгах, хөрвөх чадварын болон аюулгүй байлгах шаардлагуудад нийцүүлж хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүдийг ямар түвшинд барих, хүүгийн эрсдэлийг хянахын тулд хэрэгслүүдийн хугацаа ямар байх ёстой гэх мэт параметруудийг тогтоох зэрэг багтдаг.

Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар. Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар нь хөрөнгө оруулалтын бодлогыг тодорхой нэгжүүдээр дамжуулан хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газрын захирал нь хөрөнгийн багцын бүтэц буюу хөрөнгийн бүрдэл хэсэг, хэрэгслүүд, харилцагч талууд, дуусгавар хугацаа, гадаад валютын нөөцийн хязгаарлалт зэргийг удирдах, хянах үүрэгтэй.

Дотоод аудитын газар. Банк нь зорилгодоо хүрэх, бодлого, төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэхийн тулд Банкны үйл ажиллагаан дахь эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоо зохистой, үр ашигтай эсэхийг шалгах, үнэлэх нь Дотоод аудитын газар (ДАГ)-ын эрхэм зорилго юм. ДАГ нь Банкны мөрдөж буй бодлого, холбогдох горимуудын төлөвлөлт болон зохион байгуулалт, зохицуулалт, хэрэгжилттэй холбоотой үйл ажиллагааны, эрсдэлийн удирдлагад хяналт тавих санхүүгийн болон үйл ажиллагааны мэдээллийн иж бүрэн байдал, аюулгүй байдлыг хангах зэрэг үйл ажиллагаанууд нь холбогдох хууль, журамд нийцэж буй эсэхийг шалгах үүрэг бүхний нэгж болно.

ДАГ нь эрсдэлийн ерөнхий болон тусгайлсан үнэлгээг хийдэг. Эрсдэлийн зэрэгт нь тааруулан дотоод боловсон хүчний нөөцийг зохистой хуваарилах үүднээс урт хугацааны болон жилийн төлөвлөгөөг боловсруулж эрсдэлийн ерөнхий үнэлгээг тодорхойлж гүйцэтгэдэг бол эрсдэлийн тусгайлсан үнэлгээг тодорхой нэг асуудал үүссэн цаг тухай бүр хийдэг. ДАГ нь Банкны 2020 оны хяналт, шалгалтын ажлын хөтөлбөр, жилийн төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа бөгөөд үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүрийн болзошгүй болон бодит эрсдэлийн зэргийг тусган харуулж чадах шалгуур үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж хяналт шалгалтын ажлын дэс дарааллыг тогтоосон байна.

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)**37.1 Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц (үргэлжлэл)**

Энэ зорилгын үүднээс тодорхой зарим нэг шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулдаг ба шалгах гэж буй үйл ажиллагаанаас хамааран шалгуур үзүүлэлтийн төрөл нэг бүр дээр зохих жигнэсэн оноог гаргана. Үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүр дээр жинлэсэн онооны нийт дүнг гаргаж, тэдгээрийг эрсдэлийн зэргээр нь өндөр, дунд, бага гэж ангилна.

Дотоод хяналтын системийг үнэлэх ажил нь дотоод аудитын ажлын маш чухал хэсэг юм. Энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго нь зохистой горимууд, чадварлаг гүйцэтгэл байгаа эсэхийг баталгаажуулах түүнчлэн санхүүгийн тайлагналын системийн найдвартай байдал, бүх үйл ажиллагааны хууль журмын нийцлийг баталгаажуулах явдал юм. ДАГ нь хяналтын дүгнэлт болон өөрсдийн зөвлөмжүүдийг Ерөнхийлөгч болон Хяналтын зөвлөлд тайлагнадаг. Шалгалт бүрийн эцэст ДАГ Банкны удирдлагуудтай шалгалтын үр дүнг хэлэлцэж, удирдлагын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг эргэн хянадаг.

37.2 Зээлийн эрсдэл

Зээлийн эрсдэл нь гэрээ байгуулсан хэрэглэгч, үйлчлүүлэгч, харилцагч талууд үүргээ биелүүлж чадахгүйд хүрснээс үүдэн алдагдал хүлээж болох нэг төрлийн эрсдэл юм. Банкны харилцагч талуудтай хийсэн ажил гүйлгээ болон банкны зээл олголтоос үүдэн зээлийн эрсдэл бий болдог бөгөөд энэ нь санхүүгийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх болон тэнцлийн гадуурх зээлтэй холбоотой үүрэг харнушлагыг үүсгэдэг.

Банк зээлийн эрсдэлд өртөх хамгийн их магадлал нь санхүүгийн байдлын тайланд санхүүгийн хөрөнгийн дансны дүнгээр тусгагддаг. Санхүүгийн баталгаа, ашиглаагүй зээлийн шугам болон импортын аккредитивын хувьд хамгийн их өртөх магадлалтай эрсдэл нь үүрэг харнушлагын дүнгийн хэмжээ байна.

Зээлийн эрсдэлийг хөрөнгө оруулалтын хөрөнгийг зөв сонгох, хөрөнгө оруулалтын хөрөнгийн зээлийн чанарыг хянах, хөрөнгө оруулалтын хөрөнгө бүрийн оруулах хөрөнгө оруулалтын хэмжээнд хязгаарлалт тавьж өгөх зэргээр удирдаж, хянана. Хөрөнгө оруулалтын төрлөөр нь зээлийн эрсдэлийн хэмжээнд тавих хязгаарлалтын хэмжээ болон оролцогч талыг сонгоход удирдлагаас байнга зөвшөөрөл авна. Эдгээр эрсдэлүүдийг тойрох байдлаар хянадаг бөгөөд жил бүр эсвэл бүр ойр давтамжтайгаар хяналт тавина.

Зээлийн эрсдэлийг бууруулахын тулд гадаад валютын нөөцийг Ааа-с Аа3 болон Ааа зэрэглэлтэй засгийн газар (эсвэл Төв банк)-ын болон олон улсын байгууллагуудын үнэт цаасанд хөрөнгө оруулдаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хадгаламж болон мөнгөний зах зээлийн хэрэгслүүдэд учрах зээлийн эрсдэл нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаас А3 болон түүнээс дээш зэрэглэл авсан харилцагчидтай ажил гүйлгээ явуулах замаар хязгаарлагдаж байна. Хэрэв харилцагч нь нэгээс дээш үнэлгээний байгууллагаас үнэлгээ (рейтинг) авсан бол хамгийн бага үнэлгээнд нь үндэслэдэг.

Дотоодын мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааны хувьд Банк зээлийн эрсдэлээ бууруулахын тулд барьцаа хөрөнгийг түлхүү хэрэглэдэг. Төв банкнаас санхүүжилт олгоход барьцаалах хөрөнгийн жагсаалтад заасан үндсэн төрлийн барьцаа хөрөнгүүдийг дор дурдав:

1. Төв банкны үнэт цаас (ТБҮЦ);
2. Засгийн газрын үнэт цаас;
3. Хөгжлийн банкны үнэт цаас;
4. Санхүүгийн байгууллагуудын гаргасан зээл.

Банкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг бүх зээлдэгч банкууд хангах үүрэгтэй ба хэрэв дотоодын зээлдэгч банкууд энэхүү харьцаануудаас нэгийг биелүүлээгүй тохиолдолд Банк тухайн банкинд олгох буюу олгосон зээлийн үйл ажиллагааг цуцалдаг.

Зээлийн хязгаарлалт

Цаашилбал гадаад валютын улсын нөөцийн хувьд бүх харилцагчдад зээлийн хязгаар тогтоосон бөгөөд энэ нь зээлдэгчийн зэрэглэл, хөрөнгө, бусад хүчин зүйлд үндэслэнэ. Монголбанкны Ерөнхийлөгч нь зээлийн хязгаарыг улирал бүр тогтоох бөгөөд зээл нь тухайн хязгаартаа байгаа эсэхийг Эрсдэлийн удирдлагын алба өдөр тутам хянана. Банк өөрийн зээлийн эрсдэлийг хянахын тулд санхүүгийн хөрөнгийнхөө, ялангуяа банкуудад олгосон зээл болон бусад санхүүгийн хөрөнгө (Тодруулга 18 болон 26)-ийн насжилтын шинжилгээг хийж зээлээ эргэн төлөх чадвар нь муудаж буй харилцагчдын талаарх мэдээллийг захирлуудын зөвлөлд танилцуулах бөгөөд тус хурал дээр хэлэлцэн үзэж, холбогдох шийдвэрийг гаргана.

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Тодруулга 35-д толилуулснаар Банк нь тодорхой хэмжээний зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага хүлээсэн бөгөөд Монгол Улсын засгийн газар эсвэл түүний харьяа байгууллагуудын хүсэлтээр Монгол Улсын хувьд чухал ач холбогдол бүхий (бараа, үйлчилгээ экспортлох гэх мэт) зээлийн үүрэг хүлээдэг. Энэхүү хэрэгслийн гол зорилго нь засгийн газарт болон бусад төрийн байгууллагуудад санхүүжилтийн хөрөнгийг хангалттай байлгахад оршино. Нээсэн аккредитивүүд нь Банк өмнөөс нь төлбөрийг нь барагдуулах зайлшгүй үүрэг хүлээснийг илэрхийлдэг ба эдгээр хэрэгслийн эрсдэл нь зээлийн эрсдэлтэй ижил юм. Энэ төрлийн эрсдэлийг зээлтэй ижил аргаар бууруулж болно. зээлтэй холбоотой үүрэг нь Хятадын Ардын банкттай хийсэн гэрээтэй холбоотой (Тодруулга 35) ба ашиглаагүй хэмжээг тодорхойлно. Хийсэн шинжилгээндээ үндэслэн Банкны удирдлага нь энэ төрлийн харилцагчаас үүдэлтэй зээлийн эрсдэлд орох магадлал нь бага хэмээн дүгнэжээ.

Банк зээлийн эрсдэлд өртөх хамгийн их магадлал нь санхүүгийн байдлын тайлангийн мөнгөн хөрөнгийн бүртгэлээрх дүнд нөлөөлдөг. зээлийн эрсдэл нь Тодруулга 21-д үзүүлсний дагуу барьцаа хөрөнгөөр багасч болно. Аккредитивууд болон своп хэлэлцээрийн ашиглах хэмжээг нэмэх хүсэлтээс үүдэх үүргийн хувьд зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээ нь энэхүү үүрэг, хариуцлагын дүнгээр илэрхийлэгдэнэ. (Тодруулга 35).

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ

Үл тологдолт, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт

Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн эсвэл Банк зээлдэгчийн барьцаа хөрөнгийг борлуулах замаар эргэн төлөлтийг гүйцээх магадлалтай бүх тохиолдолд тухайн санхүүгийн хэрэгслийг үл төлөгдөх магадлалтай гэж үзэн хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцдог.

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгслийг чанарын үнэлгээгээр үнэлж зээлийг “үнэ цэнийн бууралттай” гэж үзэх болон эргэн төлөгдөхгүй байх магадлалуудыг Банк авч үздэг. Энэ тохиолдолд Банк харилцагчийн санхүүгийн хэрэгслийг үл төлөгдөх магадлалтай эсэхийг нарийвчлан шинжилж хүлээгдэж буй алдагдлыг 2-р шат эсвэл 3-р шатны алинд нь тооцоологдохыг тодорхойлох замаар үнэлгээг хийнэ. Чанарын үнэлгээг хийхдээ дараах хүчин зүйлийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Зээлдэгч нь эрсдэлд орох нөхцөл байдал үүссэн эсвэл ойрын хугацаанд эрсдэх магадлалтайг тодорхойлсон Банкны дотоод үнэлгээ;
- Зээлдэгч Банкнаас яаралтай эх үүсвэр авах хүсэлт гаргах;
- Зээлдэгч нь бусад зээлдүүлэгчдэд хугацаа хэтэрсэн өр төлбөртэй байх;
- Зээлдэгч нас барах;
- Зээлийн барьцаа хөрөнгийн борлуулалтаас эргэн төлөлт хүлээгдэж байсан боловч барьцаа хөрөнгийн үнэ цэнэ материаллаг хэмжээгээр буурах;
- Зээлдэгчийн эргэлтийн хөрөнгө материаллаг хэмжээгээр буурах эсвэл томоохон харилцагчаа алдах;
- Зээлийн гэрээний нөхцөл, шаардлагыг зөрчих;
- Зээлдэгч (эсвэл зээлдэгчийн хамаарал бүхий аливаа хуулийн этгээд) нь дампуурлын талаарх өргөдөл мэдэгдэл гаргах
- Зээлдэгчийн тухай цуу яриа эсвэл санхүүгийн бэрхшээлтэй холбоотой баримтуудын улмаас хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй зээл эсвэл хөрөнгийн эх үүсвэр нь цуцлагдах

Үл төлөгдөх магадлалд орох эсэх шалгууруудын хүчин зүйл нь дараалсан зургаан сар үргэлжлэн илрээгүй бол санхүүгийн хэрэгслийг "үнэ цэнэ сайжирсан" гэж үзэн 3-р шатлалаас шилжүүлэх эсэхийг Банк өөрийн бодлогоор зохицуулна. Хөрөнгийн зээлийн үнэлгээ сайжирсны улмаас 1 дүгээр шатлал болон 2-р шатлалд дахин ангилах эсэх шийдвэр нь тухайн зээлийн болон зээл олгох үеийн дотоод үнэлгээтэй харьцуулахад эрсдэл хэрхэн өөрчлөгдсөн байгаагаас хамаарна.

Банкны дотоод үнэлгээний систем

Зээлийн эрсдэлийг үнийн дүнгээр нь санхүүгийн хэрэгслийг үнэлэх болон зээлийн эрсдэлийг хэмжихийн тулд Банк нь хөндлөнгийн олон улсын үнэлгээний байгууллагууд (Мүүдийс, Стандарт энд Пүүрс, Фитч)-ын гаргасан зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээг ашигладаг. Олон улсын санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой бус байдлаас үүдэн Банк нь тодорхой талуудтай тэдний үнэлгээг авч үзэхгүйгээр худалдаа хийхээ бүрэн больсон бөгөөд оролцогч талын эрсдэлээ зохистойгоор авч үзээгүйгээс үүдэн системийн эрсдэлд хүргэх боломжтой байдаг.

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Банкны дотоод үнэлгээний систем (үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэд хөндлөнгийн зээлийн үнэлгээг чанаргүйдлийн магадлалтай хувьтай нь хамт үндсэн хэмжүүртэй нь тохируулж харуулсан:

Хөндлөнгийн үнэлгээний байгууллагын өгсөн тохирох үнэлгээ

Зээлийн эрсдэлийн үнэлгээний үндсэн хэмжүүр	Стандарт энд Пүүрс	Мүүднiтс
Онц сайн	AAA to A-	AAA to A3
Сайн	BBB+ to B-	Baa1 to B3
Хангалттай	CCC+ to CCC-	Caal to Caa3
Тусгайлан хянах	CC to C	Ca to C
Чанаргүйдэл	Чанаргүйдэл (дефолт)	Чанаргүйдэл (дефолт)

Зээлийн эрсдэлийн үнэлгээний үндсэн хэмжүүр бүрээр зээлжих чадварын зэргийг тодорхойлсон:

- Онц сайн – зээлийн чанар маш сайн, зээлийн эрсдэл бага;
- Сайн – зээлийн чанар сайн, зээлийн эрсдэл дунд зэрэг;
- Хангалттай – зээлийн чанар дунд зэрэг, зээлийн эрсдэл хангалттай;
- Тусгайлан хянах – ойроос хянах шаардлагатай, сайжруулах удирдлагыг баримтлах хэрэгслүүд;
- Чанаргүйдэл – чанаргүйдэл/дефолт болсон хэрэгсэл.

Монголын томоохон банкууд нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаар зэрэглэлээ тогтоолгодог учир дотоодын банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийг энэхүү үнэлгээн дээр тулгуурлан хянана. Зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээгүй банкуудын хувьд, Банк тэдгээр банкуудын сүүлийн үеийн санхүүгийн мэдээлэл, Банкны Хяналт шалгалтын газраас гаргаж буй санхүүгийн харьцааны шинжилгээ болон хамааралтай хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхэд хэрэглэдэг мэдээлэл болон бусад мэдээлэлд тулгуурлан дүгнэлт гаргадаг. Одоогоор Банк нь өөрийн боловсруулсан зээлийн үнэлгээний системийг банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ ашигладаггүй байна.

Чанаргүйдэл болон зээлийн шатлал тодорхойлох нь

Банк нь дараах хүчин зүйлсээс нэг болон түүнээс илүү нь тохиолдож байвал чанаргүйдлийн үнэлгээг хийдэг.

- Зээлдэгч гэрээний төлбөрийг 90-ээс дээш хоногоор хугацаа хэтэрсэн;
- Дотоодын банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой байдал Банкны тогтоосноос их үед;
- Санхүүгийн хөрөнгийн зээл, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээний харьцаа нь 100 хувиас их;
- Альтманий Z үнэлгээ нь дотоодын банкуудын хувьд 1.1 болон байгууллагууд (хөгжиж буй орнууд) 1.8-оос доош байх;
- Зээлдэгч төлөхгүй байх магадлалын доорх шалгууруудыг хангасан:
 - гэрээний үүрэгт хүү эсвэл үндсэн төлөлтийг төлөөгүй эсвэл хугацаа хэтэрсэн.
 - дампуурлаа зарласан эсвэл хуулийн эрх хүлээн авсанаас үүдэн гэрээгээр хүлээсэн өр төлбөрийн эргэн төлөлтийг төлөхгүй байх эсвэл хугацаа хэтрэх магадлалтай болсон.
 - валютын ханшийн хямрал.
 - зээлийн гэрээний эргэн төлөлтийн нөхцөлд өөрчлөлт орсон эсвэл эрх бүхий байгууллагаас гэрээ байгуулсанаас үүдэн санхүүгийн үүрэг харнулагыг нь бууруулсан, үүнд гэрээний валютыг хүчээр өөрчилсөн (зээлдэгч эсвэл зээлдэгчийн эрх бүхий байгууллагаас) эсвэл анхны амлалтын зарим зүйлсийг хүчээр өөрчилсөн, жишээ нь индексц, дуусах хугацаа гэх мэт.

Банкны удирдлага дараах шалгуурын дагуу санхүүгийн хөрөнгийн шатлалыг тодорхойлдог:

№.	Шалгуур	Шатлал 1	Шатлал 2	Шатлал 3
1	Зээлийн гэрээний эргэн төлөлтийн хоцролт	30 хүртэлх хоног	30-аас 90 хүртэлх хоног	90 хоногоос дээш
2	Дотоодын банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааны шинжилгээ	Монголбанкны шаардлагыг хангасан	Монголбанкны шаардлагыг хангаагүй.	Татан буугдсан/дефолт
3	Дотоодын банкуудын Альтманий Z үнэлгээ	Банкууд: Z-оноо > 2.6 Байгууллагууд: Z-оноо > 3	Банкууд: 1.1 <Z-оноо>2.6 Байгууллагууд: 1.8<Z-оноо>3	Банкууд: Z-оноо < 1.1 Байгууллагууд: Z-оноо < 1.8
4	Зээл, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээний харьцаа	70 хувиас бага	70-аас 100 хувь	100-аас илүү хувь

37. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Дээр дурдсан шалгуур үзүүлэлтүүдээс гадна Банк олон улсын үнэлгээний байгууллагуудын банкууд болон байгууллагад өгсөн үнэлгээг хянадаг. Олон улсын байгууллагуудаас гаргасан зээлжих зэрэглэлийн ахих, буурах нь санхүүгийн хөрөнгийн шатлал тодорхойлоход тусгагддаг.

Чанаргүйдэлд ортох дүн

Чанаргүйдэлд өртөх дүн (“ЧӨД”) нь үндсэн үлдэгдэл ба хүүний эргэн төлөлт, зээлийн төлбөрийн хоцролт дээр хуримтлагдсан хүү, г.м., тайлагналын өдрийн дараа бүртгэлийн дүнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийг харгалзан үзэж ирээдүйд чанаргүй болох өдрийн хүлээгдэж буй зээлийн бүртгэлийн дүнг хэлнэ.

1-р шатлалд буй зээлийн ЧӨД-г тооцоолохын тулд Банк нь 12 сарын хугацаанд үүсэж болох чанаргүйдэх үйл явдлыг Зээлийн Үнэ Цэнийн 12 сарын Хүлээгдэж буй Алдагдал (ЗҮЦ12сХА)-г тооцоход авч үзнэ. 2-р шатлал болон 3 дугаар шатлалуудад ЧӨД-г тодорхойлохдоо нийт хугацааны түүхэн чанаргүйдэх үйл явдлыг авч үзнэ (ЗҮЦНХХА).

Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл

Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл (АХЧ)-ийг Бизнесийн эрсдэлийн хэлтсийн зээлийн эрсдэлийн шинжээчид жил бүр үнэлдэг. АХЧ нь санхүүгийн хөрөнгийн чанаргүй болсон үнийн дүнд Банкны хүлээх алдагдлын түвшинг илтгэнэ. АХЧ нь харилцан тохиролцсон хэлбэр, нэхэмжлэлийн төрөл болон зэрэглэл, барьцаа хөрөнгө эсвэл бусад зээлийн дэмжлэг зэргээс шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. АХЧ нь ЧӨД-ийн хувиар илэрхийлэгддэг. АХЧ-ийг 12 сар эсвэл зээлийн хугацааны туршид тооцдог бөгөөд 12 сарын АХЧ-ийг дараагийн 12 сард чанаргүйдэл болох тохиолдолд гарах алдагдлын хувиар тооцдог. Зээлийн хугацааны турш дахь АХЧ-ийг үлдэгдэл зээлийн хугацаанд гарах алдагдлын хувиар тооцдог.

Санхүүгийн хэрэгсэлд барьцаа хөрөнгө байхгүй, чанаргүйдлийн түүхэн өгөгдөл хангалтгүй байгаа тохиолдолд Банк шинжээчдийн дүгнэлтийг ашигладаг.

АХЧ-г тооцоолоход алдагдлын талаарх тоон мэдээллийн боломжит байдлаас хамаарч дараах аргачлалуудаас тохирохыг нь сонгоно:

- Дотоодын загвар бий болгоход алдагдлын талаарх хангалттай мэдээлэлтэй үед: Макро эдийн засаг, тухайн сектор, алдагдлын талаар хангалттай тоон мэдээлэлтэй үед загвар хөгжүүлэх замаар симуляцийн арга ашиглан ирээдүйд учрах алдагдлыг тооцох.
- Алдагдлын талаар тодорхой хэмжээний мэдээлэлтэй үед: Багцын арга буюу зээлийн барьцаагаар хангагдсан хэсэг болон барьцаагаар хангагдаагүй хэсэгт нэгэн ижил алдагдлын хувь тооцох, симуляцийн арга ашиглан ирээдүйд учрах алдагдлыг тооцох.
- Алдагдлын талаар мэдээлэл хомс буюу байхгүй үед: Ижил төстэй санхүүгийн хөрөнгийн алдагдлын хувь хэмжээний мэдээлэл, эсвэл гадаадын зохицуулалтын байгууллагаас гаргасан өгөгдлийг ашиглах.

Түүхэн өгөгдөл хязгаарлагдмал тул 2020 онд Банк АХЧ-г тооцоолохдоо Томсон Ройтерсийн өгөгдлийн терминалаас авсан, байгууллагын үнэлгээ болон гэрээний хугацаа бүрт харгалзах эргэн төлөлтийн хувийг ашигласан. Харин 2019 онд Банк АХЧ-г Базелын хорооны тоон нөлөөллийн судалгаа 3-т суурилж тооцсон.

Доорх хүснэгтэд 2020 болон 2019 онуудад санхүүгийн хөрөнгө бүрт тодорхойлсон АХЧ-г харуулав.

	Гадаадын санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө (Тод.17)	Өрнийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт (Тод.19)	Урвуу буцаан худалдан авах Хэлцэл (Тод.21)	Засгийн газрын үнэт цаас (Тод.25)	Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Тод.18)	Бусад санхүүгийн хөрөнгө (Тод.26)
2020	60%	47%-63%	0%-60%	63%	63%	72%
2019	25%	0%-25%	3.9%	15.5%	25%-38%	31%-38%

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт

Банк нь ЗҮЦХА-д хамаарах бүх хөрөнгийг тасралтгүй хянадаг. Санхүүгийн хэрэгсэл эсвэл санхүүгийн хэрэглүүрээс бүрдсэн багцын үнэ цэнийн бууралтыг ЗҮЦ12сХА эсвэл ЗҮЦНХХА-ын аргачлалаар тооцох нь зохистой эсэхийг тодорхойлохын тулд Банк нь анхлан хүлээн зөвшөөрснөөс хойш тухайн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт (“ЗЭМӨ”) ажиглагдсан эсэхийг үнэлдэг.

37. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц осолт (үргэлжлэл)

Банк нь гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц ихэссэн тохиолдолд чанарын шинжилгээ хийдэг. Зарим тохиолдолд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийн шалтгааныг чанаргүйдэл бус “Чанаргүйдлийн тодорхойлолт”-д дурдагдсан үйл явдлуудтай холбож тайлбарладаг.

Ижил төстэй бүлэг хөрөнгүүдийн хувьд ЗҮЦХА-г тооцож байгаа тохиолдолд мөн дээрхтэй ижил буюу анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн зээлийн эрсдэлийн хэмжээнд мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг шинжилдэг.

ЗҮЦХА-ын загварын ирээдүйн мэдээллийн тохируулга

Банк нь ЗҮЦХА-ын загварын бүрэлдэхүүн хэсэг болох ЧМ-г ирээдүйн мэдээлэлд үндэслэн тохируулснаар ЗҮЦХА-ын загварт ирээдүйн макро эдийн засгийн хөгжил хэрхэн нөлөөлж болохыг тусгадаг. Банк ЗҮЦХА-ын загварын ЧМ-г санхүүгийн хөрөнгийн онцлогоос хамаарч бүлгийн болон тусгай үнэлгээгээр тооцоолдог. Арга зүйн хувьд, оновчтой макро эдийн засгийн хүчин зүйлүүдийг урьдчилан сонгохын тулд хамаарлын шинжилгээг хийсэн. Улмаар энгийн регрессийн шинжилгээг ашиглан коэффициентуудыг тодорхойлсон. Тодорхойлсон коэффициентууд болон таамаглалуудыг ашиглан чанаргүйдлийн хувийн урьдчилсан таамаглал болон түүхэн дундаж чанаргүйдлийн хувийн харьцааг тооцож, ЧМ-н ирээдүйн мэдээллийн тохируулгыг тооцоолсон. Банк нь дараах ирээдүйн мэдээлэлд үндэслэн ЧМ-г тохируулж тооцооллыг гүйцэтгэсэн.

- Дотоодын банкуудад олгосон зээл

Банк нь олон улсын үнэлгээний байгууллагын (Стандарт энд Пурс) чанаргүйдлийн түүхэн үнэлэмж болон макро эдийн засгийн үзүүлэлт дээр үндэслэн ирээдүйн мэдээлэлд суурилсан ЧМ-ыг тооцсон:

- Жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
- Хэрэглээний үнийн индекс (1 жилээр хоцорсон)
- Зээлийн хүүгийн хувь (1 жилээр хоцорсон)
- Ажилгүйдлийн түвшин

Банк сүүлийн 20 жилийн макро эдийн засгийн хувьсагчид болон ЧМ-ын түүхэн өгөгдөл дээр шугаман регрессийн шинжилгээ хийсэн ба уг шинжилгээгээр нь эдгээр хувьсагчид нь статистик ач холбогдолтой макро эдийн засгийн үзүүлэлт болох нь нотлогдсон.

- Дотоодын банкинд олгосон барьцаат зээл

Банк нь олон улсын үнэлгээний байгууллагын (Стандарт энд Пурс) чанаргүйдлийн түүхэн үнэлэмж болон макро эдийн засгийн үзүүлэлт дээр үндэслэн ирээдүйн мэдээлэлд суурилсан ЧМ-ыг тооцсон:

- Жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
- Хэрэглээний үнийн индекс (1 жилээр хоцорсон)

Банк сүүлийн 21 жилийн макро эдийн засгийн хувьсагчид болон ЧМ-ын түүхэн өгөгдөл дээр шугаман регрессийн шинжилгээ хийсэн ба уг шинжилгээгээр нь эдгээр хувьсагчид нь статистик ач холбогдолтой макро эдийн засгийн үзүүлэлт болох нь нотлогдсон.

- ИЗББ болон Түрээсийн Орлогоор Баталгаажсан Бонд

Банк нь өөрийн сайтаар олон нийтэд нийтэлдэг нийт ипотекийн зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн хувь болон макро эдийн засгийн үзүүлэлт дээр үндэслэн ирээдүйн мэдээлэлд суурилсан ЧМ-ыг тооцсон:

- Улирлын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
- Нийт ипотекийн зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн хувь (1 улирлаар хоцорсон)
- Ажилгүйдлийн түвшин

Банк сүүлийн 10 жилийн макро эдийн засгийн хувьсагчид болон нийт ипотекийн зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн түүхэн хувь дээр шугаман регрессийн шинжилгээ хийсэн ба уг шинжилгээгээр нь эдгээр хувьсагчид нь статистик ач холбогдолтой макро эдийн засгийн үзүүлэлт болох нь нотлогдсон.

- Эрдэнэс Монгол Бонд

Банк нь өөрийн сайтаар олон нийтэд нийтэлдэг нийт уул уурхайн зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн хувь болон макро эдийн засгийн үзүүлэлт дээр үндэслэн ирээдүйн мэдээлэлд суурилсан ЧМ-ыг тооцсон:

- Улирлын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (2 улирлаар хоцорсон)
- Нийт уул уурхайн зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн хувь (1 улирлаар хоцорсон)

37. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА-ын загварын ирээдүйн мэдээллийн тохируулга (үргэлжлэл)

Банк сүүлийн 10 жилийн макро эдийн засгийн хувьсагч болон нийт уул уурхайн зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн түүхэн хувь дээр шугаман регрессийн шинжилгээ хийсэн ба уг шинжилгээгээр нь эдгээр хувьсагчид нь статистик ач холбогдолтой макро эдийн засгийн үзүүлэлт болох нь нотлогдсон.

Эдгээр тохируулгын хүчин зүйлс болон тохируулагдсан ЧМ хувиуд нь ирээдүйн эдийн засгийн өсөлтийн талаар сайн төсөөлөл өгч чадах тул ЗҮЦХА загварын суурь төсөөлөл гэж үзсэн. Хамгийн сайн болон хамгийн муу төсөөллүүдийг тухайн загвараар таамагласан чанаргүйдлийн хувь дахь түүхэн тохируулагч хүчин зүйлүүдийг үндэслэн тооцсон ба тохируулагч хүчин зүйлийн тархалтыг тодорхой тоонуудаар хэмжсэн.

Өөр өөр эдийн засгийн хувилбар дахь ЗҮЦХА-г тухайн төсөөлөлд хамаарах ЧМ хувьд үндэслэн тооцсон ба эцсийн ЗҮЦХА нь өгөгдсөн гурван төсөөллийн ач холбогдлын хувиар жигнэж тооцогдоно. Үүнд: хамгийн сайн болон хамгийн муу төсөөлөлд тус бүр 30% ба суурь төсөөлөлд 40% ач холбогдол өгсөн.

Эдийн засгийн хувилбарууд болон түүний тохируулагч итгэлцүүрийг ашиглан гарсан ЗҮЦХА-н үр дүнг дор харуулав. Бусад эдийн засгийн хувьсагчууд нь нөлөө хожуу ордог хувьсагчууд тул бодит статистикийг мэдээллийг ашиглав.

2020 оны 12-р сарын 31	ЗҮЦХА хувилбар	Ач холбогдол	2021 оны
			Төсөөлөл
Түлхүүр үзүүлэлтүүд			
ДНБ-ий өсөлтийн %	Хамгийн сайн	30%	8.3%
	Суурь	40%	6.4%
	Хамгийн муу	30%	4.5%
Ажилгүйдлийн түвшин	Бүх хувилбарт	100%	10.8%

Дараах хүснэгтэд бие даасан хувьсагчид болон түүхэн ЧМ-ын шугаман регрессийн загварын үр дүнд гарсан ирээдүйн тохируулга болон ЗҮЦХА-ын загварын эдийн засгийн хувилбар бүрт ашигласан ЧМ-ыг харуулав.

ЧМ суурь:	Дотоодын банкуудад олгосон зээл		Барьцаат зээл		ИЗББ* Ипотекийн чанаргүй зээлийн %		ТХББ** Орон сууцны чанаргүй зээлийн %		Эрдэнэс бонд Уул уурхайн чанаргүй зээлийн %	
	Стандарт энд		Пүүрс ЧМ							
	Үржүүлэгч	ЧМ	Үржүүлэгч	ЧМ	Үржүүлэгч	ЧМ	Үржүүлэгч	ЧМ	Үржүүлэгч	ЧМ
Хамгийн сайн (30%)	0.52	2.76%	0.50	12.39%	1.33	1.95%	1.33	3.90%	0.88	11.55%
Суурь (40%)	0.60	3.19%	0.57	14.12%	1.34	1.96%	1.34	3.93%	0.89	11.68%
Хамгийн муу (30%)	0.67	3.56%	0.63	15.61%	1.35	1.98%	1.35	3.96%	0.91	11.94%

*Ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд

**Түрээсийн орлогоор баталгаажсан бонд

Эдийн засгийн хувилбарууд болон түүний тохируулагч итгэлцүүрийг ашиглан гарсан ЗҮЦХА-ын сангийн үр дүнг дор харуулав.

2020 оны 12-р сарын 31	Гадаадын санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө		Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт		Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл		Засгийн газрын үнэт цаас	Дотоодын банкуудад олгосон зээл		Бусад санхүүгийн хөрөнгө
	(Тод.17)	(Тод.19)	(Тод.21)	(Тод.25)	(Тод.18)	(Тод.26)				
Сая.тогроогоор										
Хамгийн сайн (30%)	509	11,351	4	1,187	4,934	19,886				
Суурь (40%)	679	15,134	5	1,583	6,578	26,515				
Хамгийн муу (30%)	509	11,351	4	1,187	4,934	19,886				
Нийт ЗҮЦХА	1,698	37,835	13	3,958	16,445	66,288				
2019 оны 12-р сарын 31										
Хамгийн сайн (30%)	–	1,474	16	–	2,090	5,605				
Суурь (40%)	11	2,706	30	323	3,106	7,478				
Хамгийн муу (30%)	–	2,527	28	–	2,570	5,613				
Нийт ЗҮЦХА	11	6,707	74	323	7,766	18,696				

37. Эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА -ын загварын ирээдүйн мэдээллийн тохируулга (үргэлжлэл)

Удирдлага нь гадаадын байгууллагуудад эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө буюу гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, гадаадын байгууллагуудын өрийн үнэт цаасаарх хөрөнгө оруулалт зэрэгт ЗҮЦХА тооцохдоо Блумберг терминалын Чанаргүйдэх Магадлалын Үнэлгээний судалгааг ашигласан ба үүнд зээлдэгч талын зээлийн үнэлгээ нь ирээдүйн мэдээллээр тохируулагдсан гэж таамагласан. Үүний дагуу ЗҮЦ12сХА-г эдийн засгийн хувилбар бүрт өгөгдсөн чанаргүйдэх магадлалаар тооцоолсон. 2019 онд ЗҮЦ12сХА-г тооцохдоо Банк хамгийн шилдэг нэг хувилбарыг ашигласан.

37.3 Зах зээлийн эрсдэл

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн хэрэглүүрүүдийн бодит үнэ цэнэ эсвэл ирээдүйн орж ирэх мөнгөн урсгалын дүн нь зах зээлийн хувьсагчууд болох хүү болон валютын хөрвүүлгээс шалтгаалан хэлбэлзэх эрсдэлийг хэлнэ. Зах зээлийн болон эргэн төлөгдөх чадварын эрсдэлийг тодорхойлохдоо удирдлагын гол анхаардаг зүйлийн нэг нь гадаадын байгууллагуудад төлөх өр төлбөр болон импортын бүтцэд зөрүүг тодорхойлох явдал юм. Банк энэхүү эрсдэлийг мэдрэмтгий байдлын шинжилгээг ашиглан удирдаж хянадаг. Гадаад валютын төвлөрлийг эс тооцвол Банкинд зах зээлтэй холбоотой өөр ноцтой зах зээлийн эрсдэл байхгүй байна. Одоогоор Банк нь үнийн бусад эрсдэлд онцгой байдлаар өртөөгүй болно.

37.4 Ханшийн эрсдэл

Ханшийн эрсдэл нь санхүүгийн хэрэгслийн үнэ цэнэ нь валютын ханшийн хэлбэлзлээс үүдэн өөрчлөгдөж байх эрсдэлийг хэлнэ. Ханшийн эрсдэлийг гадаад валютын багцыг төрөлжүүлэх замаар удирдаж болох ба дараах параметруудээр тодорхойлно:

- Гадаад валютын нөөцийн удирдлага
- Гадаад валютын нөөц болон гадаад валютаар илэрхийлэгдэх урт ба богинно хугацаат хөрөнгө оруулалтын багцад эзлэх тухайн гадаад валютын хамгийн их байх хэмжээ

Гадаад валютын нөөцийг бүрдүүлэх валютын бүтцийг Захирлуудын зөвлөлөөс жил бүр баталдаг. Дараах хүснэгтэд тайлант хугацааны эцэст гадаад валютын болон ЗТЭ-ийн ханшийн төгрөгтэй харьцах харьцангуй боломжит өөрчлөлтөд (бусад бүх хувьсагчид тогтмол байхад) ашиг, алдагдал болон өөрийн хөрөнгөд үзүүлэх мэдрэмтгий байдлыг харуулсан. Хүснэгт дэх сөрөг утгатай дүнгүүд нь ашиг, алдагдал дахь болзошгүй цэвэр бууралтыг илэрхийлэх ба эерэг утгатай дүнгүүд нь боломжит цэвэр өсөлтийг илэрхийлнэ.

Ханш	2020			2019		
	Валютын ханшийн өөрчлөлт %	Ашиг/алдагдал дахь нөлөө сая.төг	Өмч дахь нөлөө сая.төг	Валютын ханшийн өөрчлөлт %	Ашиг/алдагдал дахь нөлөө сая.төг	Өмч дахь нөлөө сая.төг
Ам.доллар	+10	744,093	(108,249)	+10	365,132	(251,478)
Юань	+10	(479,091)	-	+10	(422,174)	-
Евро	+10	(16,504)	-	+10	(1,861)	-
ЗТЭ	+10	(71,512)	-	+10	(65,299)	-
Бусад	+10	157,758	-	+10	328,872	-

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.4 Ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Доорх хүснэгт нь 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх ханшийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц өртөж буй санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг валют болон ЗТЭ-ээр илэрхийлэн харуулж байна.

2020 оны 12-р сарын 31	Төгрөг сая.төг	Ам.доллар сая.төг	Юань сая.төг	Евро сая.төг	ЗТЭ сая.төг	Бусад сая.төг	Нийт сая.төг
Бэлэн мөнгө	47	164,131	17,089	37,576	–	14,530	233,373
Гадаадын санхүүгийн байгууллага дахь хөрөнгө	–	3,225,376	583,672	98,224	131,503	478,617	4,517,392
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	460,576	738	–	–	–	–	461,314
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	2,924,909	2,306,627	43,593	–	–	–	5,275,129
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	–	–	–	6,595	–	–	6,595
Урвуу буцаан худалдан авах хэлиэл	422,693	4,393,375	–	–	–	–	4,816,068
Алт ба үнэт метал	–	–	–	–	–	1,405,887	1,405,887
Засгийн газрын үнэт цаас	227,407	–	–	–	–	–	227,407
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	373,490	–	–	–	–	–	373,490
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,409,122	10,090,247	644,354	142,395	131,503	1,899,034	17,316,655
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(991,470)	–	–	–	–	–	(991,470)
Төв банкны үнэт цаас	(7,952,438)	–	–	–	–	–	(7,952,438)
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	(888,930)	(479,219)	(9)	(94,288)	(646,516)	(23,063)	(2,132,025)
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	(1,355,604)	(2,156,843)	(103,018)	(213,149)	–	(42,783)	(3,871,397)
Гадаад өр төлбөр	(1,381)	(179)	(5,332,233)	–	(200,102)	(255,613)	(5,789,508)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(350,083)	(13,074)	–	–	–	–	(363,157)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(11,539,906)	(2,649,315)	(5,435,260)	(307,437)	(846,618)	(321,459)	(21,099,995)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	935,403	(1,082,485)	–	–	–	–	(147,082)
Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө/(өр төлбөр)	(6,195,381)	6,358,447	(4,790,906)	(165,042)	(715,115)	1,577,575	(3,930,422)

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.4 Ханшийн эрсдэл (үргэлжлэл)

2019 оны 12-р сарын 31	Төгрөг сая.төг	Ам.доллар сая.төг	Юань сая.төг	Евро сая.төг	ЗТЭ сая.төг	Бусад сая.төг	Нийт сая.төг
Бэлэн мөнгө	55	148,585	15,474	37,609	–	12,521	214,244
Гадаадын санхүүгийн байгууллага дахь хөрөнгө	–	3,212,079	595,213	102,239	135,171	413,806	4,458,508
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	441,856	772	–	290	–	–	442,918
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	2,423,299	1,414,097	35,746	–	–	–	3,873,142
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	5,139	–	–	6,595	–	–	11,734
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	553,993	2,700,444	–	–	–	–	3,254,437
Алт ба үнэт метал	–	–	–	–	–	3,057,529	3,057,529
Засгийн газрын үнэт цаас	134,028	–	–	–	–	–	134,028
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	473,590	–	–	–	–	–	473,590
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,031,960	7,475,977	646,433	146,733	135,171	3,483,856	15,920,130
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(897,417)	–	–	–	–	–	(897,417)
Төв банкны үнэт цаас	(4,629,293)	–	–	–	–	–	(4,629,293)
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	(808,763)	(754,991)	–	(20,075)	(604,211)	(13,545)	(2,201,585)
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	(2,496,041)	(3,088,642)	(82,688)	(138,671)	–	(232,662)	(6,038,704)
Гадаад өр төлбөр	(84)	(172)	(4,785,483)	–	(183,945)	–	(4,969,684)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(17,356)	(12,499)	–	–	–	–	(29,855)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(8,848,954)	(3,856,304)	(4,868,171)	(158,746)	(788,156)	(246,207)	(18,766,538)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	2,230,522	(2,514,784)	–	–	–	–	(284,262)
Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө/(өр төлбөр)	(2,586,472)	1,104,889	(4,221,738)	(12,013)	(652,985)	3,237,649	(3,130,670)

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

37.5 Хүүгийн түвшний эрсдэл

Хүүгийн түвшний хэлбэлзлээс ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгал эсвэл санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ өөрчлөгдөх эрсдэлийг хүүгийн түвшний эрсдэл гэнэ. Хүүгийн түвшний эрсдэлийг удирдах гол зорилго нь хөрөнгө оруулалт тус бүрээс эрсдэлийн хэмжээнээс хэтрүүлэхгүйгээр хөрөнгө оруулалтын бодлогын хүрээнд тогтвортой үр ашг хүртэх явдал юм.

Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийн ихэнх хувь нь тогтмол хүүгийн түвшинтэй эсвэл хүүгүй байгаа нь хүүгийн түвшний эрсдэлийг ихээхэн хэмжээгээр бууруулдаг. Стратегийн харьцуулсан үзүүлэлтийг тодорхойлох явцдаа, хүүгийн түвшний эрсдэлийг багасгах зорилгоор Банк гадаад валютын нөөцийн багцад хугацааг нь зааж өгдөг. Энэхүү хугацааны хэрэгжилтийг өдөр бүр хянадаг. Хөрөнгө оруулалтын хугацаа нь хөндлөн шинжилгээний аргаар тодорхойлогдоно. Хөрөнгө оруулалтын хугацааг 1 жилээр, хамгийн бага үр өгөөжийн түвшинг сөрөг үр өгөөжөөр (1 жилийн хугацаанд үр өгөөжийн өөрчлөлт сөрөг бол), сөрөг үр өгөөжийн хүлээн зөвшөөрөх боломж 5 хувиас ихгүй байхаар өөрийн эрсдэлийн түвшинг тодорхойлж, ирээдүйн өгөөжийг таамаглах аргаар зохистой хугацааг тооцдог.

Дараах хүснэгтэд Банкны хүүгийн түвшний эрсдэлийн байдлыг харуулжээ. Энэ хүснэгтэд Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг дансны үлдэгдэл дүнгээр, мөн гэрээнд заасан хүүгийн түвшин өөрчлөгдсөн буюу зээлийн хугацаа дуусгавар болсон өдрүүдийн аль түрүүнд болсноор ангилан үзүүлсэн байна:

Дараах хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүүг хувьсах хувь хэмжээгээр хуримтлуулдаг: ЗТЭ (Тодруулга 17), ЗТЭ-ийн хуваарилалт, банк болон Хятадын Ардын банкнаас авсан зээлүүд (Тодруулга 32). Хэрэв 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар бусад бүх хувьсагчийн хувьд тогтмол хүүгийн түвшин 100 суурь нэгжээр бага/өндөр байвал тухайн жилийн алдагдлын хэмжээ (Хятадын ардын банкнаас авсан хувьсагч хүүтэй зээл болон “Эм Ю Эф Жи Банк”-аас авсан зээлийн хүүгийн өр төлбөр бага байсны үр дүнд) 68,325 сая төгрөг (2019 онд 37,991 сая төгрөг)-өөр бага/өндөр байх байсан.

Банкны актив хөрөнгө болон өр төлбөрийн дийлэнх хэсэг нь тогтмол хүүтэй эсвэл хүүгүй бөгөөд Банк нь хувьсагч хүүтэй материаллаг актив хөрөнгө болон өр төлбөр байхгүй тул 2020 оны хүүгийн түвшний эрсдэлийн нөлөөлөл их биш гэж Банкны удирдлагууд үзсэн. Банк өөрийн санхүүгийн хэрэгслийн хүүгийн түвшинг хянаж байдаг. Доорх хүснэгтэд харгалзах тайлант өдрөөрх хүүгийн түвшинг удирдлагын тайланд үндэслэн нэгтгэсэн. Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй үнэт цааснуудын хувьд хүүгийн түвшин нь тайлант өдрийн байдлаар дуусгавар өдөр хүртэлх хугацааны өгөөжийн зах зээл дээрх түвшинг илэрхийлнэ.

Доорх хүснэгт нь 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх Банкны санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүүгийн мэдээллийг харуулж байна.

Жилийн хүү	2020				2019				
	Ам. Төгрөг	Ам. доллар	Юань	Бусад	Ам. Төгрөг	Ам. доллар	Евро	Юань	Бусад
Хөрөнгө									
Гадаадын санхүүгийн	-	0.25%	2.50%	0.01%	-	1.75%	-	2.81%	0.70%
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө	-	1.00%	2.38%	-	-	1.90%	-	3.60%	-
Урвуу буцаан худалдан авах	7.00%	-	-	-	12.36%	2.20%	-	-	-
Засгийн газрын үнэт цаас	1.00%	-	-	-	1.00%	-	-	-	-
Дотоодын банкуудад олгосон	5.50%	0.75%	-	-	4.33%	0.75%	1.25%	-	-
Өр төлбөр									
Төв банкны үнэт цаас	6.75%	-	-	-	11.06%	-	-	-	-
Засгийн газрын харилцах,	3.50%	2.57%	-	1.08%	-	2.53%	0.75%	-	1.00%
Дотоодын банкуудын	5.00%	0.19%	-	-	9.00%	1.78%	-	-	-
Гадаад өр төлбөр	-	-	4.87%	2.50%	-	-	-	5.08%	-

Хүснэгт дэх “-” тэмдэг нь Банк харгалзах валютаар, харгалзах хөрөнгө, өр төлбөргүйг илтгэнэ

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

Газар зүйн эрсдэлийн төвлөрөл. 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн газар зүйн төвлөрлийг доорх хүснэгтээр харуулав:

2020	Монгол сая.тог	ЭЗХАБ-ын сая.тог	ОУВС сая.тог	ЭЗХАБ-ын сая.тог	Нийт сая.тог
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	233,373	-	-	-	233,373
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад	-	3,802,217	131,503	583,672	4,517,392
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	461,314	-	-	-	461,314
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	2,924,909	2,306,627	-	43,593	5,275,129
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	6,595	-	-	-	6,595
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	422,693	4,393,375	-	-	4,816,068
Алт ба үнэт металл	-	1,405,887	-	-	1,405,887
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	156,419	-	-	-	156,419
Засгийн газрын үнэт цаас	227,407	-	-	-	227,407
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	373,490	-	-	-	373,490
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,806,196	11,908,106	131,503	627,265	17,473,074
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(991,470)	-	-	-	(991,470)
Төв банкны үнэт цаас	(7,952,438)	-	-	-	(7,952,438)
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	(2,132,025)	-	-	-	(2,132,025)
Банкуудын харилцах, хадгаламж	(3,871,397)	-	-	-	(3,871,397)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(303,501)	-	-	-	(303,501)
Гадаад өр төлбөр	-	(257,173)	(200,102)	(5,332,233)	(5,789,508)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(363,157)	-	-	-	(363,157)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(15,613,988)	(257,173)	(200,102)	(5,332,233)	(21,403,496)
Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө/(өр төлбөр)	(10,807,788)	11,650,933	(68,599)	(4,704,968)	(3,930,422)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг	(35,898)	-	-	(6,000,000)	(6,035,898)
2019					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	214,244	-	-	-	214,244
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад	-	3,728,124	135,171	595,213	4,458,508
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	442,918	-	-	-	442,918
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	2,423,299	1,414,097	-	35,746	3,873,142
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	5,201	6,533	-	-	11,734
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	553,993	2,700,444	-	-	3,254,437
Алт ба үнэт металл	-	3,057,529	-	-	3,057,529
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	260,778	-	-	-	260,778
Засгийн газрын үнэт цаас	134,028	-	-	-	134,028
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	473,590	-	-	-	473,590
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,508,051	10,906,727	135,171	630,959	16,180,908
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(897,417)	-	-	-	(897,417)
Төв банкны үнэт цаас	(4,629,293)	-	-	-	(4,629,293)
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	(2,201,585)	-	-	-	(2,201,585)
Банкуудын харилцах, хадгаламж	(6,038,704)	-	-	-	(6,038,704)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(545,040)	-	-	-	(545,040)
Гадаад өр төлбөр	-	(256)	(183,945)	(4,785,483)	(4,969,684)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(29,855)	-	-	-	(29,855)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(14,341,894)	(256)	(183,945)	(4,785,483)	(19,311,578)
Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө/(өр төлбөр)	(9,833,843)	10,906,471	(48,774)	(4,154,524)	(3,130,670)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг	(77,387)	-	-	(5,400,000)	(5,477,387)

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

Бусад эрсдэлийн төвлөрөл. Банкны удирдлага дээр дурдсан харилцагчдын хязгаар бүрт зээлдэгчдийн талаарх тайлан мэдээллийг авах замаар зээлийн эрсдэлийн төвлөрлийг судалж, хяналт тавьдаг. 2020 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкнид нийм төрлийн томоохон эрсдэлийн төвлөрөл байхгүй байна.

Төлбөрийн чадварын эрсдэл Санхүүгийн хэвийн болон хүнд нөхцөл байдалд өөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Гадаад валютын хөрвөх чадварын эрсдэл нь Банкнид учирдаг хамгийн гол эрсдэлүүдийн нэг юм. Импортоос ихээхэн хамааралтай, Засгийн газрын гадаад өрийг байнга төлж байх шаардлагатай, дотоодын зах зээл дээрх валютын эрэлт, нийлүүлэлт байнга хэлбэлзэж байдаг нөхцөл байдлын үед төлбөрийн чадвар нь гадаад валютын нөөцийн удирдлагын авч үзэх ёстой чухал асуудал юм. Төлбөрийн чадварыг удирдахын тулд Банк гадаад валютын нөөцийн багцыг хоёр дэд багцад хуваадаг. Үүнд:

- **Богино хугацаат хөрөнгө оруулалтын багц** (бэлэн мөнгөний удирдлага эсвэл төлбөрийн чадварын багц орно): Энэ багцыг зээлийн өр төлөх, валютын зах зээлийн үйл ажиллагааг тогтвортой болгох зорилгоор ашигладаг. Уг багц бэлэн мөнгө, овернайт ба хугацаагүй хадгаламжаас бүрдэнэ. Энэхүү багц нь мөн хугацаат хадгаламжид, өндөр төлбөрийн чадвар (эргэн төлөгдөх чадвар) бүхий мөнгөний зах зээлийн хэрэгсэлд долоо хоногос 12 сар хүртэлх дуусах хугацаа бүхий үнэт цаасанд болон мөнгөжсөн алтанд хөрөнгө оруулалт болон хийгддэг байна.
- **Урт хугацаат хөрөнгө оруулалтын багц:** Энэ багцын хөрөнгө оруулалтад дунд болон урт хугацааны, өндөр төлбөрийн чадвар бүхий Засгийн газрын бонд, үнэт цаас зэрэг санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд багтдаг.

Хөрөнгө оруулалтын хороо гадаад валютын багцын хязгаарыг санал болгодог. Төлбөрийн чадварын эрсдэлийг бууруулахын тулд Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагын журмын дагуу дараах хөрөнгийн бүтцийг дагаж мөрддөг:

- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийг богино хугацаат (1 жил хүртэлх) хөрөнгө болгон харилцах данс болон валютаар илэрхийлэгдсэн бэлэн мөнгө хэлбэрээр байршуулах;
- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийг богино хугацаат (1 жил хүртэлх) хөрөнгө болгон 6 сар хүртэлх хугацаатай хадгаламжийн хэлбэрээр байршуулах.

Гадаад арилжааны алдагдлын хязгаар 400,000 ам.доллар, арилжааны нэгжийн хязгаар 100,000 ам.доллар байх бөгөөд нэг удаагийн арилжааны хязгаар 50,000 ам.доллар байна.

Дараах хүснэгтэд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг гэрээнд заасан дуусах хугацаагаар нь харуулсан. Дуусгавар хугацааны тайланд тусгасан дүнгүүд нь санхүүгийн түрээсийн баталгаа (ирээдүйн санхүүгийн төлбөрийг хасахаас өмнөх), нийт зээлийн үүрэг, нийт санхүүгийн түрээсийн үүрэг зэргийг хамруулсан гэрээнд заасан, хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ болно. Санхүүгийн байдлын тайланд дүнгүүд нь хямдруулсан мөнгөн гүйлгээн дээр үндэслэсэн байх тул хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ нь тайланд тусгасан дүнгээс зөрүүтэй байна. Дуусах хугацааны шинжилгээний зорилгоор үүсмэл санхүүгийн хөрөнгийг холимог санхүүгийн хэрэгслүүдээс салгахгүй.

Аккредитивийг дэмжихэд шаардагдах төлбөрийн чадварын хэмжээ нь дуусах хугацааны шинжилгээнд харуулсан өр төлбөрийн хариуцлагын хэмжээнээс бага юм. Учир нь Банк гуравдагч талыг эдгээр гэрээн дээр үндэслэн хөрөнгө татна гэж үздэггүй байна. Доорх дуусгавар хугацааны шинжилгээний хүснэгт дэх одоогийн нийт гэрээнд үндэслэсэн өр төлбөрийн хэмжээ нь ирээдүйд шаардлагатай мөнгөний хэмжээг илэрхийлэхгүй. Учир нь ихэнх энэ төрлийн гэрээт өр төлбөр нь ямар нэгэн санхүүжилтгүйгээр хугацаа нь дуусах буюу цуцлагддаг.

Өр төлбөрийн дүн тодорхой заагаагүй тохиолдолд тодруулсан дүнг тайлант хугацааны эцсээрх нөхцөл байдлын үндсэн дээр тодорхойлно. Гадаад валютаар хийсэн төлбөрийг тайлант хугацааны эцсийн спот ханшаар шилжүүлэн тооцно.

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийн гэрээгээрх дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав.

2020	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая.төг	1-6 сар сая.төг	6-12 сар сая.төг	12 сараас дээш сая.төг	Нийт сая.төг
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	991,470	–	–	–	991,470
Төв банкны үнэт цаас	7,777,935	–	266,799	–	8,044,734
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	1,483,042	1,339	–	685,731	2,170,112
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	3,871,477	–	–	–	3,871,477
Гадаад өр төлбөр	300,636	214,249	5,435,870	–	5,950,755
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	363,157	–	–	–	363,157
<i>Нийт төлөгдсөн своп болон форвард:</i>					
- орох урсгал	(19,153)	(188,867)	(124,978)	(749,486)	(1,082,485)
- гарах урсгал	12,751	179,781	96,025	646,846	935,403
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг -ХАБ-тай байгуулсан хэлэлцээрийн ашинглагдагүй санхүүжилт	6,000,000	–	–	–	6,000,000
-Бусад болзошгүй өр төлбөр	35,898	–	–	–	35,898
Санхүүгийн үүрэг харнуцлагын хүрээнд толж болзошгүй өр төлбөрүүд	20,817,212	206,502	5,673,716	583,091	27,280,521
2019					
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	897,417	–	–	–	897,417
Төв банкны үнэт цаас	4,278,866	380,783	5,285	–	4,664,934
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	1,558,247	997	5,952	637,223	2,202,419
Дотоодын банкуудын харилцах, хадгаламж	5,623,492	416,565	–	–	6,040,057
Гадаад өр төлбөр	184,201	92,043	4,843,866	–	5,120,110
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	29,855	–	–	–	29,855
<i>Нийт төлөгдсөн своп болон форвард:</i>					
- орох урсгал	40,857	1,009,778	97,940	1,081,947	2,230,522
- гарах урсгал	(50,882)	(1,461,462)	(128,949)	(873,491)	(2,514,784)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг -ХАБ-тай байгуулсан хэлэлцээрийн ашинглагдагүй санхүүжилт	5,400,000	–	–	–	5,400,000
-Бусад болзошгүй өр төлбөр	77,387	–	–	–	77,387
Санхүүгийн үүрэг харнуцлагын хүрээнд толж болзошгүй өр төлбөрүүд	18,039,440	438,704	4,824,094	845,679	24,147,917

37. Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Дотоодын банкуудын хадгаламж болон засгийн газрын байгууллагуудад өгөх өр төлбөрүүдийн ихэнх хэсэг нь Банкны үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх тогтвортой эх үүсвэр болон үндсэн хадгаламжийг илэрхийлж байна. Үүнтэй адилаар Банк хэдийгээр гэрээний дагуу төлбөр хийх хугацааг хойшлуулах эрхгүй боловч гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө, мөн санхүүжилтийн тогтвортой эх үүсвэрийг илэрхийлж байна. Хүлээгдэж буй дуусгавар хугацааны шинжилгээг доорх хүснэгтээс харна уу.

Банк нь хөрвөх чадварыг удирдах өр төлбөрүүдийн гэрээгээрх хямдруулаагүй дуусгавар хугацаанд суурилдаг шинжилгээг ашигладаггүй. Үүний оронд Банк санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн дансны үнийн хүлээгдэж буй дуусгавар хугацааг болон үүнээс үүдэх тооцоолсон хөрвөх чадварын заагийг хянадаг. Доорх хүснэгтэд санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүлээгдэж буй дуусгавар хугацааны шинжилгээг харуулав.

Санхүүгийн өр төлбөрийн хүлээгдэж буй дуусгавар хугацаа нь банкинд байршуулсан их хэмжээний хадгаламж (ихэвчлэн төрийн байгууллагууд болон дотоодын банкуудаас байршуулсан) болон гүйлгээн дэх бэлэн мөнгөнөөс шалтгаалаад гэрээний дуусгавар хугацаанаасаа өөр байж болно. Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөх шаардлага гарахад борлуулахад бэлэн байдаг санхүүгийн хөрөнгө нь борлуулагдахаар хүлээгдэж буй өдөртөө үндэслэн дуусгавар хугацааны шинжилгээнд хамрагдана. Үнэ цэнийн бууралттай зээл нь ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалынхаа цаг хугацаанд тулгуурлах ба үнэ цэнийн бууралтын сангийн дүнгээр дансны үнийг цэвэршүүлсэн дүнгээр илэрхийлэгддэг.

Санхүүгийн хэрэгслийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая.тог	1-6 сар сая.тог	6-12 сар сая.тог	12 сараас дээш сая.тог	Нийт сая.тог
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	233,373	-	-	-	233,373
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	4,517,392	-	-	-	4,517,392
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	1,981,989	65,429	108,089	3,119,622	5,275,129
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	-	-	-	6,595	6,595
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	4,522,516	-	62,314	231,238	4,816,068
Алт ба үнэт метал	1,405,887	-	-	-	1,405,887
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	90,559	-	65,860	156,419
Засгийн газрын үнэт цаас	-	-	-	227,407	227,407
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	443	966	51,378	408,527	461,314
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	72,978	97,736	20,833	181,943	373,490
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	12,734,578	254,690	242,614	4,241,192	17,473,074
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө	(991,470)	-	-	-	(991,470)
Төв банкны үнэт цаас	(7,777,935)	-	(174,503)	-	(7,952,438)
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	(1,452,764)	(1,337)	-	(677,924)	(2,132,025)
Банкуудын харилцах, хадгаламж	(3,871,397)	-	-	-	(3,871,397)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(6,403)	(99,645)	(28,953)	(168,500)	(303,501)
Гадаад өр төлбөр	(300,636)	(212,760)	(5,276,112)	-	(5,789,508)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(363,157)	-	-	-	(363,157)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(14,763,762)	(356,294)	(5,437,016)	(846,424)	(21,403,496)
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(2,029,184)	(101,604)	(5,194,402)	3,394,768	(3,930,422)

МОНГОЛБАНК
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2020 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

37. Санхүүгийн эрдэлийн удирдлага (үргэлжлэл)

Төлбөрийн чадварын эрдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

	Хугацаагүй ба 1 сараас бага сая.төг	1-6 сар сая.төг	6-12 сар сая.төг	12 сараас дээш сая.төг	Нийт сая.төг
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	214,244	-	-	-	214,244
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	3,478,178	980,330	-	-	4,458,508
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	1,010,064	32,789	106,841	2,723,448	3,873,142
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт	-	-	-	11,734	11,734
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	2,700,444	494,481	-	59,512	3,254,437
Алт ба үнэт метал	3,057,529	-	-	-	3,057,529
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	-	40	260,738	260,778
Засгийн газрын үнэт цаас	-	-	-	134,028	134,028
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	443	966	51,378	390,131	442,918
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	50,006	57,775	97,500	268,309	473,590
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	10,510,908	1,566,341	255,759	3,847,900	16,180,908
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө	(897,417)	-	-	-	(897,417)
Төв банкны үнэт цаас	(4,254,293)	(370,000)	(5,000)	-	(4,629,293)
Засгийн газрын харилцах, хадгаламж	(1,558,247)	(981)	(5,823)	(636,534)	(2,201,585)
Банкуудын харилцах, хадгаламж	(5,623,208)	(415,496)	-	-	(6,038,704)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(10,025)	(451,684)	(31,049)	(52,282)	(545,040)
Гадаад өр төлбөр	(184,201)	(92,043)	(4,693,440)	-	(4,969,684)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(29,855)	-	-	-	(29,855)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(12,557,246)	(1,330,204)	(4,735,312)	(688,816)	(19,311,578)
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(2,046,338)	236,137	(4,479,553)	3,159,084	(3,130,670)

38. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт

Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэгслийн хувьд бодит үнэ цэнийн шатлалын түвшингээр дараах бүлгүүдэд хувааж авч үздэг.

- 1-р түвшин: Хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй (залруулаагүй), идэвхитэй зах зээл дээрх үнэ;
- 2 дугаар түвшин: Бүртгэсэн бодит үнэ цэнэд томоохон нөлөө үзүүлэх бүх өгөгдлүүдийг нь шууд болон шууд бусаар ажиглах боломжтой бусад техникүүд;
- 3 дугаар түвшин: Бүртгэлд бүртгэгдсэн бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг, зах зээл дээр ажиглагддаг мэдээлэл ашигладаггүй аргачлалууд;

Удирдлага бодит үнэ цэнийн шатлалыг ашиглан санхүүгийн хэрэглүүрийг ангилахдаа өөрсдийн үнэлэмжийг хэрэглэдэг. Хэрэв бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд томоохон залруулга хэрэгтэй ажиглагдахуйц өгөгдлүүд хэрэгтэй бол 3 дугаар түвшингээр тооцоолдог. Үнэлгээнд оролцож буй өгөгдлүүдийн нөлөөг нийт дүнд эзлэх хэмжээгээр үнэлдэг.

Түвшин 1, 2 болон 3 хоорондын шилжилт

Бодит үнэ цэнээр бүртгэгддэг хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ бодит үнэ цэнийн шатлалын түвшин хооронд шилжилт хөдөлгөөн гараагүй байна.

38. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнэ болон бодит үнэ цэнийн түвшинг тодорхойлох

Бодит үнэ цэнэ гэдэг нь дампуурсан болон албадан борлуулахад хүрсэн этгээдээс бусад аливаа сонирхож буй талуудын хооронд, санхүүгийн хэрэглүүрийг зах зээл дээр арилжаалах дүн юм. Зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэгслийн хувьд бодит үнэ цэнийг нь тохиромжтой үнэлгээний аргуудыг ашиглан тодорхойлно.

Дараах хүснэгтэд 2020 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэглүүрийг бодит үнэ цэнийн түвшнээр нь ангилан үзүүлэв.

2020 оны 12-р сарын 31	Түвшин 1 сая.тог	Түвшин 2 сая.тог	Түвшин 3 сая.тог	Нийт сая.тог
Хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр				
Санхүүгийн хөрөнгө				
-РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгүүд	930,566	-	-	930,566
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкны бонд	898,352	-	-	898,352
-АНУ-ын Засгийн газрын бонд	326,604	-	-	326,604
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкинд оруулсан хөрөнгө оруулалт	146,569	-	-	146,569
-КФВ бонд	30,554	-	-	30,554
-Европын хөрөнгө оруулалтын банкны бонд	17,575	-	-	17,575
-Бусад өмчийн хөрөнгө оруулалт	-	-	6,595	6,595
-Алт, үнэт металл	1,405,887	-	-	1,405,887
-Засгийн газрын үнэт цаас	-	227,407	-	227,407
-Өрийн бичгийн авлага	-	-	282,545	282,545
Санхүүгийн бус хөрөнгүүд				
-Барилга	-	-	89,745	89,745
-Эрдэнэсийн сан	-	-	1,071,665	1,071,665
Нийт бодит үнэ цэнээр хэмжигддэг хөрөнгүүд	3,756,107	227,407	1,450,550	5,434,064

Бодит үнэ цэнээр бүртгэгддэг өр төлбөрүүд				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр, хөрөнгө	-	-	156,419	156,419
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр, өр төлбөр	-	-	(303,501)	(303,501)

2019 оны 12-р сарын 31	Түвшин 1 сая.тог	Түвшин 2 сая.тог	Түвшин 3 сая.тог	Нийт сая.тог
Хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр				
Санхүүгийн хөрөнгө				
РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгүүд	870,831	-	-	870,831
АНУ-ын Засгийн газрын бонд	327,866	-	-	327,866
ОУСБХБ-ны хөрөнгө оруулалт	136,676	-	-	136,676
Хятадын засгийн газрын бонд	35,746	-	-	35,746
КФВ бонд	67,814	-	-	67,814
Европын хөрөнгө оруулалтын банкны бонд	10,910	-	-	10,910
МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	5,139	-	-	5,139
Алт, үнэт металл	3,057,529	-	-	3,057,529
Засгийн газрын үнэт цаас	-	134,028	-	134,028
Өрийн бичгийн авлага	-	-	394,621	394,621
Санхүүгийн бус хөрөнгүүд				
Барилга	-	-	43,771	43,771
Эрдэнэсийн сан	-	-	1,068,860	1,068,860
Нийт бодит үнэ цэнээр хэмжигддэг хөрөнгүүд	4,512,511	-	1,507,252	6,153,791

Бодит үнэ цэнээр бүртгэгддэг өр төлбөрүүд				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр, хөрөнгө	-	-	260,778	260,778
Санхүүгийн үүсмэл хэрэглүүр, өр төлбөр	-	-	(545,040)	(545,040)

38. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт (үргэлжлэл)

2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хэмжсэн үнэлгээний аргачлал болон Түвшин 2-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан өгөгдлүүдийн тодорхойлолтыг доорх хүснэгтэд харуулав:

	Бодит үнэ цэнэ 2020 сая.тог	Бодит үнэ цэнэ 2019 сая.тог	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан өгөгдлүүд
Хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр Санхүүгийн хөрөнгө				
-Засгийн газрын үнэт цаас	227,407	134,028	Хямдруулсан мөнгөн урсгал	Хямдруулсан хүүгээр бодлогын хүү
2020 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хэмжсэн үнэлгээний аргачлал болон Түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан өгөгдлүүдийн тодорхойлолтыг доорх хүснэгтэд харуулав:				
Хөрөнгө, бодит үнэ цэнээр Санхүүгийн хөрөнгө				
-Санхүүгийн хэрэгсэл	үүсмэл 156,419	260,778	Хямдруулсан мөнгөн урсгал	Z-тархалт, ЛИБОР 6 сар, Репо хүү/(бодлогын хүү), GAP загвараар тооцсон форвард ханш
-Өрийн бичгийн авлага	281,754	394,621	Хямдруулсан мөнгөн урсгал	Өрийн бичиг гаргагчийн аудитлагдсан санхүүгийн тайлан, зах зээлийн хүү (бодлогын хүү+зээлдэгчийн эрсдэл %) болон эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу мөнгөн урсгалын тооцоолол
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
-Барилга	89,745	43,771	Зах зээлийн болон өртгийн арга	Харьцуулах боломжтой зах зээлийн үнэ болон хөндлөнгийн үнэлгээний компанийн дотоод хайлтын мэдээлэл
-Эрдэнэсийн сан	1,071,665	1,068,860	Зах зээлийн болон өртгийн арга	Харьцуулах боломжтой зах зээлийн үнэ болон хөндлөнгийн үнэлгээний компанийн дотоод хайлтын мэдээлэл
Өр төлбөр, бодит үнэ цэнээр Санхүүгийн өр төлбөр				
-Санхүүгийн хэрэгсэл	үүсмэл -303,501	-545,040	Хямдруулсан мөнгөн урсгал	Z-тархалт, ЛИБОР 6 сар, Репо хүү/(бодлогын хүү), GAP загвараар тооцсон форвард ханш
Түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилт хийсэн нийт хөрөнгө	1,296,082	1,222,990		

38. Бодит үнэ цэнийн хэмжилт (үргэлжлэл)

Үл ажиглагдахуйц өгөгдлийн өөрчлөлтийн хувьд бодит үнэ цэнийн мэдрэмтгий байдлын шинжилгээ

Доорх хүснэгтэд үл ажиглагдахуйц өгөгдлийг мэдэгдэхүйц өөрчлөгдөх үед 2020 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн үнэлэх боломжит хувилбаруудыг харуулав. Өөрчлөлтүүд нь Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тусгагдана. Мэдрэмтгий байдлын хэмжээг бодит үнэ цэнэ хэмжих аргачлалын хүрээнд аргачлалд ашиглах өгөгдлийг тохиромжтой хэмжээнд тохируулж тооцоолдог. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь харьцуулах боломжгүй ба тэнцүү хэмжээгээр өсч, буурахгүй. Учир нь аргачлалд ашигладаг өгөгдлүүд таатай болон таагүй өөрчлөлт бодит үнэ цэнэд харилцан адилгүй нөлөөлдөг.

Санхүүгийн хөрөнгө/ өр төлбөр	Үл ажиглагдахуйц өгөгдөл	Өөрчлөлтийн хувь	Бодит үнэ цэнийн мэдрэмтгий байдал	
			2020 сая.төг	2019 сая.төг
Санхүүгийн үүсмэл хөрөнгө	Ирээдүйн төг/ам долларын ханш	5%	(63,507)	(94,991)
		-5%	26,981	108,333
Санхүүгийн үүсмэл өр төлбөр	Ирээдүйн төг/ам долларын ханш	5%	(131,238)	(106,360)
		-5%	167,721	93,018
Өрийн бичгийн авлага	Хямдруулалтын хүүгийн түвшин	+100bps	(3,793)	(6,649)
		-100bps	1,124	3,545
Эрдэнэсийн сан	Зах зээлийн үнэ	10%	107,167	106,180
		-10%	(107,167)	(106,180)
Барилга	Зах зээлийн үнэ	20%	17,949	8,754
		-20%	(17,949)	(8,754)

Түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн тайлант жилийн хөдөлгөөнийг доор үзүүлэв.

Өрийн бичгийн авлага	2020	2019
	Сая.төг	Сая.төг
01-р сарын 01-ний өдрөөрх	394,621	748,656
Төлбөр тооцоо	(102,575)	(272,500)
Хуримтлагдсан хүү	18,206	6,989
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн алдагдал	(27,707)	(88,524)
12-р сарын 31-ний өдрөөрх	<u>282,545</u>	<u>394,621</u>
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл хэрэгсэл	2020	2019
	Сая.төг	Сая.төг
01-р сарын 01-ний өдрөөрх	(284,262)	(169,053)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит бус ашиг/(алдагдал) (Тодруулга 9)	138,813	(136,512)
Хүүний орлого, цэвэр (Тодруулга 6 болон 7)	138,271	93,932
Төлбөр тооцоо	(139,904)	(72,629)
12-р сарын 31-ний өдрөөрх	<u>(147,082)</u>	<u>(284,262)</u>

Барилга байгууламж болон эрдэнэсийн сангийн бодит үнэ цэнийн тайлант жилийн хөдөлгөөнийг Тодруулга 27 болон Тодруулга 23-с тус тус харна уу.

Бодит үнэ цэнээр хэмжигдээгүй санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр

Хөрвөх чадвар өндөртэй эсвэл богино хугацаат (нэг жилээс бага хугацаа) санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрийн 2019 болон 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх бодит үнэ цэнэ нь тэдгээрийн дансны цэвэр үнэтэй ойролцоо байна.

39. Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг төлнүүлэх нь

Хэмжилтийн зорилгоор СТОУС 9 “Санхүүгийн хэрэглүүр” нь санхүүгийн хөрөнгийг дараах ангилалд ангилдаг: (a) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар (БҮЦӨАА) хэмжих санхүүгийн хөрөнгө, (b) бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод (БҮЦӨБДО) хэмжих өрийн хэрэгсэл (c) бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод (БҮЦӨБДО) хэмжих өмчийн хэрэгсэл, (d) хорогдуулсан өртгөөрх (ХӨ) санхүүгийн хөрөнгө.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлаар (БҮЦӨАА) хэмжих санхүүгийн хөрөнгө нь 2 дэд ангилалтай: (1) Зайлшгүй ОЗБҮЦ-ээр хэмжих, (2) анх хүлээн зөвшөөрөхөд эсвэл дараа нь тодорхойлох хөрөнгө.

39. Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг толилуулах нь (үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэд 2020 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх санхүүгийн хөрөнгүүдийг тэдгээрийн хэмжилтийн ангиллаар нь үзүүлэв:

	БҮЦӨБДО				Нийт сая.тог
	ХӨ сая.тог	БҮЦӨБДО орийн хэрэгсэл сая.тог	хэмжих өмчийн хэрэгсэл сая.тог	БҮЦӨАА (зайлшгүй) сая.тог	
Санхүүгийн хөрөнгө					
Монго, түүнтэй адилтгах хөрөнгө					
-Бэлэн мөнгө	233,373	-	-	-	233,373
Санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө					
-Богнио хугацаат хадгаламж-гадаад валютаар	3,507,650	-	-	-	3,507,650
-Хугацаагүй хадгаламж	878,047	-	-	-	878,047
-Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	131,503	-	-	-	131,503
-Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	179	-	-	-	179
-Бусад хувь хөрөнгө	13	-	-	-	13
Харилцагч нарт олгосон зээл, урьдчилгаа					
-Үнэ Тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	368,840	-	-	-	368,840
-Барьцаат зээл	6,100	-	-	-	6,100
-Бусад зээл	86,374	-	-	-	86,374
Алт ба үнэт метал	-	-	-	1,405,887	1,405,887
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт					
-РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгө	-	930,566	-	-	930,566
-АНУ-ын Засгийн газрын бонд	-	326,604	-	-	326,604
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкинд оруулсан хөрөнгө оруулалт	-	146,569	-	-	146,569
-Олон улсын төлбөр тооцооны банкны бонд	-	898,352	-	-	898,352
- КФВ банкны бонд	-	30,554	-	-	30,554
- Европын хөрөнгө оруулалтын банкны бонд	-	17,575	-	-	17,575
-Давуу эрхтэй ИЗББ	2,287,410	-	-	-	2,287,410
-Хөгжлийн банкны үнэт цаас	55,650	-	-	-	55,650
-Эрдэнэс бонд	547,155	-	-	-	547,155
-Хөрөнгөөр баталгаажсан бонд	34,694	-	-	-	34,694
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт					
-Бусад өмчийн хөрөнгө оруулалт	-	-	6,595	-	6,595
Буцаан худалдан авах гэрээ					
- Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк	4,393,375	-	-	-	4,393,375
- Дотоодын банкууд	422,693	-	-	-	422,693
Засгийн газрын үнэт цаас	-	227,407	-	-	227,407
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	-	-	156,419	156,419
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	90,945	-	-	282,545	373,490
НИЙТ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ	13,044,001	2,577,627	6,595	1,844,851	17,473,074

40. Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг толилуулах нь (үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэд 2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх санхүүгийн хөрөнгүүдийг тэдгээрийн хэмжилтийн ангиллаар нь үзүүлэв:

	ХӨ сая.төг	БҮЦӨБДО өрийн хэрэгсэл сая.төг	БҮЦӨБДО хэмжих өмчийн хэрэгсэл сая.төг	БҮЦӨАА (зайлшгүй) сая.төг	Нийт сая.төг
Санхүүгийн хөрөнгө					
Монго, түүнтэй адилтгах хөрөнгө					
-Бэлэн монго	214,244	-	-	-	214,244
Санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө					
-Богино хугацаат хадгаламж-гадаад валютаар	3,553,803	-	-	-	3,553,803
-Хугацаагүй хадгаламж	769,351	-	-	-	769,351
-Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	135,171	-	-	-	135,171
-Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	172	-	-	-	172
-Бусад хувь хөрөнгө	11	-	-	-	11
Харилцагч нарт олгосон зээл, урьдчилгаа					
-Үнэ Тогтворжуулах хотолборийн хүрээнд олгосон зээл	434,400	-	-	-	434,400
-Бусад зээл	8,518	-	-	-	8,518
Алт ба үнэт метал	-	-	-	3,057,529	3,057,529
Өрийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт					
-РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгө	-	870,831	-	-	870,831
-АНУ-ын засгийн газрын бонд	-	327,866	-	-	327,866
- ОУСБХБ-ны хөрөнгө оруулалт	-	136,676	-	-	136,676
- КФВ банкны бонд	-	35,746	-	-	35,746
-Хятадын засгийн газрын бонд	-	67,814	-	-	67,814
- Европын хөрөнгө оруулалтын банкны бонд	-	10,910	-	-	10,910
-Давуу эрхтэй ИЗББ	2,373,777	-	-	-	2,373,777
-Хөгжлийн банкны үнэт цаас	49,522	-	-	-	49,522
Өмчийн үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт					
- МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	-	-	5,139	-	5,139
-Бусад өмчийн хөрөнгө оруулалт	-	-	6,595	-	6,595
Буцаан худалдан авах гэрээ					
- Нью-Йоркийн Холбооны нооцийн банк	2,700,444	-	-	-	2,700,444
- Дотоодын банкууд	553,993	-	-	-	553,993
Засгийн газрын үнэт цаас	-	134,028	-	-	134,028
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	-	-	260,778	260,778
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	78,969	-	-	394,621	473,590
НИЙТ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ	10,872,375	1,583,871	11,734	3,712,928	16,180,908

2020 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар орлого зарлагаар бодит үнэ цэнийг хэмжих ангилалд хамаарах үүсмэл хэрэглүүрээс бусад Банкны бүх санхүүгийн өр төлбөр хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн.

40. Өөрийн хөрөнгийн удирдлага

Банкны өөрийн хөрөнгө нь нийт хөрөнгөөс нийт өр төлбөрийг хассаны дараа үлдэх дүнгээс бүрдэнэ. Өөрийн хөрөнгийг удирдахад Банкны баримтлах гол зорилго нь , чиг үүргээ хараат бусаар бүрэн хэрэгжүүлэх боломжоор хангасан хөрөнгийг тохиромжтой хэмжээнд барьж байх явдал юм. Банкны нийт өөрийн хөрөнгө нь санхүүгийн байдлын тайланд толилуулсан санхүүгийн тайлангийн өөрийн хөрөнгө хэсгийн дүнтэй тэнцүү гэж үздэг.

40. Өөрийн хөрөнгийн удирдлага (үргэлжлэл)

Банк нь төв банк тул өөрийн хөрөнгийн талаарх ямар нэгэн гадаад шаардлагууд тавигддаггүй байна. Төв банкны тухай хуульд Банкны зайлшгүй байлгах хөрөнгө (дүрмийн сан)-ийн доод хэмжээ болон Банк өөрийн хөрөнгөнд хуваарилах ёстой тухайн жилийн цэвэр ашгийн доод хэмжээг заасан байдаг.

УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хорооны 2019 оны 3 дугаар сарын 04-ний өдрийн 11/2200 тоот албан бичгээр уг гүйлгээг хийсэн болохыг баталгаажуулсан бөгөөд Банкыг дүрмийн сангаа дахин нэмэгдүүлэхийг үүрэг болгосон. Удирдлага нь энэхүү гүйлгээг холбогдох хууль, журамд нийцэж байгаа гэж дүгнэж байна.

2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар дүрмийн сангийн хэмжээ 60,000 сая төгрөг (2019 оны 12 дугаар сарын 31: 60,000 сая төгрөг) байгаа бөгөөд энэ нь хуульд заасан хамгийн бага дүн болох 5,000 сая төгрөгөөс их байна. Хуулинд зааснаар Банкны цэвэр орлогын дор хаяж 40 хувийг Банкны өөрийн өмчид хуваарилж болох бөгөөд үлдсэн хувийг (дээд тал нь цэвэр орлогын 60 хувь) Улсын төсвийн дансанд шилжүүлнэ. 2019 болон 2020 онуудад Улсын төсвийн дансанд шилжүүлэг хийгдээгүй байна.

Банк нь 2020 оны тайлант жилд 503,378 сая төгрөгийн алдагдалтай (2019 онд 229,879 сая төгрөгийн алдагдалтай) ба 2020 оны 12 дугаар сарын 31 өдрийн байдлаар өөрийн хөрөнгийн нийт 2,309,283 сая төгрөгийн (2019: 1,898,304 сая төгрөг) сөрөг дүнтэй байна. Төв банкны тухай хуулийн 38-р зүйлд, хэрэв Төв банк нь өөрийн хөрөнгийн эх үүсвэрийн дутагдалд орвол засгийн газар үнэт цаас гаргах замаар уг алдагдлыг нөхөх асуудлыг УИХ шийдвэрлэнэ гэж заасан. Тиймээс засгийн газар Банкны энэхүү дутагдлыг санхүүжүүлэх үүрэг хүлээгээгүй болно. УИХ нь засгийн газрын бонд гаргах замаар Банкны энэхүү алдагдлыг арилгах боломжтой байна.

Энэхүү хуулийн 37 дугаар зүйлд Банкны дахин үнэлгээний сан нь дараах хэсгүүдээс бүрдэнэ хэмээн заажээ. Үүнд:

- Монгол төгрөг болон гадаад валют солилцооны ханшийн хэлбэлзлээс шалтгаалан алт болон гадаад валютаар нлэрхийлэгдсэн хөрөнгө ба өр төлбөрийн валютыг дахин үнэлснээс үүдэлтэй зөрүү;
- Үндсэн хөрөнгө (байшин, барилга гэх мэт.) -ийн дахин үнэлгээнээс үүдэлтэй зөрүү.

Энэхүү хуулийн 37 дугаар зүйлд гадаад валютаар нлэрхийлэгдсэн хөрөнгө ба өр төлбөр болон алтны дахин үнэлгээний цэвэр зөрүүг Банкны цэвэр орлогын тооцоонд хамааруулахгүй гэж заасан.

41. Тайлант хугацааны дараах үйл явдлууд

Ковид-19 цар тахлын үед Банкнаас улсын эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн тодорхой харцу арга хэмжээнүүдийг авч байна. Удирдлага тэдгээр арга хэмжээн нь Банкны 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байгаа ба доор дурдсанаас бусдаар тайлант хугацааны дараа эдгээр санхүүгийн тайлангуудад материаллаг нөлөө үзүүлэх бусад үйл явдал гараагүй болно.

42. Монгол хэл дээрх тайлан

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувилуудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хувийг дагана.